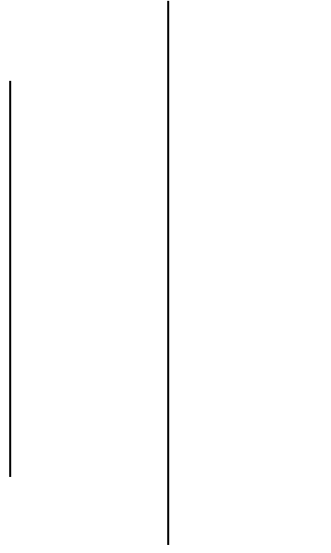

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना

(आ.व. २०७७/०७८-२०८१/०८२)

तातोपानी गाँउपालिका

जुम्ला

कर्णाली प्रदेश

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तयारीमा संलग्न निकायहरु

नेपालको कर्णाली क्षेत्रको खाद्य उत्पादन तथा खाद्य सुरक्षामा जलवायु परिवर्तनद्वारा सिर्जित चुनौती अनुकूलन (क्याप्स-कर्णाली) परियोजना

आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग

नेपाल सरकार

वन तथा वातावरण मन्त्रालय

ADAPTATION FUND

अनुकूलन कोष

World Food Programme

विश्व खाद्य कार्यक्रम

स्थानिय साभेदार संस्था:

तातोपानी गाउँपालिकाको मन्तव्य

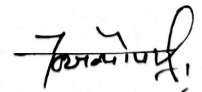
जलवायु परिवर्तन विश्वव्यापी रूपमा देखा परेको गम्भीर समस्या हो । जलवायु परिवर्तनको असरबाट विश्वका गरीब र अल्प तथा अतिकम विकसित राष्ट्रहरू धेरै प्रभावित भएका छन् । बढ्दो औद्योगिकरण, वन विनाश, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग आदि जस्ता मानवीय क्रियाकलापहरूका कारणले हरितगृह ग्याँसको उत्सर्जनमा वृद्धि भई पृथ्वी तात्ने क्रम तीव्र भएको तथ्य सर्वविदितै छ । राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, २०६६ का अनुसार जुम्ला जिल्ला जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले मध्यम संकटासन्न जिल्लाहरू मध्येमा रहेको थियो भने संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण प्रतिवेदन, २०७८ अनुसार अति उच्च संकटासन्न जिल्लामा रहेको देखाएको छ । तिला गाउँपालिका भौगोलिक विकटताका साथै विद्यमान गरिबी, अशिक्षा, बेरोजगारी, समाजिक असमानता र समुदायको जीविकोपार्जन प्राकृतिक स्रोतमा बढी निर्भर रहेका कारणले पनि यस गाउँपालिका जलवायु परिवर्तनका असरहरू प्रति अझ बढी संवेदनशील रहेको छ । संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण प्रतिवेदन, २०७८ का प्रतिवेदन अनुसार यस गाउँपालिका अति उच्च संकटासन्नताको तहमा राखेको छ ।

नेपालका अन्य भू-भागहरूमा जस्तै यस गा. पा.मा पनि तापक्रम र वर्षाको प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको यहाँका स्थानियले प्रत्यक्ष अनुभूति तथा महशुस गरिरहेका छन् । समयमा पानी नपर्ने, हिमपात नहुनु, गर्मी बढ्ने, जाडोका दिनहरू घट्ने, बाढी पहिरोका घटनाहरू धेरै हुने, पानीका मुलहरू सुक्ने, वनजंगलमा तथा खेतबारीमा मिचाहाभारको प्रकोप बढ्नु तथा कृषि तथा पशुरोग बढ्दै जानु जस्ता अनेकथरि प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गईरहेका छन् । जसले गर्दा यहाँको कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वनजंगल तथा जैविक विविधता जस्ता महत्वपूर्ण क्षेत्रमा नकारात्मक असर दिन प्रतिदिन पर्न थालेको छ ।

जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट प्रभावित समुदायहरूमा पर्ने जोखिमलाई न्यूनिकरण गर्न, यहाँका समुदाय तथा व्यक्तिलाई जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना अभिवृद्धि गर्न, उनीहरूको अनुकूलन क्षमता तथा उत्थानशीलता अभिवृद्धि गर्नका लागि यस गा. पा.को नेतृत्वमा बहुसरोकारवाला निकायहरू तथा जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित घरघुरीहरूको प्रत्यक्ष सहभागितामा यो पाँच वर्षिय स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गरिएको छ । यस योजनाको कार्यान्वयन पश्चात यहाँका प्रभावित घरघुरी र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा विकास, उत्थानशीलतामा वृद्धि हुनुका साथै जलवायु परिवर्तनले पार्ने असर, प्रभाव तथा जोखिम न्यूनिकरण हुने विश्वास लिईएको छ । गा. पा.ले यस कार्ययोजना प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि आवश्यक श्रोत तथा साधनको व्यवस्थापन गर्नेछ ।

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्न आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग पुऱ्याउने अनुकूलन कोष, नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालय र संयुक्त राष्ट्र संघ, विश्व खाद्य कार्यक्रमद्वारा यस गा. पा.मा संचालित “नेपालको कर्णाली क्षेत्रको खाद्य उत्पादन तथा खाद्य सुरक्षामा जलवायु परिवर्तनद्वारा सिर्जित चुनौती अनुकूलन परियोजना (क्याफ्स- कर्णाली) आयोजना प्रति हार्दिक धन्यवाद सहित कृतज्ञता प्रदान गर्दछु । साथै यस कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा समेत सहयोग प्राप्त हुनेमा विशस्त रहेको छु ।

त्यसै गरी यो कार्ययोजना तयारीको प्रकृत्यामा सहजीकरण गर्ने पेस -नेपाल जुम्ला र क्याफ्स- कर्णाली जिल्ला कार्यक्रम टोली तथा यो कार्ययोजना तयारीमा अहोरात्र खटिने जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक दलहरू, शिक्षक, समाजसेवी, महिला, दलित लगायत सहभागीसम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरूलाई प्रति धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । अन्त्यमा, यो कार्ययोजना तयार भै कार्यान्वयनको प्रक्रियामा रहेकोमा यस तातोपानी गा. पा.का सम्पूर्ण बासिन्दाहरूमा बधाई ज्ञापन गर्दै सफल कार्यान्वयनको अग्रिम शुभकामना प्रकट गर्दछु ।

नवराज न्यौपाने
अध्यक्ष

तातोपानी गाउँपालिका

शब्दावलीहरु:

१. Weather (मौसम):

पृथ्वीको वायुमण्डलमा हरेक दिन परिवर्तन भई रहने तापक्रम, वर्षा, वायुको चाप, आद्रता आदिको अवस्थालाई मौसम भनिन्छ। यो प्रत्येक दिन, हप्ता र महिनामा परिवर्तन भईरहन्छ।

२. Climate (जलवायु वा हावापानी):

लामो अवधिको (करिब ३० वर्ष) मौसमको सरदर अवस्थालाई जलवायु भनिन्छ। सामान्यतया जलवायु स्थान, ऋतु विशेष अनुसार स्थिर रहन्छ। यसका सूचकहरु (Parameters) मौसमको जस्तै हुन्।

३. Climate Change (जलवायु परिवर्तन):

लामो समयको अन्तराल एवं दीर्घकालिन अवधिमा जलवायुका विभिन्न तत्वहरुमा भएको औसत परिवर्तनलाई जलवायु परिवर्तन भनिन्छ। पृथ्वीको सन्तुलन खल्वलिने गरी हजारौं वर्ष देखि मानवले महशुस गर्दै भोग्दै र बुझ्दै आएको जलवायुमा हुने फरक तथा बदलावलाई नै जलवायु परिवर्तन भनिन्छ।

४. Green House Gases-GHGs (हरितगृह ग्याँसहरु):

वायुमण्डलमा विश्वव्यापी रुपमा तापक्रम उष्णीकरण र जलवायु परिवर्तनको लागि जिम्मेवार रहेका ग्याँसहरुलाई हरितगृह ग्याँस भनिन्छ। क्योटो अभिसन्धि १९९७ को अनुसूची १ अनुसार हरितगृह ग्याँस अन्तर्गत कार्बनडाईअक्साईड (CO_2), मिथेन (CH_4), नाईट्रस अक्साईड (N_2O), हाईड्रोफ्लोरो कार्बन (HFC), परफ्लोरो कार्बन (Perfluoro Carbons (PFC)), सल्फर हेक्जाफ्लोराईड (Sulphur Hexafluoride (SF6)) गरी ६ किसिमका ग्याँसहरु पर्दछन्। कतारको दोहामा सम्पन्न पक्ष राष्ट्रहरुको सम्मेलन (COP) ले नाइट्रोजन ट्राईफ्लोराईड (NF3) लाई थप गरेकोले हरितगृह ग्याँसको संख्या ७ पुगेको छ।

५. United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) जलवायु परिवर्तनसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्रसंघीय प्रारूप महासन्धि:

सन् १९९२ मा ब्राजिलको रियो दि जेनेरियामा भएको पृथ्वी सम्मेलनबाट स्थापना भएको संयन्त्र हो। विश्वका विभिन्न राष्ट्रहरुले विश्वमा जलवायु परिवर्तन भइरहेको महशुस गरेर त्यसलाई सम्बोधन गर्न यो महासन्धि पारित गरिएको हो। यसलाई १९९६ देशहरुले अनुमोदन (Ratify) गरेका छन् भने सन् १९९४ देखि यो कार्यान्वयनमा आईरहेको छ। यस महासन्धिको मुख्य उद्देश्य वायुमण्डलमा रहेका हरितगृह ग्याँसहरुलाई प्रतिबद्धता अनुसारको मात्रामा निश्चित समयभित्र स्थिर राख्नु रहेको छ।

६. Conference of Parties (COP) पक्षधर राष्ट्रहरुको सम्मेलन:

पक्ष (सदस्य) राष्ट्रहरुको सम्मेलन भन्नाले UNFCCC का हस्ताक्षर गर्ने देशहरुको सम्मेलनलाई जनाउँछ। यो UNFCCC को सबैभन्दा शक्तिशाली निकाय हो र यो सम्मेलन प्रत्येक वर्षको अन्ततिर नोभेम्बर डिसेम्बर महिनाहरुमा हुने गर्दछ। सन् १९९७ मा जापानको क्योटोमा भएको COP-3, सन् २००७ मा इन्डोनेसियाको बालीमा भएको COP-13, सन् २००९ मा डेन्मार्कको कोपेन्हेगनमा भएको COP-15 र फ्रान्सको पेरिसमा सन् २०१५ मा भएको COP-21 सम्मेलनहरु विशेष चर्चामा र महत्वपूर्ण रहे। सन् २०१८ को डिसेम्बरमा पोल्याण्डमा COP-24 अर्थात् चौबिसौं सम्मेलन सम्पन्न भयो जस्मा पेरिस सम्झौता सम्बन्धि महत्वपूर्ण निर्णयहरु भएका छन्। COP-25 स्पेनको म्याड्रिडमा सम्पन्न भएको छ भने २६ औं वलायतमा हुदैछ।

७. Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) (जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि अन्तरसरकारी समूह):

यो जलवायु परिवर्तनको क्षेत्रमा कार्यरत वैज्ञानिकहरूको अन्तराष्ट्रिय संयन्त्र हो । संसारका विभिन्न राष्ट्रहरूबाट प्रतिनिधित्व हुने गरी स्वयम्सेवीको रूपमा हजारौं वैज्ञानिकहरू यसमा आवद्ध छन् । यो सन् १९८८ मा स्थापित अन्तरदेशीय समूह अर्थात् अन्तरसरकारी नियोग हो जसले मानव श्रृजित जलवायु परिवर्तनका असरहरूबारे मूल्याङ्कन गर्दछ । यसले सन् २००७ मा नोबेल पुरस्कार समेत पाएको थियो । यस Panel बाट प्रकाशित प्रतिवेदन नै आधिकारिक मानिन्छ । यस्तै अति कम विकसित देशहरूले पनि राष्ट्रिय संचार प्रतिवेदन (National Communication Report) प्रकाशित गर्दछन् । नेपालले हालसम्म दोश्रो प्रतिवेदन प्रकाशित गरिसकेको छ ।

८. Adaptation (अनुकूलन):

नयाँ अथवा परिवर्तित वातावरणमा प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीको समायोजन नै अनुकूलन हो । यस अनुसार प्राकृतिक तथा मानवीय प्रणालीमा जलवायु परिवर्तनका कारणबाट हुने वा हुन सक्ने अपेक्षित असरलाई समायोजन गरी क्षति न्यूनिकरण गर्न सम्भाव्य अवसरको उच्चतम प्रयोग गरिन्छ । अर्थात् जलवायुको परिवर्तित अवस्था अनुसार तालमेल हुने गरी आफ्ना क्रियाकलापहरूलाई परिवर्तन गर्नु नै जलवायु परिवर्तन अनुकूलन हो । जस्तै सुख्खा खडेरी भएको क्षेत्रमा सिंचाईकालागि पानी किफायतीका प्रविधि थोपा सिंचाईको प्रयोग गर्नु ।

९. Mitigation (न्यूनिकरण):

हरित गृह ग्याँस उत्सर्जनलाई कटौती वा कम गर्न अपनाइने कृयाकलापलाई न्यूनिकरण भनिन्छ । यसरी नै वायुमण्डलमा रहेका हरित गृह ग्यासहरूको सोसन गरि हरित गृह ग्यासको मात्रा घटाउने क्रियाकलापहरूलाई पनि न्यूनिकरण भनिन्छ । जस्तै वनको दीगो व्यवस्थापन (वृक्षारोपण, वनको संरक्षण तथा व्यवस्थापन आदि)

१०. National Adaptation Programme of Action (NAPA) राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम:

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम, सन् २००१ मा मोरोक्कोको माराकेस शहरमा आयोजना गरिएको पक्षधर राष्ट्रहरूको सातौं सम्मेलन (COP-7) मा भएको सम्झौता अनुरूप अनुकूलनको मसौदा आएको हो । कम विकसित मुलुकहरूले जलवायु परिवर्तनका कारणबाट श्रृजित जोखिमहरू आंकलन गरी तत्कालै गर्नुपर्ने अनुकूलनका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी प्राथमिकीकरण गरी नापा बनाएको खण्डमा विकसित मुलुकहरूले सहयोग गर्ने प्रतिबद्धता अनुसार नेपालमा पनि वातावरण मन्त्रालयले सन् २०१० मा यो तयार गरेको हो ।

११. National Framework of LAPA (स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका)

राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) ले पहिचान गरेको कार्यक्रमहरूलाई समुदाय तहसम्म पुऱ्याउनका लागि नेपाल सरकार वातावरण मन्त्रालयले यो स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका तयार गरेको छ । यो वि.सं. २०६८ मा अनुमोदन भई कार्यान्वयनमा रहेको यो खाकालाई विद्यमान शासकिय संरचना अनुकूल बनाउन सन् २०१९मा समिक्षा गर्दै परिमार्जन गरिएको छ । स्थानिय स्तरमा विकास निर्माण र स्रोत व्यवस्थापनको समग्र प्रकृत्यामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्न स्थानिय सरकार तथा अन्य सरोकारवालाहरूलाई दिशा निर्देश गर्नु यो लापा खाकाको मुख्य उद्देश्य रहेको छ । यसै खाका अनुसार तयार गरिएको स्थानिय स्तरको अनुकूलन कार्ययोजनालाई लापा (LAPA) भनिन्छ ।

१२. Vulnerability (सङ्कटासन्नता)

कुनैपनि प्रणाली जलवायु परिवर्तनको असरबाट संकटमा पर्न सक्ने र प्रवाह वहन गर्न नसक्ने अवस्थामा पुग्ने स्थितिलाई संकटासन्नता भनिन्छ । यसरी नै कुनै पनि क्षेत्रका व्यक्ति, समुह र समुदाय जलवायु परिवर्तनको कारणले जोखिमको

अवस्थामा रहेको र सम्भावित प्रकोपको सामना, रोकथाम र न्यूनिकरण गर्न नसक्ने अवस्थामा पुग्ने स्थितिलाई सङ्कटासन्नता भनिन्छ ।

१३. Sensitivity (संवेदनशीलता)

जलवायु परिवर्तनको कारणले कुनै पनि व्यक्ति वा समुदायको आर्थिक, सामाजिक, जैविक एवं भौतिक स्थितिमा पार्न सक्ने सकारात्मक वा नकारात्मक प्रभावलाई संवेदनशीलता भनिन्छ ।

१४. Exposure (सम्मुखता)

जलवायु परिवर्तनले प्रतिकूलरूपमा प्रभावित हुन सक्ने मानिस, जीविकोपार्जनका स्रोत, जीवजन्तु वा पर्यावरण, वातावरणीय कार्य, सेवा र अन्य स्रोतहरू, भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक अवस्था र सांस्कृतिक सम्पदाहरू ।

१५. Adaptive Capacity (अनुकूलन क्षमता)

व्यक्ति वा समुदायको परिवर्तित जलवायुलाई सहन वा व्यवस्थापन गर्न सक्ने क्षमतालाई अनुकूलन क्षमता भनिन्छ । अनुकूलन क्षमता समुदायको आर्थिक स्रोतहरू, प्रविधिहरूमा पहुँच, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सूचनाहरूमा पहुँच, सूचनाहरूको उपयोग गर्न सक्ने क्षमता, संस्था र स्रोतको न्यायोचित वितरणसँग सम्बन्धित हुन्छ । अनुकूलन क्षमता विकाससँग पनि सम्बन्धित हुन्छ, जस्तै जति बढी राष्ट्र वा समुदाय विकसित हुन्छ अनुकूलन क्षमता पनि उत्तिनै बढी हुन्छ ।

१६. Risk (जोखिम)

जलवायु परिवर्तनका कारण हुन सक्ने हानी, नोक्सानी वा प्रकोपको सम्भावना नै जोखिम हो ।

१७. Hazard (प्रकोप)

कुनै समुदायमा पर्ने गम्भीर व्यवधान नै प्रकोप हो । प्रकोपले मानव समुदाय र भौतिक वस्तुहरूमा आर्थिक एवं वातावरणीय क्षति तथा प्रभाव पार्दछ जुन कुरा समुदाय वा समाजको आफ्नो श्रोत प्रयोग गरी पुनः स्थापित हुने क्षमता भन्दा बढी हुन्छ ।

१८. Climate Resilience (जलवायु उत्थानशीलता)

जलवायु परिवर्तनले पारेका असरलाई कम गरी जीविकोपार्जन, वातावरण र पारिस्थितिकीय प्रणालीलाई साविक प्राकृतिक अवस्था वा सो भन्दा सवल अवस्थामा लैजान गरिने कार्यलाई उत्थानशीलता भनिन्छ ।

१९. Climate Friendly Development (जलवायुमैत्री विकास)

जलवायु परिवर्तन कम गर्न र विकास निर्माण कार्य गर्दा हरित गृह ग्याँस उत्सर्जन न्यून गर्दै गरिने विकास कार्यलाई जलवायु मैत्री विकास भनिन्छ ।

२०. Risk Reduction (जोखिम न्यूनिकरण)

जलवायु परिवर्तन र मौसमसँग सम्बन्धित विषम घटना (Extreme Events) का कारण हुन सक्ने हानी नोक्सानी र जोखिमलाई कम गर्न अपनाइने कृयाकलापलाई जोखिम न्यूनिकरण भनिन्छ ।

सारांश

जलवायु परिवर्तन र यसका प्रतिकुल प्रभावहरु समग्र विश्वकै लागि साभ्का चुनौतिका रुपमा अगाडि आइरहेको वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा नेपाल सरकारले पनि यसबाट श्रुजित तथा भविष्यमा श्रुजना हुन सक्ने प्रतिकुल प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुन जलवायु परिवर्तन नीति २०७६, जलवायु परिवर्तन राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम (नापा) २०६७, स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना राष्ट्रिय संरचना (लापा) को राष्ट्रिय संरचना २०७६, वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६ समेत तयार गरी स्थानिय स्तरमा जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका कार्यहरुलाई प्राथमिकता दिदै आइरहेको छ । यसरी राष्ट्रिय अनुकूलन योजना र Enhanced Nationally Determined Contribution (eNDC) पनि तयारीको प्रक्रियामा रहेका छन् ।

नेपालको शासकीय संरचना संघ, प्रदेश र स्थानिय तह सहितको संघीय प्रणालीमा पुर्न:संरचित भए पश्चात विकास निर्माण, स्रोत व्यवस्थापन र जनजीविकासँग सम्बन्धित काम, कर्तव्य र अधिकार धेरै हदसम्म स्थानिय तहमा निहित रहेको छ । स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले गा. पा. तथा नगरपालिकाहरुलाई आफ्नो क्षेत्राधिकारको विषयमा आवधिक तथा वार्षिक क्षेत्रगत योजना बनाउन सक्ने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ । यसले योजना निर्माणको प्रकृत्यामा वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन आदि विषयलाई आधार बनाउनु पर्ने कुरा समेत उल्लेख गरेको छ ।

यसै सन्दर्भमा राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ पनि लागु भैसकेको छ जसले राज्यका सबै तह र विषयगत क्षेत्रका नीति, रणनीति, विकास योजना र कार्यक्रमहरुमा जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरुलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखेको छ । यसरी नै यस नीतिले उत्थानशिल समाजको परिकल्पना समेत गरेको छ । नीतिले विशेष गरी जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय नीति, रणनीति तथा योजनाहरुको कार्यान्वयन स्थानिय तहबाट गरिनेछ भनी स्पष्ट क्तिान गरेको छ । साथै स्थानिय सरकारहरुलाई स्थानिय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असरहरु व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरु पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नका लागिपुरानो शासकीय संरचनामा आधारित स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना (लापा) को संरचना, २०७६ पनि परिमार्जन गरी समय सापेक्ष खाका तयार गरिएको छ ।

परिमार्जित स्थानिय अनुकूलन कार्य योजना राष्ट्रिय संरचना अनुसारका प्राबधानहरु अबलम्बन गरी नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, अनुकूलन कोष र विश्व खाद्य कार्यक्रमको सहकार्यमा सञ्चालित कर्णालीमा खाद्य सुरक्षाका लागि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन परियोजनाको सहयोग स्थानिय साभ्केदार संस्था पेस-नेपालको सहजिकरणमा यस तातोपानी गाउँपालिकाको स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

यस कार्ययोजना तयारीका क्रममा यस गाँउ पालिकाका निर्वाचित जन प्रतिनिधीहरु, प्रशासकिय अधिकृत, वडा सचिव, शिक्षकहरु, समाजसेवीहरु, राजनैतिक दलहरुका प्रतिनिधीहरु, गा. पा. अन्तर्गत विषयगत शाखाहरुका कर्मचारीहरु, गरिब, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्गहरु समेतका स्थानिय समुदाय तथा अन्य बुद्धिजीविहरुको प्रत्यक्ष एवं सक्रिय सहभागिता रहेको थियो । पाँच वर्षका लागि तयार गरिएको यस स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनामा गाँउ पालिकामा विद्यमान सामाजिक, मानविय, आर्थिक, प्राकृतिक, भौतिक तथा सामुदायिक श्रोतहरु र जलवायु परिवर्तनबाट श्रुजित प्रतिकुल प्रभावहरु/प्रकोपहरुको पहिचान तथा लेखाजोखा सहभागीतमूलक विधिहरुको प्रयोग गर्दै तयार गरिएको थियो । सोही लेखाजोखा र मुल्यांकनको आधारमा अनुकूलनको लागि रणनीतिहरु तर्जुमा गरि अनुकूलन कार्यहरु तथा विकासलाई उत्थानशिल बनाउने कार्यहरुको पहिचान, प्राथमिकीकरण तथा छनोट गरी यो कार्ययोजना तयार भएको थियो । यस कार्ययोजनाको सारांश तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

विवरण					
चारकिल्ला:	पूर्वमा गुठीचौर गा. पा., पश्चिममा तिला गा. पा. र कालिकोट जिल्ला, उत्तरमा सिंजा गा. पा. र चन्दननाथ नगरपालिका र दक्षिणमा जाजरकोट जिल्ला				
क्षेत्रफल:	५२५.५७ वर्ग कि.मी				
जनसंख्या तथा घरधुरीहरुको	महिला	पुरुष	जम्मा	कूल घरधुरी संख्या	

विवरण				
विवरण	८५६२	९२७२	१७८३४	३१६३
	ब्रा/क्षेत्री/ठ	पहाडी दलित	पहाडी अन्य	जम्मा घरधुरी
	१३८०० (७७.३८ %)	३९५९ (२२.२० %)	७५ (०.४२ %)	३१६३
प्रमुख पेशा / जीविकोपार्जनको आधार:	यहाँका बासिन्दाको मुख्य पेशा एवं जीविकोपार्जनको आधार भनेको कृषि, पशुपालन, जडीवुटी संकलन तथा विक्रीवितरण, वैदेशिक रोजगारी (भारत तथा अन्य मूलकहरु) हो ।			
जलवायु परिवर्तनको सम्मुखता तथा विषयगत प्रभाव तथा असर:				
<ul style="list-style-type: none"> मौसमी पात्रो विधि विश्लेषण अनुसार स्थानिय समुदायले गर्मीका दिनहरु लामो बढेको र गर्मीको मात्रा पनि बढेको अनुभव तथा महशुस गरेका छन् । त्यस्तै जाडोका दिनहरु घटेको अनुभव रहेको छ । मनसुनी वर्षाको अवधि घटेको, ढिलो शुरु हुने र वर्षाका तौरतरिकामा फरक भएको । हिँउ पहिलाको भन्दा कम परेको गुराँस फूले समय करिब १ महिनाले अगाडी आएको । कृषिबाली, पशुपंक्षी रोग तथा किराहरुको प्रकोप बढनुका साथै वन तथा कृषि क्षेत्रमा मिचाहा प्रजातिहरुको प्रकोप बढेको यसले वन पैदावार तथा कृषिजन्य बबालीहरुको उत्पादनमा ह्रास आएको । विश्व वैक जलवायु ज्ञान पोर्टलबाट प्राप्त सन् १९९०-२०१६ सम्मको जलवायु सूचना विश्लेषण गर्दा गाउँपालिकाको औषत तापक्रम ०.०४०७ डिग्री सेल्सीयसमा वृद्धि भएको देखिन्छ भने सोही अवधीमा वार्षिक वर्षा - १.६५८ प्रतिशत घटेको देखाएको छ । खडेरी, पहिरा, आगलागी, रोगकिरा, बाढी, हावाहुरी, महामारी, असिना लगायतका प्रकोपहरु गर्भियता (Severe) तथा बारम्बारता बढेकोले धन जन तथा कृषि क्षेत्रको नोक्सानी भएको । तापक्रम र वर्षाको समयमा हेरफेर भएकोले बालीचक्रमा परिवर्तन आउनुको साथै बिउ विजनहरुको प्रजातिहरुमा परिवर्तन आएको यसबबाट स्थानियहरुको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पुगेको । जीविकोपार्जनका समयमा पनि हेरफेर भएकोले बालिचक्रमा परिवर्तन आएको साथै बीउ विजनहरुको प्रजातीहरुमा परिवर्तन आएको । 				
मुख्य प्रकोपहरु	खडेरी, वाढी, आगलागी, रोगकिरा, पहिरो, असिना, हावाहुरी र महामारी			
जलवायु परिवर्तन अनुकूलनका रणनीतिहरु				
<ul style="list-style-type: none"> स्थानिय स्तरमा उपलब्ध जलस्रोत दीगो व्यवस्थापन, बहुउपयोग र पहुँच विस्तार एवं अभिवृद्धी गर्न खानेपानी, सिँचाई कुलो, सिँचाई तथा हिँउ पोखरी र पानी किफायती सिँचाई प्रविधिहरुको प्रवर्द्धन र बिस्तार गरिने छ । जलवायु परिवर्तनको दबाव सहने सक्ने बिउविजन, प्रविधि र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धन गरि पशु व्यवसाय तथा कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गरिने छ । जलवायु जन्य प्रकोपबाट हुने क्षतिहरुलाई न्यूनिकरण गर्न जल, जंगल तथा जैविक विविधता तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी नीतिनियम तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिने छ । विपन्न तथा संकटासन्न घरधुरी, समूह तथा वर्गहरुको वैकल्पिक आम्दानी र खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चता गर्न जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जनका कार्यक्रमहरु (फलफुल खेती, रैथाने बाली खेती कृषि वन, घरबगैचा कार्यक्रम) तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिने छ । स्थानिय रैथानेबालीहरु प्रवर्द्धन, कृषि जैविक विविधताको संरक्षण र उपयोगका लागि सहयोगी तथा प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने (सामुदायिक बिउ वैक, रैथाने बिउ सञ्जालहरुको स्थापना) पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ्ग विधि अपनाईने छ । 				

विवरण

- जलवायुजन्य जोखिम प्रभावित भिरालो र हैसियत कम भएको वन क्षेत्र तथा निजी जग्गा-जमीनहरुमा कृषि वन (फलफुल, घाँस तथा डालेघाँसको वृक्षारोप) प्रवर्धन तथा विकास गरिनेछ।
- आगलागीको जोखिमबाट सुरक्षित गर्न खरमुक्त छाना घर बनाउने अभियान सञ्चालन गर्ने र गा. पा.हरुबाट आवश्यक प्रोत्साहन तथा विपन्नहरुलाई सहूलियत अनुदानहरु उपलब्ध गराउने।
- आगलागी तथा वनडढेलो नियन्त्रण तथा न्यूनिकरणसम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालनका साथै सामुदायिक वनहरुलाई वनडढेलो न्यूनिकरण गर्न प्रविधि तथा तालिम दिई क्षमता अभिवृद्धि गर्ने।
- जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमहरु (असिना, रोगकीरा, पशुरोग खडेरी)बाट कृषिबाली तथा पशुधनहरुमा हुने क्षति कम तथा सुरक्षा गर्न जलवायु मैत्री बिउ, प्रविधि, क्षमता विकासका तालिम, बीमा र प्राविधिक सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ।
- वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा भार तथा बोटविरुवाहरु को पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधिको स्थापना गरि संचालन गरिने छ।
- स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा पानी घट्ट, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने छ।
- जलवायु उत्थानशिल भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरुको पहुँच बिस्तार गरिने छ।
- स्थानिय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्यूनिकरण गर्ने क्षमताको विकास गरिनेछ।

योजनाको अवधि:

योजनाको अवधि पाँच वर्ष आ.व. (२०७७/०७८-२०८०/०८१) का लागि हुनेछ।

कार्ययोजनाको प्राथमिकता परेका मुख्य अनुकूलनका कार्यहरु :

- आलुको परिकार बनाउने उद्योग स्थापना, निगालो प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने
- सिंचाई कुलो निर्माण, मर्मत तथा स्तर उन्नती, साना सिंचाई प्रविधि प्रवर्द्धन (थोपा सिंचाई, हिउ पोखरी)
- पुरन्धरण पोखरी तथा वर्षातको पानीको संकलन
- पहिरो तथा बाढी नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ्ग प्रविधि अपनाउने, नदी किनारमा वृक्षारोपण, तटबन्धन निर्माण एवं ग्याविन पर्खाल निर्माण
- सुख्खा सहने तथा रोग किरा प्रतिरोधी प्रजातिहरुको प्रवर्द्धन, नश्ल सुधारको लागि बोका (बोयर) वितरण, भकारो सुधार, बाख्राको खोर सुधार कार्यक्रम गर्ने
- वन ब्यबस्थापन, वृक्षारोपण, बायोचारका साथै कृषि वनको प्रवर्द्धन गर्ने
- उन्नत जातको पशुपालन गर्ने
- बेमौसमी तरकारी खेती गर्ने र कृषि नर्सरीको स्थापन गर्ने
- जलवायु परिवर्तन उत्थासिल पूर्वाधारहरुको निर्माणका लागि क्षमता विकास, नीति तर्जुमा तथा संयन्त्रको स्थापना गर्ने

बिषयगत क्षेत्र अनुसार तीन वर्षको लागि अनुमानित वार्षिक बजेट:

विषयगत क्षेत्र		अनुमानित वजेट रु. हजारमा					
		पहिलो वर्ष	दोश्रो वर्ष	तेश्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष	कूल जम्मा
१	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२७४७८१.८५८	१७५७४५	१४७८१०	५४६६०	४३५७०	६९६५६६.८६
२	वन, जैविक विविधता	४२०८६.३३३३	३९२९२	१६६८०	१०७८०	११७८०	११२५३८.३३

विवरण							
	तथा जलाधार संरक्षण						
३	स्थानिय ग्रामिण तथा शहरी बसोबास	३८९५०	३८९७५	१८५७५	११७००	५५५०	११३७५०
४	स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	१३५०००	६६६५०	५६९०९	२४६१५	१५६५०	२९८८२४
५	जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनिकरण तथा विपद् जोखिम ब्यबस्थापन	२१७३०	१७०३०	१७०३०	१६५८०	१६७३०	८९१००
६	जलस्रात तथा उर्जा	६७१००	३६०५०	२१८५०	६५५०	१३३५०	१४४९००
७	पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	७२२००	१५५००	१८७००	२७००	१४०००	१२३१००
८	उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार	१९३१८१.२०६	६९७००	६५३५०	५२४००	३१६५०	४१२२८१.२१
९	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीबिकोपार्जन र सुशासन	३०००	४४००	२७००	२७००	२५००	१५३००
१०	योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	२०३२	४२३०	२५२०	१२२०	१२२०	११२२२
कूल जम्मा		८५००६१.३९७	४५९४९२	३६८१२४	१८३९०५	१५६०००	२०१७५८२.४

योजना कार्यान्वयन तथा सहयोग गर्न सक्ने निकायहरू

यो लापा योजनाको कार्यन्वयनको नेतृत्व गा. पा. तथा यसका सयन्त्रहरू वडा कार्यालय, विषयगत शाखाले गर्ने छ । यसका अतिरिक्त जिल्ला समन्वय समिति, संघिय सरकार अन्तरगतका विषयगत कार्यालयहरू (डिभिजन वन कार्यालय, कृषि ज्ञान केन्द्र, पशु विकास तथा अस्पताल, प्रादेशिक मन्त्रालयहरू तथा स्थानिय तहमा कार्यरत गैर सरकारी संस्था, अन्तराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्था तथा विकास साभेदार सहयोगी तथा दातृ निकायहरूको सहयोग, सहकार्य र प्राविधिक साहायतामा कार्यन्वयन गरिने छ ।

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना समायोजन तथा मुलप्रवाहीकरण

विवरण

यस अनुकूलन कार्ययोजनालाई गा. पा.को वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरू अन्तर्गत निती तथा कार्यक्रम, वस्तीस्तर एवं वडास्तरीय योजना प्राथमिकरण बैठक, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, एकिकृत योजना तर्जुमा प्रणालीबाट गाउँ कार्यपालिकाको बैठक हुँदै गाउँ सभाको बैठकबाट अनुमोदन गरिनेछ । त्यसैगरी संघिय तथा प्रादेशिक मन्त्रालयहरू र ती माहततका निकायहरू तथा विकास साभेदारको वार्षिक तथा आवधिक योजनाहरूमा यस कार्ययोजनालाई कार्यान्वयनको लागि समायोजन गरी मुलप्रवाहीकरण गरिने छ ।

अनुगमन तथा मूल्यांकन

यो योजना कार्यान्वयनको अनुगमन तथा मूल्यांकन गा. पा. अनुगमन तथा मूल्यांकन समिति तथा अन्य सयन्त्रहरूबाट हुनेछ । समुदाय तहमा क्रियाकलापहरूको वडाले, प्रक्रिया र प्रगतिहरू नतिजा तथा उपलब्धीहरूको गा. पा. तहबाट हुनेछ । यसरी नै गाँउ पालिकाको वार्षिक समिक्षा, अर्धवार्षिक समिक्षा, फिल्ड अनुगमन आदिको माध्यमबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।

यस कार्ययोजनाको कार्यान्वयनबाट यस गा. पा.का सम्पूर्ण बासिन्दा खासगरी संकटासन्न वर्गहरूको अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि र लापाका लक्षहरू पूरा गर्नको लागि जम्मा रु २,०१७,५८२,३९७- (अक्षरेपी दुई अर्व एक करोड पचहत्तर लाख बयासी हजार तिन सय सन्तानव्वे रुपैयाँ मात्र बराबरको विस्तृत स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको छ ।

विषय सूची

परिच्छेद १: पृष्ठभूमि	१
१.१ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य	१
१.२ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्ययोजनाको औचित्य, लक्ष्य, मान्यता, आधारहरू, विधि एवं प्रक्रिया सीमाहरू	२
१.२.१ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचित्य, लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू	२
१.२.२ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू	३
१.२.३ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका सीमाहरू	४
१.३ गाउँपालिकाको पृष्ठभूमि	५
१.३.१ गा. पा.को सामान्य जानकारी	५
१.३.२ जनसंख्या	५
१.३.३ आर्थिक सामाजिक एवं मानवीय अवस्था (शिक्षा, स्वास्थ्य र मानवस्रोत)	५
१.३.४ प्राकृतिक स्रोतको अवस्था	६
१.३.५ उर्जाको अवस्था	७
१.३.६ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास	८
परिच्छेद २ : जलवायु परिवर्तनको अवस्था	९
२.१ जलवायु परिवर्तनको क्रम र परिदृष्य विश्लेषण (Climate Change Trend and Scenario Analysis)	९
२.१.१ मौसमी पात्रो	९
२.१.२ जलवायु तथ्यांक	९
२.२ संकटासन्नता, जोखिम, क्षति तथा असर (प्रकोपबाट सृजित विपद्को असर, प्रभाव, क्षति नोक्सानीको विश्लेषण)	१३
२.२.१ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा	१३
२.२.२ प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण	१७
२.२.३ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	१८
२.३ जीविकोपार्जन र पारिस्थितिकीय प्रणालीमा जलवायुजन्य प्रकोप र विपद्का जोखिम विश्लेषण र संकटासन्नताको स्तरीकरण	२२
२.३.१ स्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन	२२
२.३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी	२२
२.३.३ वडाहरूको संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण	२३

परिच्छेद ३ : अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण (स्थानिय स्रोत साधन र क्षमता, सुचना र प्रविधिमा पहुंच, आर्थिक सबलता र मानव संसाधन)	२६
३.१ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरूको विश्लेषण	२६
३.२ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण	३१
परिच्छेद ४ : अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणको रणनीति	३६
४.१ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकरण	३६
४.२ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा	३९
४.३ स्थानिय तहको वार्षिक योजना प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूको समायोजन	४१
४.४ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन	४१
४.५ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन	४१
४.५.१ अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि	४१
सन्दर्भ सामाग्री:	४२
अनुसूचीहरू	४३
अनुसूची १: स्थानिय अनुकूलन योजना तयारी तथा सश्लेषण गोष्ठी (१ दिने) का सहभागीहरू	४३
अनुसूची २: गा.पा.को मौसमीपात्रो	४५
अनुसूची ३ गा. पा.को ऐतिहासिक समयरेखा	४७
अनुसूची ४: वडागत अनुकूलनका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण	५४
अनुसूची ५: वडागत अनुकूलनका कार्यक्रम तथा वजेट	७९

तालिकाहरू

तालिका १: गा. पा.को जनसंख्याको विवरण	५
तालिका २: तातोपानी गा. पा.मा भएका सडक सञ्जाल	८
तालिका ३: वर्षा र तापक्रमको भविष्यको परिदृश्य	११
तालिका ४: जुम्ला जिल्लाको भविष्यको तापक्रम र वर्षाको परिदृश्य	१२
तालिका ५: जुम्ला जिल्लामा वर्षामा हुन सक्ने परिवर्तनको परिदृश्य	१२
तालिका ६: जुम्ला जिल्लामा तापक्रममा हुन सक्ने परिवर्तनका परिदृश्य	१३
तालिका ७: प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण	१७
तालिका ८ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान	१८

तालिका ९: जोखिम विश्लेषणको खाका	२१
तालिका १०: तातोपानी गा.पाको जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण	२३
तालिका ११: प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वडा स्तरीकरण	२४
तालिका १२: संकटासन्नताका कारण तथा सूचकहरू	२४
तालिका १३ : जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा स्रोतहरूको विश्लेषण	२७
तालिका १४: प्रकोपको असर, प्रभाव तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण	३१
तालिका १५: अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकरण	३७
तालिका १६ विषयगतक्षेत्र अनुसारको वार्षिक बजेटको विवरण	४०

चित्रहरू

चित्र १ : स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू	४
चित्र २ : तातोपानी गा. पा.को भुउपयोग नक्सा	७
चित्र ३ : तातोपानी गा. पा.को वार्षिक औषत तापक्रम	१०
चित्र ४ : तातोपानी गा. पा.को कूल वार्षिक वर्षा	११
चित्र ५ : तातोपानी गा. पा.को विद्यमान पहिरो तथा भुक्षयको जोखिम नक्सा	१४
चित्र ६ : तातोपानी गा. पा.को विद्यमान आगलागीको जोखिम नक्सा	१५
चित्र ७ : तातोपानी गा. पा.को विद्यमान खडेरीको जोखिम नक्सा	१६
चित्र ८ : तातोपानी गा.पा. को सन् २०५० मा हुने सुख्खा खडेरीको परिदृष्य	१६
चित्र ९ : तातोपानी गा. पा. प्रकोप तथा स्रोतहरूको नक्सा	२२
चित्र १० : तातोपानी गा.पा. को जीविकोपार्जनका सम्पत्तीहरूको विद्यमान अवस्था	२६
चित्र ११ : जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभाव एवं अनुकूलनका प्रयासहरू	३१

परिच्छेद १: पृष्ठभूमि

१.१ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको परिचय तथा औचित्य

औद्योगिकीकरण, वन विनाश तथा वन क्षयिकरण, अव्यवस्थित शहरीकरण, सवारी साधनको बढ्दो प्रयोग जस्ता विभिन्न मानवीय क्रियाकलापहरूका कारणले गर्दा हरितगृह ग्याँसहरूको अत्याधिक उत्सर्जनले जलवायु परिवर्तन भईरहेको तथ्य वैज्ञानिक रूपमा पुष्टि भईसकेको छ। तापक्रममा वृद्धि र वर्षाको प्रकृति तथा प्रवृत्ति (अतिवृष्टि, अनावृष्टि, खण्डवृष्टि) मा परिवर्तन भईरहेको सबैले महशुस गरिरहेका छन्। समयमा पानी नपर्ने, परेपनि मुसलधारे पर्ने, गर्मी बढ्ने, पानीको मुलहरू सुक्ने, बाढी/पहिरो आउने जस्ता प्रकोपहरू हरेक वर्ष बढ्दै गइरहेका छन्। यसर्थ अहिले जलवायु परिवर्तन संसारकै प्रमुख समस्याको विषय बनेको छ। अझ प्राकृतिक श्रोत माथि निर्भर रहने, भौगोलिक विविधता भएको र संवेदनशील क्षेत्रहरू भएको हाम्रो जस्तो कम विकसित गरीव राष्ट्रहरूमा त यो भन ठूलो समस्याको रूपमा देखा पर्न थालेको छ। यसैले जलवायु परिवर्तनको दृष्टिकोणले संसारमा नेपाल प्रभावित देशहरू मध्य चौथौ स्थानमा पर्दछ।

जलवायु परिवर्तनको कारणबाट श्रृजित समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्न नेपाल सरकारले राष्ट्रिय तथा अन्तरराष्ट्रिय स्तरमा पहलकदमी लिदै आईरहेको छ। जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूको जोखिम न्यूनिकरण गर्दै उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने तर्फ विभिन्न तह र विषयगत क्षेत्रहरूमा नीतिगत मार्गनिर्देश गर्ने उद्देश्यले जलवायु परिवर्तन नीति २०७६ लागु हुनुको साथसाथै र राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रम २०६७ तयार गरी सोलाई स्थानिय तहमा कार्यान्वयन गर्न स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय संरचना अनुसार स्थानिय अनुकूलन कायायोजना तयार गरी कार्यान्वयनमा आईरहेको छ। हाल नेपालमा राष्ट्रिय अनुकूलन योजना (National Adaptation Plan) र Enhanced Nationally Determined Contribution (eNDC) तयारीको प्रक्रियामा छ। यसरी नै वतावरण संरक्षण ऐन, २०७६मा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि प्रावधानहरू समावेश भई कानूनी रूप प्राप्त गरेको छ। यस ऐनको दफा ले स्थानिय तह र प्रदेश तहले अनुकूलन योजना तर्जुमा गर्ने अपेक्षा गरेको छ।

नेपालको शासकीय संरचना संघ, प्रदेश र स्थानिय तह सहितको संघीय प्रणालीमा पुर्नसंरचना भएको छ। यो परिवर्तित संरचनासँगै विकास निर्माण, स्रोत व्यवस्थापन र जनजिविकासँग सम्बन्धित काम, कर्तव्य र अधिकार धेरै हदसम्म स्थानिय तहमा निहित रहेको छ। स्थानिय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले गा. पा. तथा नगरपालिकाहरूलाई आफ्नो क्षेत्राधिकारको विषयमा आवधिक तथा वार्षिक क्षेत्रगत योजना बनाउन सक्ने अधिकार सुनिश्चित गरेको छ। यसले योजना निर्माणको प्रकृत्यामा वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण, विपद् व्यवस्थापन, सुशासन आदि विषयलाई आधार बनाउनु पर्ने कुरा समेत उल्लेख गरेको छ। यी प्रावधानहरूले स्थानिय तहका योजनाहरूमा जलवायु परिवर्तनलाई एकीकृत गर्ने अवसर सृजना गरेको छ।

यसै सन्दर्भमा राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ पनि लागु भैसकेको छ जसले राज्यका सबै तह र विषयगत क्षेत्रका नीति, रणनीति, विकास योजना र कार्यक्रमहरूमा जलवायु परिवर्तनका मुद्दाहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने उद्देश्य राखेको छ। नीतिले विशेष गरी जलवायु परिवर्तन व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित राष्ट्रिय नीति, रणनीति तथा योजनाहरूको कार्यान्वयन स्थानिय तहबाट गरिनेछ भनी स्पष्ट किटान गरेको छ। यो परिमार्जित लापा खाकाले स्थानिय सरकारहरूलाई स्थानिय स्तरमा जलवायु परिवर्तनका असर तथा अवसरहरू व्यवस्थापन गर्न र दीर्घकालिन जलवायुमैत्री विकासका योजनाहरू पहिचान तथा कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्नेछ। यस खाकाले स्थानिय स्तरमा विभिन्न सरोकारवालाहरूबीच नियमित सहकार्य तथा सम्वाद मार्फत् स्थानिय क्रियाकलापहरूको कार्यान्वयनमा सहमति निर्माण गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन र दिगो विकाससँग सम्बन्धित अन्तरराष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको कार्यान्वयन गर्न समेत मद्दत गर्नेछ।

परिमार्जित स्थानिय अनुकूलन योजनाको खाका एवं स्थानिय आवश्यकता र परिवेष अनुसार जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनलाई समग्र स्थानिय योजना प्रक्रियामा समायोजन तथा मूल प्रवाहीकरण गर्न मुख्य रूपमा ७ चरण प्रक्रियाहरू अंगिकार गरिएको छ। जस अनुसार पहिलो चरणमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना तथा क्षमता

अभिवृद्धि गरे पश्चात समुदायको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण गरी बस्तुगत बिबरण तयार गरिन्छ । अर्को महत्वपूर्ण प्रकृया भनेको जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापनका रणनीतिको पहिचान गर्नु हो । यसरी पहिचान गरिएका रणनीति र कार्यहरूलाई स्थानिय सरकारको नीति तथा योजनाहरूमा समायोजन र वार्षिक कार्यक्रममा समावेश गरी अनुकूलन कार्यहरूलाई स्थानिय समुदाय लक्षित गरी कार्यान्वयन गरिन्छ ।

वन तथा वातावरण मन्त्रालय, अनुकूलन कोष र विश्व खाद्य कार्यक्रमले यस गाउँपालिकामा सञ्चालन गरिरहेको कर्णालीमा खाद्य सुरक्षाका लागि जलवायु परिवर्तन अनुकूलन परियोजनाको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग र स्थानिय संस्था पेस नेपालकोमा यो स्थानीय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो । स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको खाका २०७६ अनुसार यो कार्ययोजना तयार गरिएको हो । यसको तयारी प्रकृत्यामा निर्वाचित जन प्रतिनिधिहरू, वडा सचिव, शिक्षक, समाजसेवी, स्थानिय राजनैतिक दलका प्रतिनिधिहरू, स्थानिय निकायको विषयगत शाखाहरूको कर्मचारीहरू, महिला, दलित, जनजाति तथा पछाडी परेका वर्ग लगायत अन्य बुद्धिजीविहरूको सहभागितामा थियो ।

यस योजना तयारीको प्रक्रियामा तातोपानी गाउँपालिका (गा. पा.), तथा वडाहरूमा गोष्ठीहरू संचालन गरिएको थियो । जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतना, जलवायु परिवर्तन संकटासन्नता तथा क्षमताको विभिन्न सहभागितामूलक ग्रामिण लेखाजोखाका विधिहरूद्वारा विश्लेषण, अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान र प्राथमिकिकरण गरिएको थियो । २०७७ साल २०७८ साल बैशाख १५ गते संचालित गाँउ पालिका तहको स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गोष्ठीबाट यो स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तयार गरिएको हो ।

१.२ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्ययोजनाको औचित्य, लक्ष्य, मान्यता, आधारहरू, विधि एवं प्रक्रिया सीमाहरू

१.२.१ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको औचित्य, लक्ष्य, मान्यता एवं आधारहरू

जलवायु परिवर्तन विश्वव्यापी मुद्दा भएतापनि यसको प्रभाव स्थानिय स्तरमा पर्दछ । गाउँपालिकामा जलवायु परिवर्तनका अर्थात वर्षाको चक्रमा भएको फेरवदल र तापक्रम वृद्धिका कारण प्राकृतिक स्रोतहरूमा हास आउनु, कृषि उत्पादनमा कमी हुनका साथै अति विपन्न समुदायको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असरहरू पुऱ्याईरहेको छ । वन तथा वातावरण मन्त्रालयले प्रकाशित संकटासन्नताको प्रतिवेदन, २०७८ मा तातोपानी गाउँपालिका अति उच्च संकटासन्न तहमा रहेको छ । गाउँपालिकाको लगानीमा भएका विकास निर्माणका कार्यहरूलाई जलवायुजन्य प्रकोपहरू खडेरी, रोगकिरा, आगलागी र पहिरो आदिबाट क्षति गरिरहेको हुदाँ लगानीबाट अपेक्षित नतीजा प्राप्त गर्न कठिन भईरहेको छ र ती विकासका कार्यहरू दीगो हुन सकेका छैनन् । त्यसकारण अनुकूलनका कार्यहरूमा लगानी गर्न र विकासलाई जलवायु उत्थानशील बनाउनका लागि स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको आवश्यकता महशुस गरि गाउँपालिकाको नेतृत्वमा योजना तर्जुमा गरिएको छ । यस स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको लक्ष्य जलवायु उत्थानशील समाजको निर्माण गर्नु रहेको छ । यसरी नै स्थानिय स्तरमा कार्यान्वयन गरिने विकास कार्यक्रमहरूलाई जलवायु उत्थानशील बनाउन र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहीकरण गर्ने रहेको छ भने यस योजनाको उद्देश्यहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

- स्थानिय स्तरमा जलवायु परिवर्तनबाट सृजित जोखिम र संकटासन्नताको पहिचान, अभिलेखीकरण र प्राथमिकीकरण गर्न सहयोग गर्ने ।
- जोखिममा रहेका तथा संकटासन्न व्यक्ति, घरधुरी, समूह र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा बढोत्तरी गर्न र जलवायु उत्थानशील क्रियाकलापहरू पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्न सहजीकरण गर्ने ।
- स्थानिय तहको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापनको विषयलाई एकिकृत गर्दै जलवायु उत्थानशील योजनाहरूको कार्यान्वयनमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने ।

- स्थानिय स्तरमा निर्माण गरिने विकासका पूर्वाधारहरूका साथै शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी र स्थानिय प्रविधिलाई जलवायु उत्थानशील बनाउन सहयोग गर्ने ।

वातावरण संरक्षण ऐन, २०७६, जलवायु परिवर्तन नीति, २०७६ र स्थानिय अनुकूलन योजना तर्जुमाका राष्ट्रिय संरचना, २०७६, जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति तथा कार्ययोजना (२०७७-२०८७) तथा उत्थानशील स्थानिय समुदायका लागि नमूना रणनीति, २०७५ र राष्ट्रिय अनुकूलन कार्यक्रमलाई आधार मान्दै गाउँपालिका समग्र संकटासन्नता तथा अनुकूलन विश्लेषणको आधारमा यो स्थानिय अनुकूलन योजना तर्जुमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा जलवायु परिवर्तनबाट सृजित प्रकोप तथा जोखिमहरूबाट प्रमुख रूपमा प्रभावित हुने सामाजिक समूहहरू विशेष गरी महिला, बालबालिका तथा वृद्ध-वृद्धाहरूमा पर्ने असर तथा प्रभावहरू विश्लेषण गर्दै उनीहरू मैत्री कार्यक्रमहरू तय गरिएका छन् ।

यसरी नै संकटासन्न क्षेत्र र घरधुरीहरूलाई अति आवश्यक र तत्कालै कार्यान्वयन गर्नु पर्ने अनुकूलनका कार्यहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उनीहरूलाई लक्षित हुने र थप रोजगारीको सृजना गर्ने कार्यक्रमहरू, महिलाहरूको कार्यबोझलाई न्यून गर्न र महिलाहरूको स्वास्थ्य सुधारका प्रविधिहरू समावेश गरिएको छन् ।

१.२.२ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालयले कार्यान्वयन गरिरहेको परिमार्जित स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको राष्ट्रिय खाका, २०७६ लाई मुख्य मार्गदर्शन दस्तावेजको रूपमा अनुसरण गरिएको छ । यस राष्ट्रिय खाकाले सिफारिस गरेका विधि, प्रक्रिया र चरणहरू नै अनुकूलन कार्ययोजना तयार गर्दा विचार गरिएका छन् । निर्दिष्टरूपमा, यस कार्ययोजना तर्जुमा गर्दा निम्नानुसारका मुख्य विधि तथा प्रक्रियाहरू अपनाईका थिए ।

- स्थानिय तह (पालिका) तह र वडा तहमा जलवायु परिवर्तन सचेतना अभिवृद्धि गोष्ठी:

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको क्रममा स्थानिय तह र वडा स्तरमा योजना तर्जुमा प्रक्रियामा संलग्न रहने व्यक्ति र सरोकारवालाहरूलाई जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरणको विषयमा सचेतना गर्दै स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्य र आवश्यकता विषयमा सचेत गर्नुका साथै कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियाको विषयमा जानकारी गरिएको थियो ।

- वस्ती स्तर र वडा तहमा जलवायु जोखिम र संकटासन्नताको विश्लेषणका गोष्ठी:

जलवायु परिवर्तनको कारणले सृजना भएको जोखिम र संकटासन्नताको विषयमा वस्ती स्तरमा धरातलिय हिडोई विधिबाट निश्चित स्थान र स्थानिय जानिफकार व्यक्तिहरूसंग अन्तरक्रिया गरि सूचना तथा तथ्याङ्कहरू संकलन गरिएका थिए ।

वस्ती स्तरबाट प्राप्त भएका सूचनाहरूलाई वडा तहमा संग्रह गर्दै विभिन्न सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गर्दै वडागत रूपमा जलवायु जोखिम र संकटासन्नताको विश्लेषण गरिएको थियो । यस विश्लेषणको आधारमा वडा तहमा रहेका जलवायु जन्य जोखिम तथा प्रकोपहरूको पहिचान तथा स्तरीकरण गरिएको थियो । यसरी जलवायु जोखिम तथा संकटासन्नताको आधारमा वडाका अनुकूलन तथा विपद् जोखिमका रणनीतिहरू, सो रणनीति अन्तरगतका अनुकूलनका उपायहरू पहिचान, प्राथमिकीकरण र छनोट गरि वडागत रूपमा अनुकूलन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका उपायहरू पहिचान गरिएका थिए ।

- पालिकास्तर जलवायु जोखिम तथा संकटासन्नताको विश्लेषण र अनुकूलन कार्ययोजनाका तर्जुमा गोष्ठी

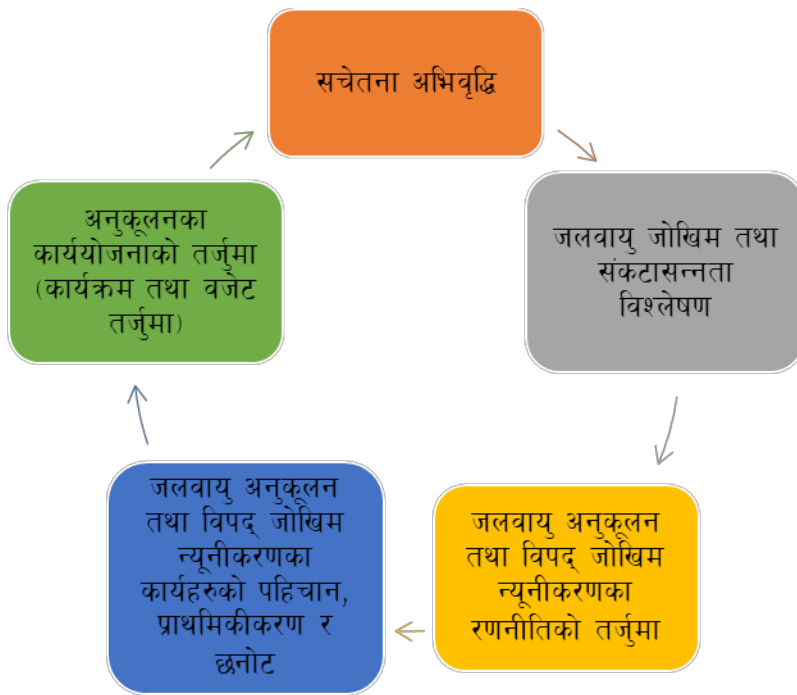
वडागत रूपमा प्राप्त भएका जलवायु जोखिम तथा संकटासन्नताको अवस्थालाई समग्र गाउँपालिकाको तहमा विश्लेषण गर्दै संग्रह गरि समग्र गाउँपालिका तहको जलवायु जोखिम तथा संकटासन्नता विश्लेषण गरिएको थियो । यसरी नै भौगोलिक सूचना प्रणालीहरूको आधार तयार गरिएका विभिन्न प्रकोप-जोखिमहरूका नक्साहरूबाट विश्लेषण समेत

गरिएको थियो । यसैगरि खुल्ला स्रोत (विश्व बैंक ज्ञान पोर्टल)वाट प्राप्त जलवायुसंग सम्बन्धित तापक्रम र वर्षाका सूचनाहरूलाई विश्लेषण गरि जलवायुको ऐतिहासिक प्रवाह र भविष्यको परिदृष्यको समेत विश्लेषण गरिएको थियो ।

जलवायु जोखिम तथा संकटासन्नता विश्लेषण र वडा तहमा तर्जुमा गरिएको जलवायु अनुकूलन तथा विपद् जोखिमका रणनीतिहरू आधारमा गाउँपालिका तहका जलवायु अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका रणनीतिहरू तर्जुमा गरिएका थिए । तर्जुमा गरिएका रणनीतिहरूको आधारमा स्थानिय अनुकूलनका उपायहरूको पुनः पहिचान, प्राथमिकीकरण र छनोट गरिएका थिए । छनोट भएका अनुकूलनका उपायहरूलाई योजना र बजेट तर्जुमा गर्दै स्थानिय कार्ययोजनाको तयारी गरिएको थियो ।

१ दिन सम्म सञ्चालन भएको गोष्ठीको अन्तमा अनुकूलन कार्ययोजनालाई चालू वर्षका कार्यक्रमहरूमा र आगामी वर्षको वार्षिक योजनामा एकीकृत गर्दै लैजाने र गाउँपालिकावाट तर्जुमा गरिने आवधीक योजनाको अनुसूचीमा राख्ने समेत छलफल तथा प्रतिबद्धता गाउँपालिका प्रमुख र अन्य जनप्रतिनिधीहरूवाट भएको थियो ।

स्थानिय अनुकूलन तर्जुमाका प्रक्रिया तथा विधिलाई सक्षिप्तरूपमा चित्र १ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र १ : स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका विधि तथा प्रक्रियाहरू

१.२.३ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमाका सीमाहरू

स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रियाका सीमाहरू निम्न रहेका छन् ।

- गाउँपालिका तहको जलवायु जोखिम तथा संकटासन्नता सम्बन्धि आवश्यक तथ्याङ्कहरूको उपलब्धता नहुँदा स्थानिय व्यक्ति तथा जानिफकारहरूको अनुभव र धारणाहरू सलग्न गरिएका छन् ।
- गाउँपालिकामा विकासका आधारभुत पूर्वाधारहरूको पहुँच नभएकोले विकास र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनलाई छुट्याउन कठिन भएको हुदाँ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने प्रक्रियामा विकासका कार्यहरू समेत माग भएका छन् । स्थानियहरूका सवै विकासका सवै आवश्यकताहरूलाई कार्ययोजनामा समावेश भएका छैनन् ।
- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणका विषयमा स्थानिय सरोकारवालाहरूको बुझाईको फरक र न्यून भएकोले ती विषयमा साझा बुझाई र सचेतना अभिवृद्धीका लागि धेरै समय छुट्याउनु परेकोले संकटासन्नता र अनुकूलन उपायहरू छनोटमा सामूहिक छलफल कम भएको ।

- कोभिड-१९ माहामारीले गर्दा स्थानिय योजना तर्जुमा अनुकूलन कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया समयमा नै सम्पन्न गर्न असहज भएकोले केहि अनुकूलनका कार्यहरु चालू वर्षका वार्षिक योजनामा समेत संलग्न भएका छन् ।

१.३ गाउँपालिकाको पृष्ठभूमी

१.३.१ गा.पा. को सामान्य जानकारी

जुम्ला जिल्लाका ८ वटा स्थानिय तहहरु मध्ये तातोपानी गा. पा. पनि एक हो । यस गा. पा.मा ८ वटा वडाहरु छन् । यस तातोपानी गा. पा. साविकका गा.वि.स.हरु तातोपानी, हाँकु, लाम्रा र ताम्ती मिलेर पालिका बनेको छ । यस गा. पा.को उत्तरमा सिँजा गा. पा. र चन्दननाथ नगरपालिका, पूर्वमा गुठीचौर गा. पा., पश्चिममा तिला गा. पा. र कालिकोट जिल्ला र दक्षिणमा जाजरकोट जिल्लासँग सिमाना जोडिएको छ । यसको कुल क्षेत्रफल ५२५.५७ वर्ग कि. मि. रहेको छ ।

१.३.२ जनसंख्या

घरपरिवार सर्वेक्षण २०७४ अनुसार यस गा. पा.को जनसंख्या ९२७२ (५२%) पुरुष र ८५६२ (४८%) महिला गरी जम्मा १७८३४ देखिन्छ । यस गा. पा.मा जम्मा ३१६३ घरधुरी छन् । यस गा. पा.मा मुख्य गरि पहाडी ब्राहमण/क्षेत्री, पहाडी दलित र पहाडी अन्य लगायतका जातजातीहरुको बसोबास रहेको छ । जातिगत आधारमा हेर्दा क्षेत्री, ब्राहमण जनसंख्या १३८०० (७७.३८%), पहाडी दलित ३९५९ (२२.२०%) र पहाडी अन्य ७५ (०.४२%) रहेको छ ।

तलिका १: गा. पा.को जनसंख्याको विवरण

घरपरिवार सर्वेक्षण २०७४ अनुसार						
वडा नं.	घरपरिवार	जनसंख्या			औषत परिवार संख्या	लैंगिक अनुपात
		जम्मा	पुरुष	महिला		
१	२९९	१७४२	९०५	८३७	५.८३	१०८.१२
२	३६७	२०६८	१०९८	९७०	५.६३	११३.२
३	३२४	१८६३	९८३	८८०	५.७५	१११.७
४	५३१	२७३३	१४३२	१३०१	५.१५	११०.०७
५	२९९	१४९७	७९८	६९९	५.०१	११४.१६
६	२८६	१५९४	७९०	८०४	५.५७	९८.२६
७	५६८	३३२९	१६७६	१६५३	५.८६	१०१.३९
८	४८९	३००८	१५९०	१४१८	६.१५	११२.१३
	३१६३	१७८३४	९२७२	८५६२	५.६२	१०८.६३

स्रोत: जलवायु पार्श्वचित्र, क्याम्पस-कर्णाली, २०७६

१.३.३ आर्थिक सामाजिक एवं मानवीय अवस्था (शिक्षा, स्वास्थ्य र मानवस्रोत)

संचार सुविधाका साधानहरुमा यस गाविसमा ३१६३ घरधुरीहरु मध्ये केही न केही संचारको सुविधा भएको देखिन्छ । १२१८ घरधुरीमा रेडियो, ८५ घरधुरीसँग टेलिभिजन र २७४१ सँग मोबाईल फोन प्रयोग भएको देखिन्छ । यहाँको

आयआर्जनको प्रमुख श्रोत स्थानिय ज्याला मजदुरी तथा विभिन्न आयोजनाहरुमा काम गर्ने र वैदेशिक रोजगारबाट आएको रेमिटान्स नै हो । विदेश जाने क्रम युवाहरुमा दिन प्रति दिन बढ्दो रहेको छ ।

खानेपानीको दृष्टिकोणले यस पालिकामा ४ वटा पानीको मुहान रहेको छ जसबाट यहाँको नागरिक पानी पिउछन् । यस गाउँपालिकामा कूल ५ स्वास्थ्य संस्थाहरु मध्ये १ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई र ४ वटा स्वास्थ्य चौकी रहेको छन् । यी स्वास्थ्य संस्थाहरुमा कूल ३३ स्वास्थ्यकर्मीको स्विकृत दरबन्दी रहेको छ र उनीहरु मार्फत स्वास्थ्य सेवाहरु प्रदान भईरहेको छ । जटिल स्वास्थ्य समस्या देखा परेको खण्डमा जिल्ला सदरमुकाममा उपचारको लागि लगिने गरिन्छ । गा. पा. क्षेत्र भित्र रहेका पाँच वर्ष मुनिका बालबालिका संख्या ३५५ जना, यहाँका स्वास्थ्य केन्द्रबाट खोप लिने बालबालिका संख्या १७२६ जना, बृद्धी अनुगमन गरिएका बालबालिका संख्या ८०४ जना मध्ये कुपोषित बालबालिका संख्या ६२ रहेको देखिन्छ ।

राष्ट्रिय जनगणना, २०६८ अनुसार यस गाँउ पालिकामा ३३.२७% मात्र साक्षर रहेका छन् जवकि जुम्ला जिल्लाको साक्षरताको दर ५५% रहेको छ । महिला साक्षरताको दर जम्मा ४१% महिला छन् । तातोपानी गा. पा.मा यस क्षेत्रमा रहेका कूल २७ विद्यालय मध्ये सामुदायिक विद्यालय २६ वटा र संस्थागत १ वटा रहेका छन् जसमध्ये २० वटा माध्यामिक, ७ वटा आधारभूत विद्यालयहरु रहेका छन् । यहाँका जनसमुदायमा जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु परिवर्तनका अवसर, प्रभाव र असरहरु सम्बन्धी सामान्य जानकारी रहेको देखिन्छ ।

यस गाँउ पालिकामा मानवीय श्रोतको अवस्थालाई विश्लेषण गर्दा विभिन्न किसिमका जनशक्तिहरु रहेका छन् जस्तै शिक्षक, शिक्षिका, स्वास्थ्य सम्बन्धि काम गर्ने, प्रहरी, वैदेशिक रोजगार, सिकर्मी, दकर्मी, सरकारी कर्मचारी, प्राइवेटमा काम गर्ने आदि रहेका छन् ।

यहाँका जनसमुदायमा जलवायु परिवर्तन तथा जलवायु परिवर्तनका अवसर, प्रभाव र असरहरु सम्बन्धी सामान्य जानकारी रहेको देखिन्छ ।

यस गा. पा. बासिन्दाहरुको प्रमुख पेशा कृषि रहेको भएतापनि रोजगारीको लागि विदेशिने (भारत र खाडी मुलुकजाने) को संख्या उल्लेखनीय छ । कृषि अन्तर्गत यहाँका अधिकांश भू-भागमा धान, गहुँ, मकै, , कोदोको खेती गरिन्छ भने नगदे वाली अन्तर्गत अदुवा र बेसार खेती गरिन्छ । तरकारी वालीमा विशेष गरी आलु, काउली, बन्दा, सिमी, बोडी, भान्टा, भटमास, गोलभेंडा र प्याज आदिको खेती गरिन्छ । फलफूलमा यहाँ छिटफुट रुपमा स्याउ, केरा, लिचि, आँप, सुन्तला, मौसम, कागती खेती गरिन्छ । पशुपालनको हकमा भैसी, गाई, कखुरा र भेडाबाखापालन गरिन्छ । कृषि उपज संकलन केन्द्र तथा व्यापारिक केन्द्रको अभावले यहाँ उत्पादित वस्तुहरुले उचित मुल्य पाउन सकेका छैनन् ।

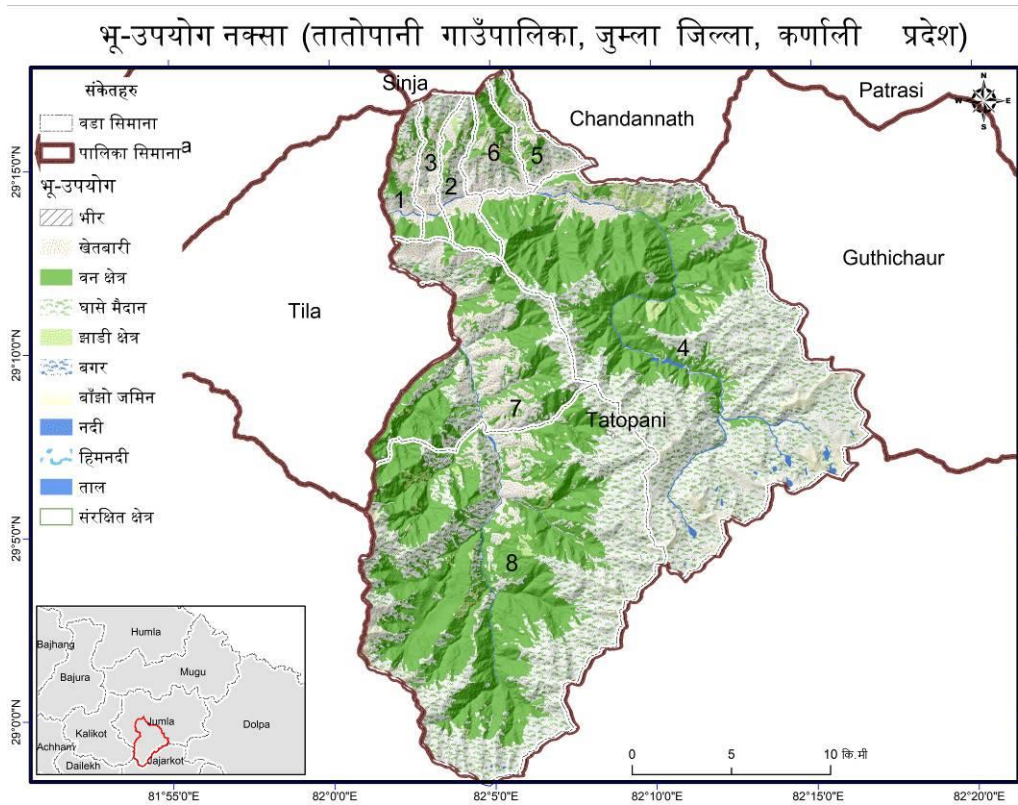
गा. पा.मा विभिन्न संघ संस्थाहरु क्रियासिल रहेका छन् र यी संस्थाहरुले सामुदायिक विकास तथा पूर्वाधार निर्माणमा सहयोग पुऱ्याउदै आएका छन् । मुख्यगरि स्वास्थ्य, सरसफाई, कृषि, शिक्षा, पूर्वाधार निर्माण आदि क्षेत्रमा संघ संस्थाहरुले आर्थिक तथा भौतिक रुपमा सहयोग गर्दै आएका छन् । क्रियासिल संस्थाहरु तथा कार्यक्रमहरुमा मा रेडक्रस सोसाइटी जुम्ला, सेडा नेपाल, दलित सेव संघ, महिला विकास कार्यालय, घरेलु विकास कार्यालय, पेस नेपाल, लिङ्गक हेल्थटास, कास्डा जुम्ला, कर्णाली रोजगार कार्यक्रम (जि.वि.स), क्याड नेपाल र विश्व खाद्य कार्यक्रम, बहुक्षेत्रिय पोषण, युनिसेफ लगायतका रहेका छन् । स्थानिय स्तरमा विभिन्न कृषक समुह, आमा समुह, वन समुह, युवा क्लव, बाल क्लव आदिले विभिन्न ठाँउमा विभिन्न तरिकाबाट विकासमा सहयोग गर्दै आएका छन् ।

१.३.४ प्राकृतिक श्रोतको अवस्था

यस पालिकाको कुल क्षेत्रफल ५२५.६ वर्ग कि.मी मध्ये ८७८.०२ हेक्टर वनक्षेत्र रहेको छ । यस पालिकामा ४२ % क्षेत्र वन र ५०.५ % कृषि क्षेत्रले ढाकेको छ (श्रोत :यस गा. पा. जम्मा ८ वटा सामुदायिक वन रहेका छन् । यी सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरुले ७३९.६ हेक्टर वनको संरक्षण तथा उपयोग गरिरहेका छन् । अर्भै पनि धेरै राष्ट्रिय वनको भाग सामुदायिक वनमा हस्तान्तरण हुन वाकि छ । जैविक विविधताका हिसावले उच्च पर्वतीय चिसो हावापानीमा पाइने जीव

तथा वनस्पतिहरूमा गन्नाइनो चिराइतो, तितो पाँच औले, सतुवा विदा, सेतो चिनी, कटुको, बसो, सुगन्दवाल, पाखनवेद, पोकचाल्नु, तितो, विर्विसी, भालुबाघ, स्याल, बदेल्, रतुवा, रेडपाण्डा, डाँफे, च्याखुरा, कालिज, परेवा भंगेरा, फडरास, दुकुर, लाटोकोसेरो, चिल, बाँज, मुख्य रुपमा रहेका छन्। यस गा. पा.को पहाडको माथिल्लो भागका अधिकांस स्थानमा वन तथा खर्कहरू रहेका छन्। जडिबुटीहरूमा लौठे सल्लो, पाखनवेद, हातेजडी, सतुवा, पाँचऔले, अत्तिस, टिमुर र बाज, गुराँस, सल्लो, उत्तीस, देवदार लगायतका वनस्पतिहरू पाइन्छ।

यस गा. पा.का अन्तरगत ४ वटा संरक्षित पानी मुहान रहेका छन् जस्तै गोरथला, बुढबुढी, पानीखोला र पिप्लेरी खानेपानी मुहान। त्यसैगरी ३ क्षेत्रहरूमा नदी नियन्त्रण तथा उकासबाट संरक्षित रहेको पाइन्छ। यस पालिकामा रहेका खोलाहरु तिला नदि, भेरी खोला, गिडी गाड र कर्णाली नदी छन् जसबाट सिचाइकुलो, घट्ट र विद्युतका लागि उपयोग हुने गरेको छ। यस गा. पा.मा मुख्य पानीको मुहान जस्तै गोरथला, बुढबुढी, पानीखोला संरक्षित पानी मुहान र पिप्लेरी खानेपानी मुहान रहेको छन्। हाल बढ्दो खडेरीका कारणले यि खोला तथा खोल्सहरूमा पानीको श्रोत घट्दै गएकोले सिचाईको लागि समस्या हुने गरेको छ।

चित्र २: तातोपानी गाउँपालिकाको भूउपयोग नक्सा

१.३.५ उर्जाको अवस्था

यस गा. पा.का घरधुरीहरू खाना पकाउनको लागि ईन्धनको रुपमा ९९.४९ प्रतिशत दाउराको प्रयोग गरिन्छ। उज्यालोको लागि मुख्य रुपमा साना जलविद्युत तथा सोलारको प्रयोग गर्ने गर्दछन्। जस मध्ये ५०.१४ प्रतिशत सोलार रहेको छ अरु घरपरिवारले विद्युतलाई बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने २ परिवारमा इन्धनको रुपमा एल.पि.जि. ग्यास प्रयोग गरेको पाइन्छ।

१.३.६ भौतिक पूर्वाधार तथा सामुदायिक विकास

गा. पा. क्षेत्र भित्र रहेका सडकहरुमा बस, जीप र मोटरसाईकल संचालन हुने गरेको छ । राजमार्ग देखि अन्य भागमा जाने सडक कच्ची तथा निर्माणाधिन रहेका छन् । गा. पा.का सबै वडाका वस्तीहरु सडक सञ्जालमा जोडिएको देखिन्छ । यहाँ करिब ५९.५ किलोमिटर सडक सञ्जाल रहेको पाइन्छ भने वार्षिक करिब ४५२०० जना लाभान्वित हुने गरेका छ ।

यस गा. पा. क्षेत्रमा निर्माण गरिएको सडकको नाम, सडकबाट जोडिने वस्तीहरु, लम्बाई, तथा लाभान्वित जनसंख्या सम्बन्धी विवरण वडागत रुपमा देहायको तालिकामा दिइएको छ ।

तालिका २: तातोपानी गा. पा.मा भएका सडक सञ्जाल

वडा.न	सडकको नाम	जोडिने वस्तीहरु		लम्बाई (कि.मि.)	प्रकार	लाभान्वित जनसंख्या
		देखि	सम्म			
१	कर्णाली राजमार्ग	राँका	बाइराका	१	पक्की	५०००
२	कर्णाली राजमार्ग	लिताकोट	खड्काबाडा	२.५	कालो पत्रे	३५००
	कर्णाली राजमार्ग	जर्मी	वाविरा	१	कालो पत्रे	१७००
३	कर्णाली राजमार्ग	लिताकोट	जर्मी	२	कालो पत्रे	६०००
४	ग्रामीण राजमार्ग	डाँगीवाडा	गिडिखोला	४	कच्ची	४०००
५	कर्णाली राजमार्ग	ऐरेनी	उम्गाड	२।५	कालो पत्रे	३०००
६	कर्णाली राजमार्ग	ऐरेनी	वाविरा	२।५	कालो पत्रे	२०००
७	हिमाली राजमार्ग	त्रिवेणी	इमिल्वा	२२	कच्ची	१००००
८	हिमाली राजमार्ग	त्रिवेणी	इमिल्वा	२२	कच्ची	१००००
जम्मा				५९.५		४५२००

स्रोत : संस्थागत सर्वेक्षण २०७५

परिच्छेद २ : जलवायु परिवर्तनको अबस्था

२.१ जलवायु परिवर्तनको क्रम र परिदृश्य विश्लेषण (Climate Change Trend and Scenario Analysis)

२.१.१ मौसमी पात्रो

विगत ३० वर्षको अन्तरालमा स्थानिय स्तरमा जलवायुमा आएका परिवर्तनहरूको जानकारी प्राप्त गर्न यो विधिको प्रयोग गरिएको थियो । यस विधिको छलफलमा समुदायका ज्येष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूको सहभागिता रहेको थियो । यसै विधिको प्रयोग गरी समुदायस्तरमा जलवायु परिवर्तनको कारणले वालीचक्र, वनस्पति प्रजातिहरूको जीवनचक्र/व्यवहार, प्रकोपको स्वरुप लगायत अन्य विभिन्न क्षेत्रहरूमा आएका/देखिएका परिवर्तनहरूको जानकारी समेत प्राप्त गरिएको थियो ।

मौसमी पात्रोको विश्लेषण गर्दा स्थानिय स्तरमा जाडोको समयावधि घट्दै गएको, गर्मीका दिनहरू लम्बिएको र तुलनात्मक रूपमा तातोपना बढेको पाइएको छ । मनसुनी तथा हिउँदे वर्षाको समयावधि, मात्रा र तौर तरिकामा फेरबदल आएको देखिन्छ । पहिलेको तुलनामा वर्षात्को अवधि कम भएको तर वर्षा हुँदा एक्कासि हुने र एकै पटक ठूलो मात्रामा वर्षा हुने गरेको देखिन्छ ।

यहाँका बासिन्दाको अनुसार गर्मीका दिनहरू बढेको र पानी पर्ने समयमा फेरबदल भएको कारणले गर्दा खेतिपाती गर्ने समयमा पनि हेरफेर भएको देखिन्छ । यहाँका प्रमुख वालीहरू जौ र धान लगाउने समयावधिमा पहिलेको तुलनामा परिवर्तन आएको छ ।

मौसममा आएको परिवर्तनले गर्दा बाढी, खडेरी, पहिरो जस्ता विपद्को घटनाहरू बढेको पाइएको छ । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनको प्रत्यक्ष असर कृषिमा मात्र नभई मानव स्वास्थ्य लगायत पानीका मुहानहरू, वन तथा जैविक विविधतामा समेत परेको देखिन्छ । यस प्रकारका परिवर्तनहरूले स्थानिय बासिन्दाहरूको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरूको दैनिकीलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाएको देखिन्छ ।

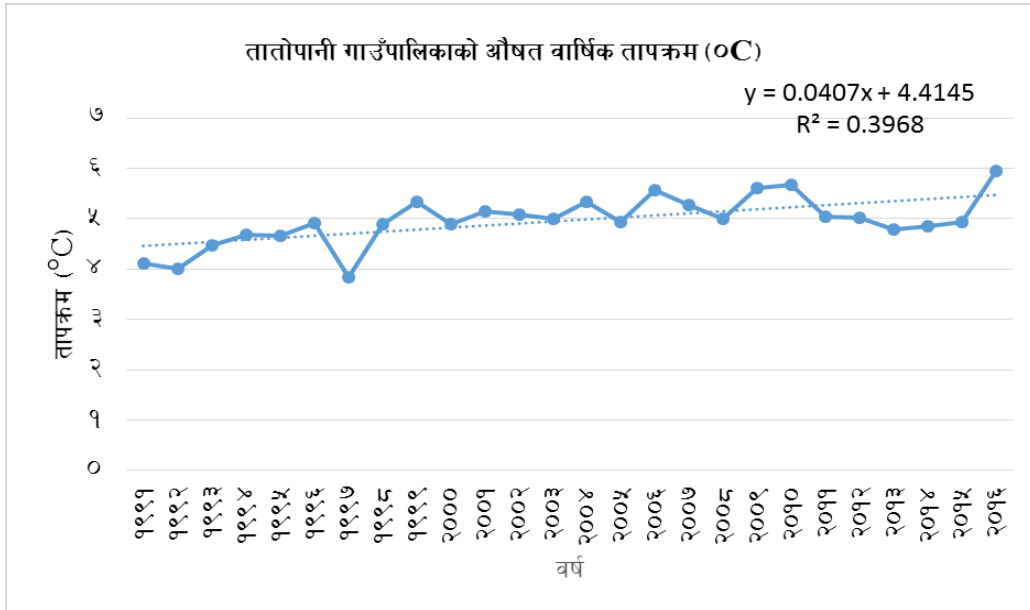
गाउँपालिकामा गुराँस ३० वर्ष पहिले भन्दा छिटो फुल्न थालेको पाइयो । पहिला चैत्र-वैशाखमा फुल्ने लालिगुराँस फाल्गुन चैत्रमा नै फुल्ने थालेका छ । यसरी नै स्थानिय आरु पनि केहि महिना अगाडी नै फुल्ने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी वर्षायाममा पानीका मुल फुट्ने क्रम पनि निकै कम भएको पाइएको छ, भने प्रकोपका घटना (वाढी, पहिरो) हुने समयमा परिवर्तन भएको छ । यसरी जलवायुमा आएको परिवर्तनले कृषि वालीमा रोग र कीराको वृद्धि, समयमा पानी नपर्ने र विभिन्न जलवायुन्य प्रकोपहरू सुख्खा खडेरी, पहिरो, आगलागीहरूका कारणले कृषिमा मात्र नभई, जलस्रोत, वन तथा जैविक विविधतामा समेत असर परेको देखिन्छ । यसले गर्दा कृषि उत्पादनमा कमी भएको, वन पैदावारहरू नष्ट भएका र आनेपानी तथा सिचाईका लागि पानीको उपलब्धता कमी हुदाँ स्थानियहरूको जीविकोपार्जनमा प्रत्यक्ष असर पार्नुका साथै उनीहरूको दैनिकीलाई थप चुनौतीपूर्ण बनाएको देखिन्छ । सहभागीतामूलक तरिकाबाट तयार गरिएको मौसमी पात्रो अनुसूची- १ मा राखिएको छ ।

२.१.२ जलवायु तथ्यांक

उच्च हिमाली जलवायु : यो हावापानी यस क्षेत्रको २३०० मी भन्दा माथिको उचाईमा पाइन्छ । यस प्रकारको हावापानी भएको ठाउँमा हिउँदको मौसममा प्रयाप्त मात्रामा हिउँ पर्दछ । यो हावापानी गोब्रे सल्लो प्रमुख कोणधारी जंगलको रूपमा रहेको पाइन्छ । अन्य प्रजातिहरू देवदार, धुपी आदी यि बाहेक त्यस क्षेत्रमा पाइने चौडापाते वनस्पति जस्तै खसु, बाभ्रुँ, ओखर, गुरास, उतिस, भोजपत्र र भ्राडी प्रजाति जस्तै वेत, बारबेरी आदी । यस गा. पा. २४६३ मिटर उचाईमा अवस्थित छ । त्यसैगरी सबैभन्दा तापक्रम बढि बैशाख महिना र सबैभन्दा कम तापक्रम पौष महिनामा हुने गर्दछ ।

तापक्रम:

विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank> बाट सन् १९९० देखि २०१६ तापक्रमको सूचना तथा तथ्यांकहरु डाउनलोड गरि तापक्रमको विश्लेषण गर्दा औसत तापक्रम ४.४१ डिग्री सेल्सियस रहेको देखिन्छ । यो अवधीमा तथ्यांकहरुलाई विश्लेषण गर्दा वार्षिक औषत वृद्धि दर ०.०४०७ डिग्री सेल्सियस रहेको छ, जुने समग्र नेपालको तापक्रम वृद्धिदर (०.०५६ डिग्री सेल्सियस) भन्दा कम रहेको देखिन्छ ।

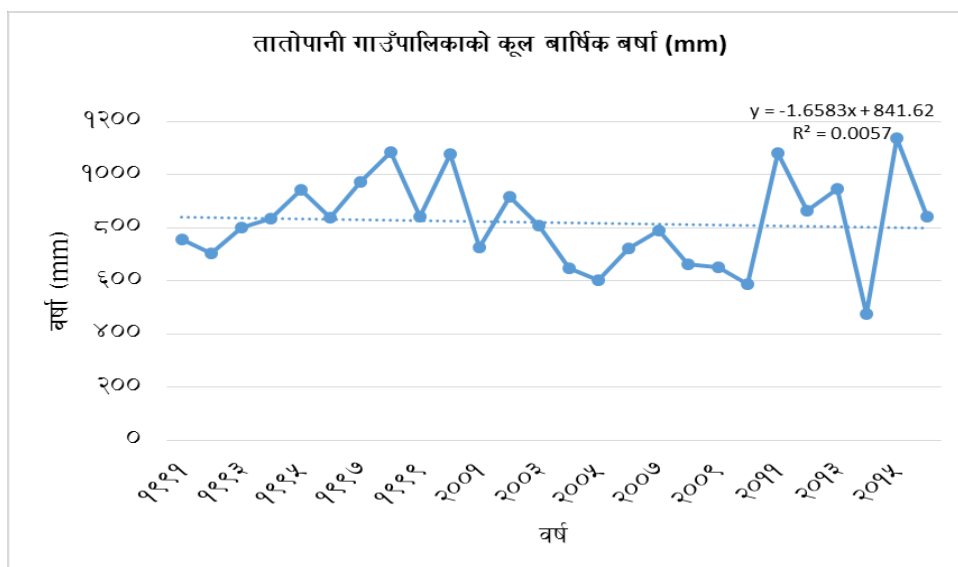

चित्र ३: तातोपानी गा. पा.को वार्षिक औषत तापक्रम

वर्षा :

विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank> बाट सन् १९९० देखि २०१६ सम्मको वर्षाको तथ्यांकलाई विश्लेषण गर्दा औसत वार्षिक वर्षा ८४१.६२ मिली मिटर देखिन्छ । यस तथ्यांक अनुसार वर्षाको वार्षिक वृद्धिदर -१.६५८ प्रतिशत रहेको छ । वर्षाको क्रमलाई विश्लेषण गर्दा सन् केहि वर्षहरुमा औषत भन्दा बढी वर्षाहरु भएको देखिन्छ । केहि वर्षहरुमा सन् १९९८, २०००, २०११ र २०१५ मा अत्याधिक वर्षाहरु भएको देखिन्छ । यसरी नै हरेक सालको वर्षा स्वरुप पनि समान देखिदैन ।

चित्र ४ : तातोपानी गा. पा.को कुल वार्षिक वर्षा

तापक्रम र वर्षाको भविष्यको परिदृश्य

विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank> को मोडल cesm1_cam5 प्राप्त भएको सूचना तथा तथांकहरुलाई विश्लेषण गर्दा सन् २०२० देखि २०३९ सम्ममा न्यून उत्सर्जन भएको अवस्थामा (RCP low 2.6) १.१२६ डिग्री सेल्सियस वृद्धि हुने देखिएको छ भने सोही अवधीमा सन् २०२१ देखि २०३९ उच्च उत्सर्जन भएको अवस्थामा (RCP low 8.5) १.२२५ डिग्री सेल्सियस वृद्धि हुने देखाएको छ । तापक्रम वृद्धिले गर्दा रोगकीरामा वृद्धि हुने, चीसो ठाँउमा कृषि क्षेत्र विस्तार हुन सक्ने, पानीको उपलब्धतामा कमी आउने, विरुवाहरुको फुल फुल्ने, फल पाक्ने समयमा परिवर्तन हुने र होचो स्थानमा भएका विरुवा जीवजन्तुहरु तथा कितपतंग अग्लो स्थान तर्फ विस्तार हुन सक्नेछ ।

यसरी नै सोही मोडल अनुसार न्यून उत्सर्जनको अवस्थामा (RCP low 2.6) प्रक्षेपित कूल वर्षामा ३०८.९० मी.मी वढी वर्षा हुने र उच्च उत्सर्जनको अवस्थामा (RCP low 8.5) ५१३.७६ मी.मी वढी वर्षा हुने देखाएको छ । अत्याधिक पानी पर्ने र पानी पर्ने दिनहरु कम हुने हुदाँ बाढी, पहिरो प्रकोपहरु वृद्धि, माटो बग्ने, वालीहरु नष्ट हुने, पानीको गुणस्तर खस्कने तथा भौतिक संरचनाहरुको क्षति हुने देखिन्छ । यो मोडलबाट दिएको परिदृश्य मौसमी पात्रो विधिबाट स्थानियहरुले गरेको प्रक्षेपणसंग मेल खाएको देखिन्छ । वर्षा र तापक्रमको भविष्यको अवस्थालाई तालिका ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ३: वर्षा र तापक्रमको भविष्यको परिदृश्य

क्र.सं.	विवरण	RCP 2.6		RCP 8.5	
		२०२०-२०३९	२०४०-२०५९	२०२०-२०३९	२०४०-२०५९
१	प्रक्षेपित कूल वर्षामा हुने परिवर्तन (mm)	३०८.९०	२६५.६५	५१३.७६	३७४.३०
२	प्रक्षेपित औषत वार्षिक तापक्रमा हुने परिवर्तन (°C)	१.१२६	१.४१४	१.२२५	२.४७८

जुम्ला जिल्लाको भविष्यमा वर्षा तथा तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तनको परिदृश्य (Climate Scenarios)

नेपाल सरकार वन तथा वातावरण मन्त्रालयले २०७५ सालमा तयार गरेको जलवायुको परिवर्तित अवस्था वा परिदृश्यको प्रतिवेदन अनुसार जुम्ला जिल्लामा आगामी वर्ष तथा दशकमा वर्षाको मात्रामा बढोत्तरी आउने अर्थात बि. सं. २०७३ देखि २१०२ सम्म RCP 4.5 पद्धती अनुसार -०.३२ प्रतिशत र RCP 8.5 अनुसार ५.९९ प्रतिशतले बढ्ने देखाएको छ। साथै बि सं. २०७३ देखि २१०२ सम्ममा, जुम्ला जिल्लामा करीब ०.९२ डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म तापक्रम बढ्ने आँकलन गरेको छ भने यदि विश्वले निकै कम हरित गृह ग्याँस उत्सर्जन कम गर्ने बाटो अवलम्बन गरेमा जुम्ला जिल्लामा तापक्रम वृद्धि १.६७ डिग्री सेन्टिग्रेडसम्म बढ्ने प्रक्षेपण गरेको छ। त्यसैगरि, वर्षाको मात्रा बढेता पनि वर्षाका दिनहरु घट्ने, गर्मीका दिनहरु बढ्ने र चिसोको दिन र रात घट्ने आँकलन गरिएको छ। जुम्ला जिल्लाको भविष्यमा वर्षा तथा तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तनको परिदृश्य (Climate Scenarios) हरुलाई तलका तालिकाहरुमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ४ : जुम्ला जिल्लाको भविष्यको तापक्रम र वर्षाको परिदृश्य

क्र.सं.	विवरण	RCP 4.5		RCP 8.5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२०७३-२१०२	२०९३-२१२२
१	वर्षामा परिवर्तन (%)	-०.३२	६.९९	५.९९	१२.२६
२	तापक्रममा परिवर्तन (°C)	०.९२	१.३२	१.६७	१.०६

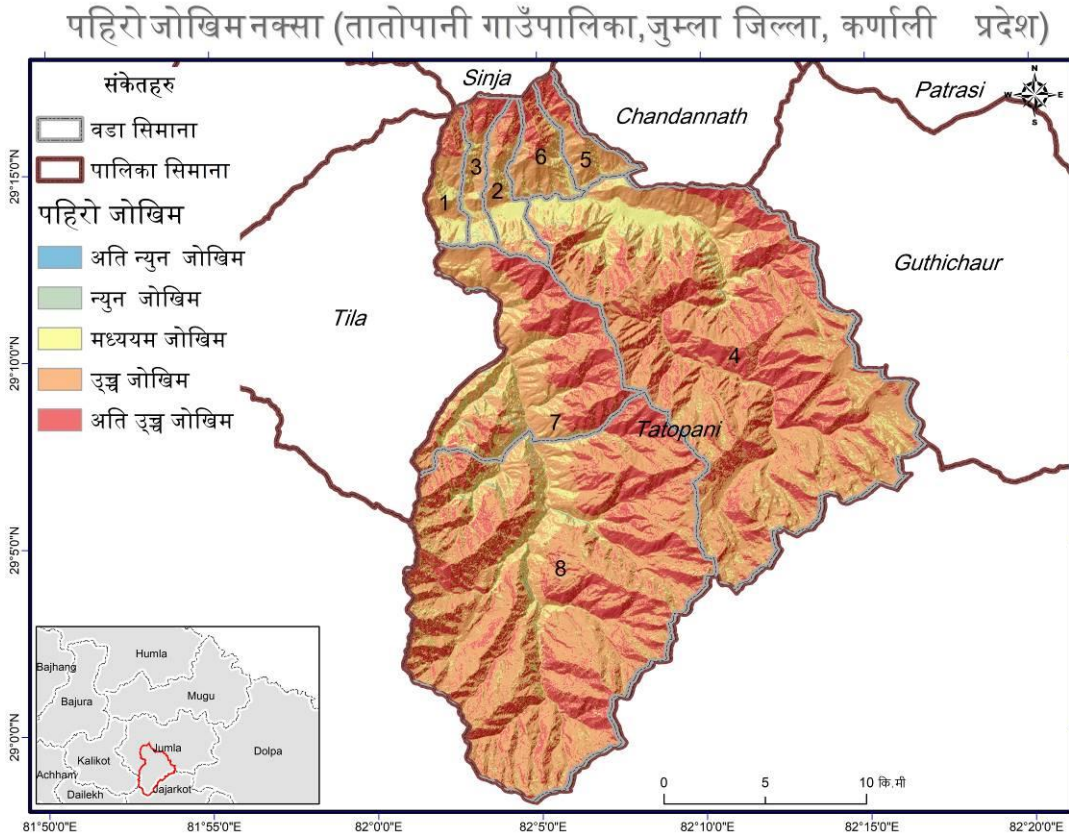
(क) वर्षामा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Precipitation Indices)

तालिका ५ : जुम्ला जिल्लामा वर्षामा हुन सक्ने परिवर्तनको परिदृश्य

क्र.सं.	जलवायु परिवर्तनका सूचकहरु (Climate Indices)	RCP 4.5		RCP 8.5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२०७३-२१०२	२०९३-२१२२
(क) वर्षामा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Precipitation Indices)					
१	धेरै ओसिलो दिनहरुमा परिवर्तन (P95) (%)	-३.८४	९.२४	११.७५	१७.५३
२	विषम ओसिलो दिनहरुमा परिवर्तन (P99) (%)	१४.७३	३५.६८	२४.०८	५३.९२
३	वर्षाका दिनहरुमा परिवर्तन (%)	-१.८१	-१.५०	-१.१०	-०.४४
४	निरन्तर सुख्खा हुने दिनहरुमा परिवर्तन (%)	६.९७	०.७८	-५.२४	-५.९६
५	निरन्तर ओसिलो हुने दिनहरुमा परिवर्तन (%)	-०.४६	१.९२	०.४२	२.२४

(स्रोत : नेपालको जलवायु परिवर्तनको अवस्था, NAP Formulation Process 2017)

नक्सामा प्रस्तुत गरिएको छ । यसरी नै ऐतिहासिक समयरेखाको विधिबाट बडागतरुपमा विगतको वर्षमा गएको पहिरोका घटनाहरूलाई अनुसूची ३ मा प्रस्तुत गरिएका छन् ।

चित्र ५ तातोपानी गा. पा.को विद्यमान पहिरो तथा भू-क्षयको जोखिम नक्सा

ख. जोखिम : आगलागी

यस तातोपानी गाउँपालिकामा आगलागीका घटनाहरू प्राकृतिक एवं मानवीय कारणहरूबाट हुने गरेको छ । सुख्खा खडेरीको कारणले आगलागीको घटनालाई भन तीव्रता दिएको अनुभव स्थानिय समुदायका रहेको छ । आगलागी विभिन्न कारणले लागेको जस्तै मानिस घाँस दाउरा गर्न जाँदा चुरोट खाएर ननिभाई फालेले गर्दा पनि आगलागी भएको स्थानियको भनाई छ । आगलागीबाट विशेष गरि वन तथा वन पैदावारहरू, बसोबास गर्ने घरहरू र पशुपक्षिहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा असर परेको, बढि संम्बेदनशिल तथा संकटासन्न भएको देखिन्छ । ऐतिहासिक समयरेखा प्राप्त सूचनालाई विश्लेषण गर्दा आगलागीका घटनाहरू बढ्दो क्रममा रहेका छ अर्थात आगलागीका घटनाहरू पुनरावृद्धी भईरहेको देखाएको छ । आगलागीका कारण सामुदायिक वनहरूको वन पैदावारहरू नष्ट भएको, सबै वडाहरू निजी घरहरू जलेर नष्ट भएको, पशुचौपायाहरू पनि जलेको र चरण क्षेत्रका घाँस नष्ट भएको साथै भर्खरै वृक्षरोपण गरेका बोटविरुवाहरू पनि जलेर नष्ट भएको देखिएको छ । भौगोलिक सूचना प्रणाली अनुरूप तयार गरिएको आगलागी जोखिम नक्साले पनि गाउँपालिकाको अधिकांश भू-भागहरू आगलागीको मध्यम र न्यून जोखिममा रहेको देखाएको छ । ऐतिहासिक समय रेखा विधिबाट संकलन गरिएका आगलागीका घटनाहरू र सो घटनाले पारेका असर तथा प्रभावहरूलाई अनुसूची ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

ख) तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Temperature Indices)

तालिका ६: जुम्ला जिल्लामा तापक्रममा हुन सक्ने परिवर्तनका परिदृश्य

क्र.सं.	जलवायु परिवर्तनका सूचकहरू (Climate Indices)	RCP 4.5		RCP 8.5	
		२०७३-२१०२	२०९३-२१२२	२०७३-२१०२	२०९३-२१२२
(ख) तापक्रममा हुनसक्ने परिवर्तन (Change in Temperature Indices)					
६	गर्मी दिनहरूमा परिवर्तन (%)	६.१८	८.२३	५.२६	८.७६
७	गर्मी रातहरूमा परिवर्तन (%)	६.५९	९.५४	८.१२	११.३७
८	चिसो दिनहरूमा परिवर्तन (%)	-४.७४	-६.१७	-५.१४	-६.८२
९	चिसो रातहरूमा परिवर्तन (%)	-४.५३	-५.७०	-५.४६	-७.२७
१०	Change in Warm Spell Duration Index (WSDI) (%)	९८.९९	१२९.६६	१०८.९६	१६८.३९
११	Change in Cold Spell Duration Index (CSDI)	-५७.८९	-६८.१०	-७१.९३	-९०.८४

(स्रोत : नेपालको जलवायु परिवर्तनको अवस्था, NAP Formulation Process 2017)

२.२ संकटासन्नता, जोखिम, क्षति तथा असर (प्रकोपबाट सृजित विपद्को असर, प्रभाव, क्षति नोक्सानीको विश्लेषण)

२.२.१ प्रकोपको ऐतिहासिक समयरेखा

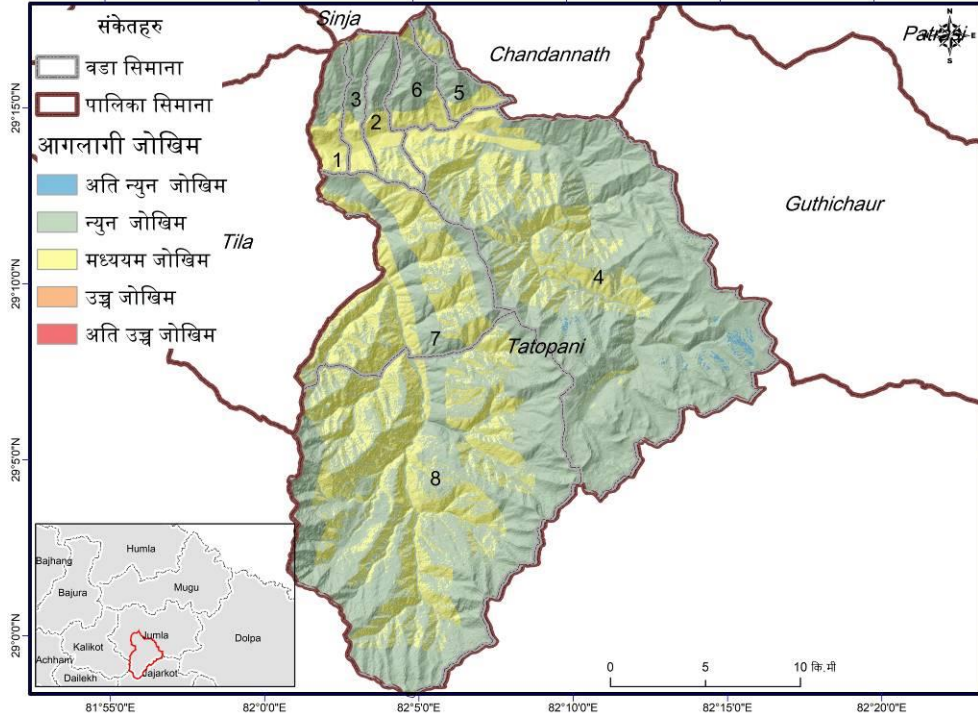
विगत ३० वर्षको अन्तरालमा यस तातोपानी गा. पा. वडा नं. १ देखि ८ सम्म मा घटेका विभिन्न प्रकोपहरूको विश्लेषण ऐतिहासिक समय रेखाको माध्यमबाट गाउँका जेष्ठ नागरिक, बुद्धिजीवी तथा जानिफकारहरूसँग छलफल गरी तयार गरिएको थियो । यस विधिबाट प्राप्त भएको सूचनाको आधार मा गाँउ पालिका रहेको जलवायु जन्य प्रकोप तथा जोखिमहरू मध्ये मुख्य जोखिम तथा प्रकोप र यसबाट भएको असर तथा प्रभावहरू र यस प्रकोपको पुनरावृद्धी , कठोरताहरूलाई तल विश्लेषण गरिएको छ ।

क. जोखिम : पहिरो तथा भू-क्षय

यस गाउँपालिकाको मुख्य प्रकोपहरू मध्ये पहिरो तथा भू-क्षय एक रहेको छ । पहिरोबाट खेतीयोग्य जमीन, बस्ती तथा घरहरू, सामुदायिक पूर्वाधारहरू तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतहरू अधिक संकटासन्न रहेको देखिन्छ । ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषण अनुसार पहिरो जाने प्रवृत्तिमा पनि फरक आई सुख्खा पहिरो जाने थालेको छ भने पहिरोको गर्भियता र क्षतिको स्तर उच्च भएको देखिन्छ । पहिरोको कारणले विगत ३० वर्षमा पावर हाउसको कूलो, सिँचाई कूलो, खानेपानीको पाइप, आवतजावत गर्ने बाटो, पानी घट्ट बगाएको, १ विद्यालय पूर्ण रुपमा क्षति भएको, ११ घर बगाएको र खेतीयोग्य जमिनमा क्षति पुऱ्याएको देखिन्छ ।

भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएको पहिरो जोखिम नक्सा अनुसार गाउँपालिका अधिकांश क्षेत्रहरू भू-क्षय तथा पहिरोको हिसाबले अति उच्च, उच्च र मध्यम जोखिममा रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण गर्दा पहिरा जोखिमलाई ख्याल गर्दै उत्थानशिलताकोलागि विशेष ध्यान दिनु पर्ने देखिन्छ । भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएको पहिरो जोखिम नक्सालाई चित्र ५ तातोपानी गा. पा.को विद्यमान पहिरो तथा भू-क्षयको जोखिम

आगलागी जोखिम नक्सा (तातोपानी गाउँपालिका, जुम्ला जिल्ला, कर्णाली प्रदेश)

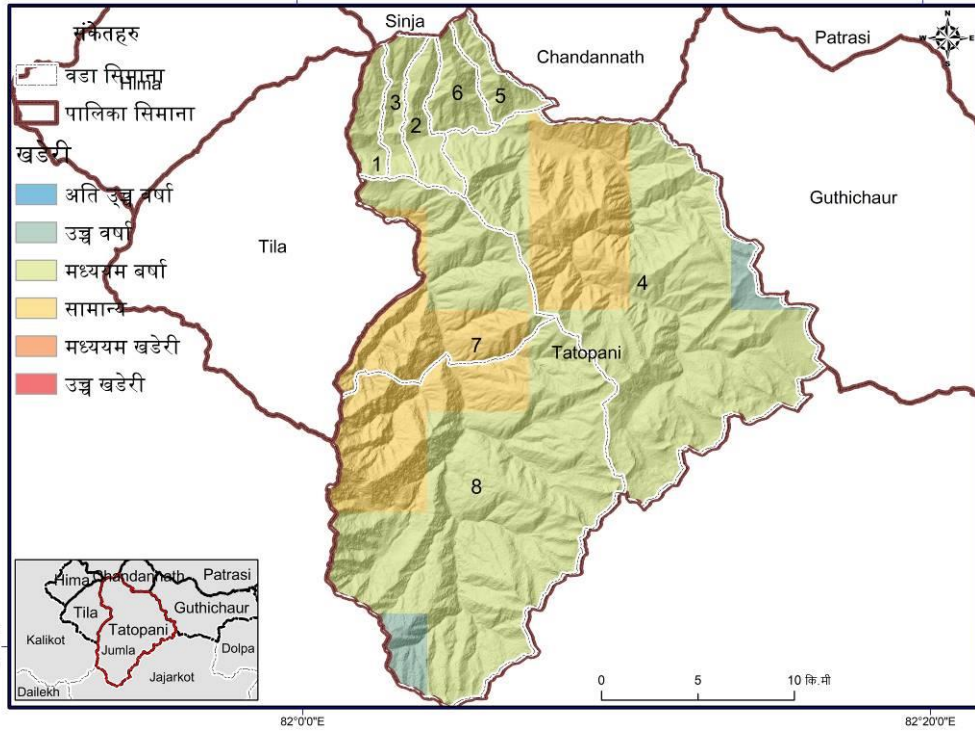
चित्र ६ : तातोपानी गा. पा.को विद्यमान आगलागीको जोखिम नक्सा

ग. जोखिम : खडेरी

ऐतिहासिक समयरेखाको विश्लेषण गर्दा यस गा. पा.मा खुल्खा तथा खडेरीको प्रकोप उच्च तथा निरन्तर देखिन्छ । स-साना खडेरीको प्रकोप पहिला देखि नै देखिए पनि अहिले आएर खडेरीको प्रकोप बढेको देखिन्छ । बेमौसमी वर्षाको कारण खडेरी पर्ने गरेको स्थानियको ठहर छ । खडेरीको अवधी भन भन लामो हुने गरेको स्थानियहरुको अनुभव रहेको छ । खडेरीको कारणले गर्दा १० वटा पानी मूहानहरु सुकेको, वनमा वन्यजन्तुहरु कम भएको, वन पैदावारहरु न्यून हुदै गएको, कृषि उत्पादन कम भई खाद्यसंकट भएको देखिन्छ । समग्र प्राकृतिक स्रोत, कृषि प्रणाली तथा जैविक विविधताहरुमा असर तथा प्रभाव पारिरहेको देखिन्छ । यसबाट खाद्य असुरक्षा बढ्नका साथै केहि भौगालिक क्षेत्रहरु मरुभूमीकरणतर्फ उन्मुख भएको देखिन्छ । उत्पादन हेर्दा ६० प्रतिशत सम्म कमी आएको स्थानियको भनाई छ ।

भौगोलिक सूचना प्रणालीबाट तयार गरिएको खडेरीको जोखिम नक्सा अनुसार गा. पा. पनि उच्च, मध्यम तथा सामान्य खडेरीका क्षेत्रहरु बढि देखिन्छ । तुलानात्मकरूपमा वडा नं ४ का निश्चित भूभागहरुमा उच्च खडेरी हुने देखिएको छ भने वडा नं ७ र ८ मा मध्यम खडेरीको अवस्था उच्च देखिन्छ र अरु वडामा भने सामान्य खडेरी देखिएको छ ।

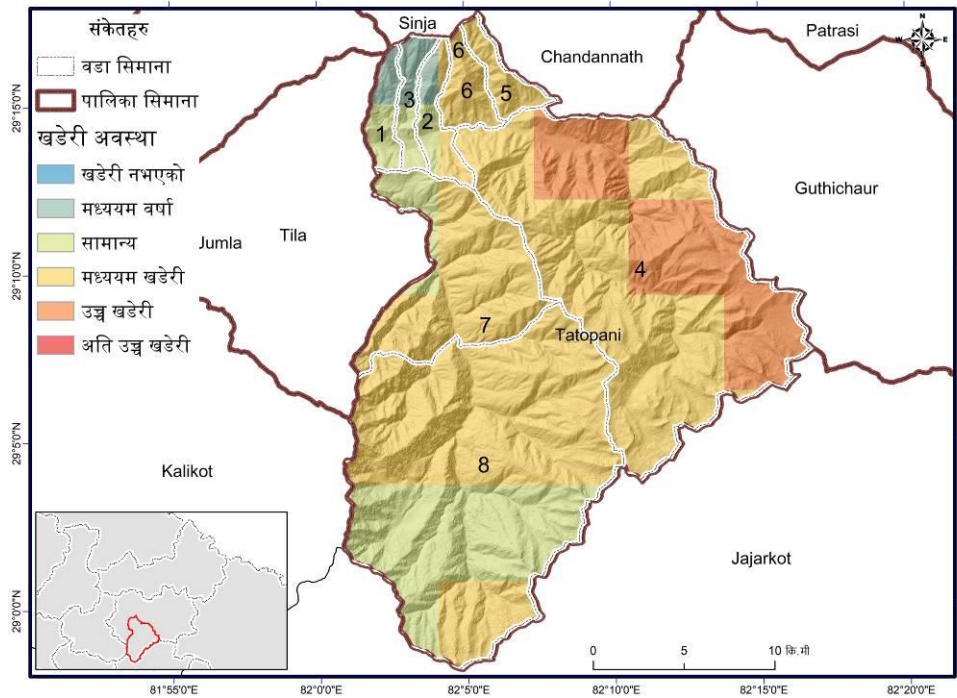
सुख्खा खडेरी नक्सा (तातोपानी गाउँपालिका, जुम्ला जिल्ला, कर्णाली प्रदेश)

चित्र ७ : तातोपानी गा. पा.को विद्यमान खडेरीको जोखिम नक्सा

यसरी नै सोही प्रक्रियाबाट तयार गरिएको सन् २०५० को खडेरीको अवस्था हेर्दा सोही भौगोलिक क्षेत्रहरूमा खडेरी केहि वृद्धि हुने देखाएको छ । विगतका वर्षहरूमा यस गा. पा.का वडाहरूमा भएका खडेरीका घटनाहरू, त्यसका वारम्बरता र खडेरीले ल्याएका असर तथा प्रभावहरूलाई अनुसूची ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२०५० खडेरी नक्सा (तातोपानी गाउँपालिका, जुम्ला जिल्ला, कर्णाली प्रदेश)

चित्र ८ : तातोपानी गा.पा. को सन् २०५० मा हुने सुख्खा खडेरीको परिदृश्य

असिनाको प्रकोप बढ्दो क्रममा रहेको देखिन्छ । हरेक वर्ष जस्तो असिना आएको देखिन्छ र थोरै समयमा धेरै असिना पर्दा धेरै क्षति भएको देखिन्छ । असिनाले गर्दा स्याउका फुलहरू भार्ने, अन्न वाली नष्ट गर्ने र गाईवस्तुहरू समेत मरेको

देखिन्छ । खानेपानीहरूको पहुँचमा वृद्धि, मानिसहरूमा व्यक्तिगत तथा घरयासी सरसफाईमा आएको सचेतना, आनीबानीमा आएको परिवर्तन र स्थानिय स्वास्थ्यका क्षेत्रमा भएको सेवा बिस्तारले गर्दा माहामारी क्रम घटेको अनुभव स्थानियहरूको छ । बाली तथा पशुपक्षिमा लाग्ने रोग तथा किराहरूको कारण खाद्यन्न उत्पादनमा कमी हुनका साथै खाद्य असुरक्षाहरू बढाएको देखिन्छ । रोगकिराको प्रकोप पछिल्लो वर्षहरूमा नियमित रूपमा देखिएको छ । खडेरीमा बृद्धि सँगै आगलागीको घटना बढेको र यसले सामुदायिक वन, चरिचरण क्षेत्र, र जन धनको क्षति गरेको छ । गाउँपालिकामा भएका असिना, हावाहुरी लगायतका प्रकोपका घटनाहरू र सो घटना स्थानिय स्तरमा गरेका असर तथा प्रभावहरूलाई वडागतरूपमा अनुसूची ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.२.२ प्रकोपहरूको जोडागत स्तरीकरण

वडागतरूपमा समयरेखा विधिबाट पहिचान भएका जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमहरूलाई गाउँपालिका तहमा जोडागत स्तरीकरण विधिबाट समग्र विश्लेषण तथा स्तरीकरण गरिएको थियो । स्तरीकरण क्रममा प्रकोपले स्थानिय स्रोत, साधन, जीविकोपार्जन आदिमा पारेको प्रभाव तथा असरहरूको स्तर, प्रकोपको बारम्बारता (पुनरावृद्धि) एवं गर्भियता आदि ध्यान दिई प्रकोपहरूले पारेको असर तथा प्रभावहरू तुलानात्मक विश्लेषण गरि प्रकोपको स्तरीकरण गरिएको थियो । यस विधिबाट गरिएको विश्लेषण अनुसार खडेरी पहिलो स्तरमा रहेको छ, बाढीको प्रकोप दोस्रो र आगलागी तेस्रो स्तरमा रहेको छ । यसरी नै रोगकिरा चौथो, माहामारी रोग पाँचौं, असिना छैटौं, पहिराको प्रकोप सातौं र आगलागी आठौं स्तरमा रहेको छ । गा. पा.ले आफ्नो योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा पहिरो, खडेरी र आगलागी लगायतका प्रकोप तथा जोखिमहरूलाई ध्यान दिई यसबाट उत्थानशील हुने किसिमका योजना तथा कार्यक्रमहरू तर्जुमा गर्नुपर्ने देखिन्छ । प्रकोप जोडागत स्तरीकरणलाई निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ७: प्रकोपको जोडागत स्तरीकरण

प्रकोप	बाढी	पहिरो	खडेरी	आगलागी	असिना	हावा हुरी	माहामारी	रोगकिरा	प्रकोप स्तर
बाढी	*	बाढी	खडेरी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	बाढी	२
पहिरो	*	*	खडेरी	आगलागी	असिना	पहिरो	माहामारी	रोगकिरा	७
खडेरी	*	*	*	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	खडेरी	१
आगलागी	*	*	*	*	आगलागी	आगलागी	आगलागी	आगलागी	३
असिना	*	*	*	*	*	असिना	माहामारी	रोगकिरा	६
हावा हुरी	*	*	*	*	*	*	माहामारी	रोगकिरा	८
माहामारी	*	*	*	*	*	*	*	रोगकिरा	५
रोगकिरा	*	*	*	*	*	*	*	*	४
जम्मा	७	२	८	६	३	१	४	५	

२.२.३ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

जलवायुजन्य प्रकोपको असर व्यक्ति, परिवार र समुदायको अनुकूलन क्षमतामा निर्भर हुने हुदाँ प्रकोपहरूले फरक फरक उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्था अनुसार फरक फरक प्रभाव पारेको हुन्छ । यस विधिको प्रयोग गरी यस गाउँपालिकामा भएका जलवायुजन्य प्रकोपहरूको असर तथा प्रभावबाट कुन उमेर समूह, लिङ्ग, जातजाति, आर्थिक र सामाजिक अवस्थाका समुदायहरू तुलानात्मकरूपमा बढी प्रभावित हुन्छन् भन्ने विश्लेषण गरिएको थियो । विश्लेषणबाट समग्रमा लैंगिक हिसावमा महिला, उमेर समूहमा जेष्ठ नागरीक तथा बालबालिकाहरू, सामाजिक समूहमा एकल महिला तथा अपागता भएको समुदायका सदस्यहरू तुलानात्मकरूपमा उच्च प्रभावित हुने देखिएको छ भने जातिगतरूपमा दलितहरू अन्य जातिका भन्दा उच्च प्रभावित एवं संकटासन्न हुने गरेको देखिएको छ । यस विधिको प्रयोगले गाउँपालिकामा रहेको लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको स्थितीको समेत उजागर गर्न मद्दत गरेको छ । यसरी यी उच्च प्रभावित समूह तथा वर्गहरूलाई अनुकूलन कार्ययोजनाले कसरी सम्बोधन गर्न सकिन्छ भन्ने साझा बुझाई बनाउन पनि सहयोग पुगेको थियो ।

तालिका ८ जलवायु परिवर्तनबाट प्रभावित समूह, लिंग तथा समुदाय पहिचान

प्रकोप	प्रकोपको असर तथा प्रभाव	लिङ्ग		उमेर समूह			सामाजिक समूह		आर्थिक स्तर				जाजजाति	
		महिला	पुरुष	बालबालिका	वृद्धा	युवा	अपाङ्ग	एकल महिला	अति विपन्न/P1	विपन्न/P2	मध्यम वर्ग /P3	सम्पन्न वर्ग /P4	दलित	ब्राह्मण/क्षेत्री
आगलागी	सामुदायिक वनहरूको वन पैदावरहरू नष्ट भएको, सबै वडाहरू निजी घरहरू जलेर नष्ट भएको, पशुचौपायाहरू पनि जलेको र चरण क्षेत्रका घाँस नष्ट भएको साथै भर्खरै वृक्षरोपण गरेका बोटविरुवाहरू पनि जलेर नष्ट भएको	***	**	*** *	*** *	** *	** **	***	** **	* *	* *	* *	* *	* *
बाढी	भौतिक पूर्वाधारहरूको (पानी घट्ट, सिँचाई कुलो, मोटरबाटबाटोहरू) क्षति हुदाँ आधारभूत सेवा पहुँचमा कमी, उत्पादित कृषिजन्य वस्तुहरूको क्षति । खेतियोग्य जमीन बगाएका ।	**	*** *	***	**	** **	** **	** *	* *	* *	* *	* *	* *	
पहिरो	कृषि भूमीको नष्ट तथा जमीन भसिन गएको, कूलो तथा खानेपानी मुहानहरू पुरिएको हुदाँ पानीको आभाव, विद्युत आपूर्तिमा कमी, भौतिक पूर्वाधारमा क्षति । घर तथा बस्तीउठेको ।	**	***	**	*	** *	** **	** **	* *	* *	* *	* *	* *	

प्रकोप	प्रकोपको असर तथा प्रभाव	लिंग		उमेर समुह			सामाजिक समुह		आर्थिक स्तर				जाजजाति	
		महिला	पुरुष	बालबालिका	वृद्धा	युवा	अपाङ्ग	एकल महिला	अति विपन्न/P1	विपन्न/P2	मध्यम वर्ग /P3	सम्पन्न वर्ग /P4	दलित	ब्राह्मण/क्षेत्री
खडेरी	खाद्यान्न उत्पादनमा कमी भई खाद्य संकट, वनको बोट विरुवाहरु सुक्दै गएका, वन पैदावारमा कमी, पानीको मुहानसंग सुके, कुषोषण को समस्या ।	**	**	***	***	**	*	***	**	*	*	*	*	*
महामारी	भाडापखलाबाट मानवीय क्षति भएको, आर्थिक खर्चमा वृद्धि भएको ।	***	***	*** *	*** *	**	** *	***	** **	*	*	*	*	*
असिना	अन्न तथा फलफुलमा क्षति र उत्पादनमा ह्रास, घरपालुवा जनावरहरु क्षति भएको ।	***	***	**	*	**	**	***	** **	*	*	*	*	*
रोग किरा	खेतियोग्य जमीनको उत्पादनमा कमी उब्जनिमा कमी, स्थानिय बिउविजको लोप, स्याउमा किरा लागूकृ र बालिनालीमा रोग लागेर उब्जनीमा कमी ।	*** *	*** *	*** *	*** *	** **	** **	*** *	** **	*	*	*	*	*
हावाहुरी	घर, विद्यालय, आदिको भवनमा क्षति गरेको ।	**	***	***	***	**	**	***	**	*	*	*	*	*

प्रकोप	प्रकोपको असर तथा प्रभाव	लिंग		उमेर समुह			सामाजिक समुह		आर्थिक स्तर				जाजजाति	
		महिला	पुरुष	बालबालिका	वृद्धा	युवा	अपाङ्ग	एकल महिला	अति विपन्न/P1	विपन्न/P2	मध्यम वर्ग /P3	सम्पन्न वर्ग /P4	दलित	ब्राह्मण/क्षेत्री
						**	*	*	**	*	*		*	*
										*			*	*

नोट : * न्यून, ** मध्यम र *** अति उच्च जोखिम

गा. पा.मा सुख्खा खडेरी, पहिरो, आगलागी, असिनापानी लगायतका जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमहरु रहेका छन्। यी प्रकोप घटना पुनरावृद्धी भई जोखिमका गर्भियताहरु बढ्दै गई रहने देखिएको छ। भविष्यमा सुख्खा खडेरी भन्नु लामो हुने, पानी धेरै परेर पहिरोका जोखिम भन्नु बढ्ने र केहि क्षेत्रहरु मरुभूमिकरण तर्फ उन्मुख हुने देखिएको छ। यी प्रकोप तथा जोखिमहरुबाट कृषक, महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, पशुचौपायाहरु उच्च संकटासन्न भएको देखिएको छ। भविष्यमा विपन्नहरुको संकटासन्नता भन्ने बढ्ने, जैविक विविधताको क्षति हुने हुदाँ विपन्न वर्गका जीविकोपार्जनमा कठिन हुने देखिन्छ। यसरी नै सार्वजनिक तथा निजी सम्पतीहरु घर, मोटरबाटो, सिचाँइ कूलो, खानेपानीका संरचनाहरु र प्राकृतिक स्रोतहरु अधिक संकटासन्न रहेको देखिन्छ। सिचाँइको लागि पानीको अभाव, रोककिरा एव मिचाहा भ्रारहरुको कारण उत्पादन कम भई खाद्य असुरक्षा बढेको, भौतिक पूर्वाधारहरुको क्षतीले गर्दा आधारभुत सेवाहरुको पहुँचमा कमी आएको र प्राकृतिक स्रोतमा भएको क्षतिका (वन पैदावारको क्षति, पानीको अभाव) कारण महिलाहरुको कार्यबोभ बढेको देखिन्छ। यस्तै अवस्था बढ्दै जादाँ प्राकृतिक स्रोत (पानी, जंगल,जडीवुटी)हरुमा माथी विवाद हुने र खाद्य असुरक्षा एवं कुपोषणमा वृद्धि हुने आंकलन गर्न सकिन्छ। गाउँपालिकाको समग्र प्रकोप, संकटासन्नता र प्रकोपका प्रभावहरुलाई संक्षिप्त रुपमा जोखिम विश्लेषणको खाँकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

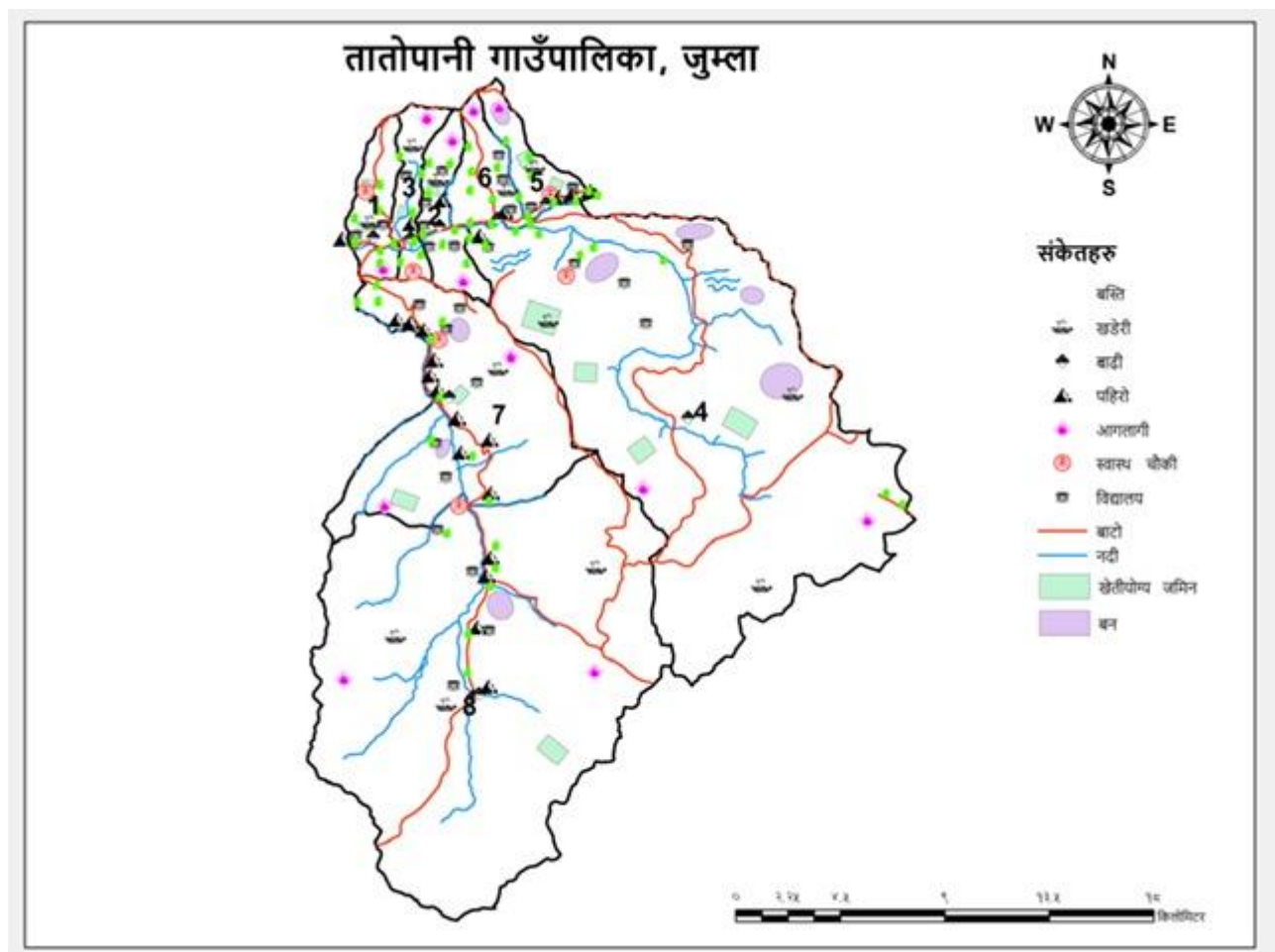
तालिका ९: जोखिम विश्लेषणको खाका

	विद्यमान अवस्था	भविश्यको अवस्था
प्रकोप	<ul style="list-style-type: none"> ❖ रोगकिरा ❖ खडेरी ❖ पहिरो ❖ बाढी ❖ हावाहुरी ❖ आगलागी/वन डढेलो ❖ असिना ❖ महामारी 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कृषि उत्पादन कम हुँदै जाने ❖ खडेरी निरन्तर लामो हुँदै जाने ❖ पानी पर्ने मात्रा वृद्धि हुने हुदाँ पहिरोको जोखिममा बढ्ने ❖ खेती योग्य जमिन नष्ट हुने र धनजनको क्षति हुने ❖ धनजन र सम्पत्तिमा बढी क्षति गर्ने ❖ जैविक विविधतामा कमी आउने ❖ कृषि र वस्तुमा क्षति ❖ धनजनमा क्षति
संकटासन्नता	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कृषक,पशुचौपायाहरु तथा वन्यजन्तुहरु, महिला, बालबालिका तथा अपांगता भएका व्यक्तिहरु ❖ भौतिक पूर्वाधारहरु: मोटरबबाटबाटो, सिँचाँइ कूलो, खानेपानीका मुहान तथा संरचनाहरु, गोरेटो तथा घोरेटोबबाटबाटो, निजी तथा सार्वजनिक जग्गाहरु ❖ प्राकृतिक स्रोतहरु: सिमसार, व्यक्तिगत तथा सार्वजनिक जग्गाहरु, वन पैदावार तथा जैविक विविधता 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ जैविक विविधताको क्षति हुने। ❖ विपन्नहरुको संकटासन्नता भन्नु बढ्ने। ❖ कुनै प्रजातीका विरुवा, किरा वा जीव लोप हुने। ❖ सिमसार सुक्दै जाने
जोखिम (प्रभावहरु) Risk (Impacts)	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उत्पादनमा कमी ❖ खाद्य सुरक्षामा कमि ❖ बालीमा रोग किराहरुमा वृद्धि भएको ❖ पानीको मुहान सुकेको र पानीको उपलब्धतामा कमी भएको ❖ वन विनास तथा वनको हैसियतमामा कमी ❖ भौतिक पूर्वाधारहरुको क्षति ❖ महिलाहरुको कार्यबोभमा वृद्धि 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ बेरोजगारी ❖ स्रोतहरु माथिको विवाद ❖ खाद्य असुरक्षा तथा कुपोषण ❖ जैविक विविधतामा ह्रास ❖ पानीको उपलब्धतामा कमी ❖ वसाई सराई ❖ वैदेशिक रोजगारी

२.३ जीविकोपार्जन र पारिस्थितिकीय प्रणालीमा जलवायुजन्य प्रकोप र विपद्का जोखिम विश्लेषण र संकटासन्नताको स्तरीकरण

२.३.१ श्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन

वडा तहमा जीविकोपार्जनका लागि स्रोत, साधन र प्रणालीहरु के के छन् र ती स्रोतहरुमा जलवायुजन्य प्रकोप र जोखिमहरु के के छन् भनि सहभागितामूलक स्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन विधिबाट विश्लेषण गरिएको थियो । यस अभ्यासबाट आएका सूचनाहरुको आधारमा गा. पा. तहमा सश्लेषण गर्दै मुख्य मुख्य प्रकोप तथा जोखिमहरु उच्च भएका क्षेत्रहरु र ती जोखिमहरुसंग सामाना गर्न उपलब्ध भएको जीविकोपार्जनका स्रोत तथा साधनहरुको पहिचान गर्दै स्रोत तथा प्रकोप नक्शांकन विधिबाट विश्लेषण गरिएको थियो । यसकालागि गा. पा. भौगर्भिक नक्सा समेत प्रयोग गरिएको थियो र उक्त विश्लेषणबाट प्राप्त भएको सूचनालाई जि.आई.एस नक्सामा तयार गरि प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ९: तातोपानी गा. पा. प्रकोप तथा स्रोतहरुको नक्सा

२.३.२ जलवायु परिवर्तन संकटासन्न घरधुरी

क्याप्स-कर्णाली परियोजना कार्यान्वयनको क्रममा सहभागितामूलक विधि अनुसार सबै घरधुरीहरुको जलवायु परिवर्तन संकटासन्नताको स्तरीकरण गरिएको थियो । यसक्रममा समुदाय आफैले तयार गरेको जलवायु परिवर्तन सम्मुखता, संभवेदनशीलता र अनुकूलन क्षमता (जीविकोपार्जनका पाँच सम्पत्तिहरु (प्राकृतिक, भौतिक, मानवीय, सामाजिक र आर्थिक सम्पत्ति) साथै जलवायु परिवर्तनजन्य प्रकोपहरुले घरधुरीमा पारेको प्रभावको समेत आधारहरुमा विश्लेषण तथा स्तरीकरण

गरेको थियो । घरको उत्पादनले १२ महिना खाना पुग्ने र बिक्री, सरकारी तथा गैरसरकारी सेवामा रोजगारी भएका, र जलवायुजन्य प्रकोपको न्यून जोखिम भएका र प्रकोपबाट प्रभावित नभएका सम्पन्न घरधुरीलाई, न्यून संकटासन्न घरधुरी (P4) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ९ महिना मात्र खाना पुग्ने र सरकारी सेवामा रोजगारी भएता पनि जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमबाट प्रत्यक्ष प्रभावित घरधुरीलाई मध्यम संकटासन्न घरधुरी (P3) मा राखिएको थियो । त्यसैगरी घरको उत्पादनले ६ महिना भन्दा बढी खाना पुगे तापनि जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित र जोखिमबाट उच्च संकटासन्न घरधुरीलाई (P2) मा राखिएको थियो भने घरको उत्पादनले ३ महिना मात्र खाना पुग्ने र जलवायुजन्य प्रकोपबाट प्रत्यक्ष प्रभावित अति बिपन्न घरधुरीलाई अति उच्च संकटासन्न घरधुरी (P1) मा राखिएको थियो । गाउँपालिकाका P1 र P2 मा स्तरीकरण भएका घरधुरीहरूलाई कार्यक्रमबाट उपलब्ध हुने रोजगारीमूलक कार्यमा संलग्न गरिएका छन् । क्याम्पस-कर्णाली परियोजना कार्यान्वयनका वडाहरूमा संकटासन्नटा स्तरीकरणको विवरण तालिका १० मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १०: तातोपानी गा.पाको जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सम्पन्नता स्तरीकरण

वडा नं.	घरधुरीगत जलवायु परिवर्तन संवेदनशिल सम्पन्नता स्तर				जम्मा
	न्यून (V1)	मध्यम(V2)	उच्च (V3)	अतिउच्च(V4)	
७	४९	३७३	२४०	२४	६८६
८	२९०	९४	४२	२५	४५१

आधार: जलवायु परिवर्तन सम्बेदनशिल सहभागितामूलक सम्पन्नता स्तरीकरण, २०७७

२.३.३ वडाहरूको संकटासन्नताको अवस्था स्तरीकरण

सबै विधिहरूको विश्लेषण र छलफल पश्चात वडाहरूको स्तरीकरण गाउँपालिका तहमा जनप्रतिनिधिहरू अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, वडा अध्यक्षहरूको सहभागितामा गरिएको थियो । वडाहरूमा उपलब्ध भएका जीविकोपार्जनका स्रोतहरू (प्राकृतिक, भौतिक, आर्थिक, मानवीय तथा सामाजिक) र वडामा रहेको जलवायु जन्य प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा तुलना गर्दै सबैभन्दा उच्च संकटासन्न वडाहरू निर्धारण गरिएको थियो । जलवायु परिवर्तनको प्रभाव तथा असर एवं अनुकूलनका क्षमताहरूको विश्लेषणका आधारमा वडा नं ७ र ८ अति उच्च जोखिममा रहेको छ । यी वडाहरू आधारभुत सेवाहरूको पूर्वाधार (कालोपत्रे वाटो, सिचाई) न्यून रहेका छन् र प्राकृतिक श्रोत सामुदायिक वन भए पनि पानीको मुहान वडाहरूमा नरहेको देखिन्छ । वडा नं १ उच्च जोखिममा रहेको र यी वडाहरूमा जलवायु जन्य प्रकोपहरू धेरै भएको पानीको मुहान नरहेको कारण सिचाईको पनि असुविधाका कारण उच्च जोखिममा रहेको छ । वडा नं २, ३ र ६ मध्यम जोखिममा रहेको देखिएको छ भने यसका मुख्य कारणहरू प्रकोपका जोखिमहरू कम भएको, आधारभुत सेवाहरू राम्रो भएको र पानीको मुहान पनि रहेको कारण सिचाईमा सुविधा भएको कारणले मध्यम स्तरमा रहेको छ । बाँकी वडाहरू ४ र ५ न्यून जोखिममा रहेको देखिएको छ । यी न्यून जोखिमका वडाहरूमा साक्षरताको स्तर राम्रो भएको, संचारको माध्यम अरु वडा भन्दा राम्रो रहेको, खेतीयोग्य जमीनहरूमा सिचाईका पहुँच र राम्रो उत्पादन हुने रहेका छन् । वडागत स्तरीकरणलाई तालिका ११ मा प्रस्तुत गरिएको छ । साथै वडागत संकटासन्नटा स्तरीकरणको कारण तथा सूचकहरूलाई तालिका १२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११: प्रकोप तथा जोखिमको आधारमा वडा स्तरीकरण

वडा नं.	वडा नं. १	वडा नं. २	वडा नं. ३	वडा नं. ४	वडा नं. ५	वडा नं. ६	वडा नं. ७	वडा नं. ८	जम्मा	स्तर
वडा नं. १	X	१	१	१	१	१	७	८	६	३
वडा नं. २	X	X	३	२	२	६	७	८	३	६
वडा नं. ३	X	X	X	३	३	६	७	८	४	४
वडा नं. ४	X	X	X	X	५	६	७	८	१	८
वडा नं. ५	X	X	X	X	X	६	७	८	२	७
वडा नं. ६	X	X	X	X	X	X	७	८	४	५
वडा नं. ७	X	X	X	X	X	X	X	७	८	१
वडा नं. ८	X	X	X	X	X	X	X	X	७	२

तालिका १२: संकटासन्नताका कारण तथा सूचकहरू

साविकको वडा नं.	संकटासन्नताको स्तर	संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरू
४ र ५	न्यून	यस न्यून जोखिमका वडाहरूमा साक्षरताको स्तर राम्रो भएको, संचारको माध्यम अरु वडा भन्दा राम्रो रहेको, खेतीयोग्य जमीनहरूमा सिचाईका पहुँच र राम्रो उत्पादन हुने रहेका छन् ।
२, ३ र ६	मध्यम	तुलनात्मक रूपमा अन्य वडाहरू भन्दा जलवायु जन्य प्रकोपहरूको असर कम भएको, आधारभुत सेवाहरू राम्रो भएको र पानीको मुहान पनि रहेको कारण सिँचाईमा सुविधा भएको कारणले मध्यम स्तरमा रहेको छ ।
१	उच्च	अन्य वडाहरू भन्दा उच्च जलवायुजन्य प्रकोपहरू वाढी, पहिरो, खडेरीको असर परिरहेको, आधारभुत सेवाहरू वाटो, सिचाई लगायतका प्राकृतिक स्रोत न्यून भएको, खाद्यान्न उत्पादन कम भएको र सिँचाई सुविधा पनि कम भएको ।
७ र ८	अति उच्च	आधारभुत सेवाहरूको पूर्वाधार (कालोपत्रे वाटो, सिचाई) न्यून रहेको र पानीको मुहान वडाहरूमा नरहेको देखिन्छ । अन्य वडाहरू जस्तै सबैखाले जलवायु जन्य प्रकोपहरूको

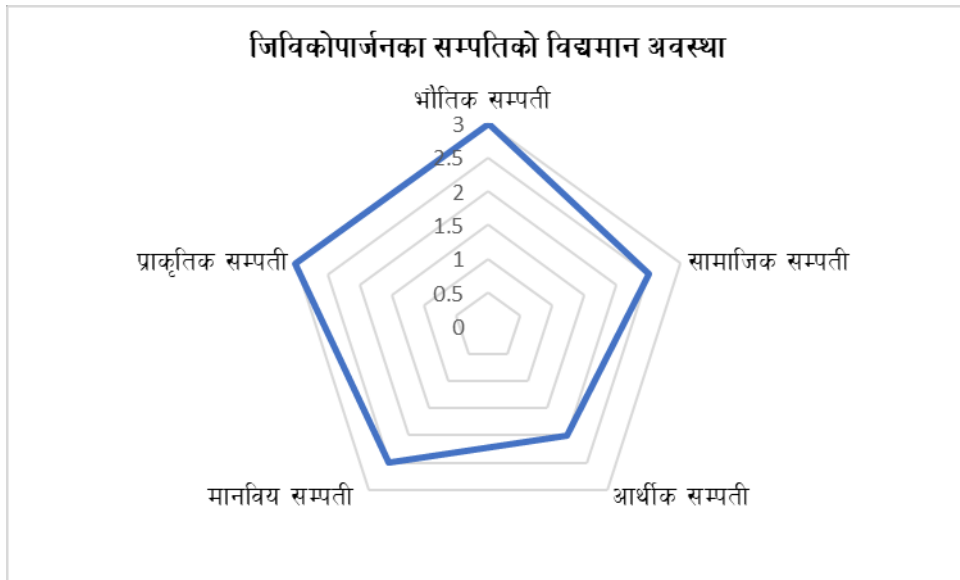
साविकको वडा नं.	संकटासन्नताको स्तर	संकटासन्नताको कारण तथा सूचकहरु
		असर परिरहेको, पहिरोको अत्यधिक जोखिम रहेको, अन्य वडाहरु जीविकोपार्जनका स्रोतहरु न्यून रहेको ।

परिच्छेद ३ : अनुकूलन क्षमताको विश्लेषण (स्थानिय स्रोत साधन र क्षमता, सुचना र प्रविधिमा पहुँच, आर्थिक सबलता र मानव संसाधन)

संकटासन्नता तथा जोखिम विश्लेषण प्रतिवेदन, २०७८ अनुसार यस तातोपानी गाउँपालिकाको अनुकूलन क्षमता न्यून देखाएको छ। न्यून अनुकूलन क्षमता भएका गाउँपालिकाहरु सेवा, स्रोत र साधनहरु न्यून पहुँच र उच्च गरीबीका दर रहेको औल्याएको छ।

३.१ जीविकोपार्जनका सम्पत्तिहरुको विश्लेषण

विद्यमान जीविकोपार्जनका स्रोतहरु, ती स्रोतहरुबाट गा. पा.को तहमा उपलब्ध भई रहेको विभिन्न सेवा, सुविधा तथा वस्तुहरुको अवस्था सन्तोषजनक रुपमा रहेको देखिन्छ। तर यी सेवा तथा सुविधाहरुको गुणस्तर तथा पहुँचहरुमा अभिवृद्धि हुनका साथै सेवा विस्तारहरु भएको परिदृश्य रहेको छ। स्थानिय सरकारको स्वलगानी तथा प्रदेश तथा संघिय सरकारहरु लगायत अन्य निकायहरुको लगानीहरु क्रमश वृद्धि हुदै गएको देखिएको छ। स्थानिय सरकारको पनि ठोस योजनाहरुको तर्जुमा र कार्यान्वयनको आधारमा उपलब्ध जीविकोपार्जनका स्रोत, सेवा र वस्तुहरु उल्लेख्य अभिवृद्धि हुने अनुमान स्थानिय सरकारको रहेको छ। तालिका ८ को उल्लेखिल सूचनामा अधारित भई र जनप्रतिनिधीहरुको सामूहिक छलफलर निर्कष आधारमा जीविकोपार्जनका सम्पत्तीहरुलाई ^११-४ स्तरमा अंक प्रदान गरेका थिए। हरेक जीविकोपार्जनका सम्पत्तीमा प्राप्त गरेका अंक अनुरूप विद्यमान जीविकोपार्जनका सम्पत्तीको अवस्थालाई माकुरे जालोमा चित्रण गरिएको छ। यसचित्र अनुसार गा. पा.को सबै भौतिक सम्पत्ती, प्राकृतिक सम्पत्ति राम्रो देखिन्छ तर मानवीय सम्पत्ती र सामाजिक सम्पत्ती सामान्य देखिन्छ तर आर्थिक सम्पत्तीहरुको समग्र अवस्था कमजोर देखिन्छ।

चित्र १०: तातोपानी गा.पा. को जीविकोपार्जनका सम्पत्तीहरुको विद्यमान अवस्था

गा. पा.का समग्र जीविकोपार्जनका सम्पत्तीहरुलाई तालिका १३ मा विश्लेषण गरि प्रस्तुत गरिएको छ।

^१ १ भन्ना न्यून अवस्था हो भने ४ भन्ना सबल अवस्थालाई जनाईएको छ।

तालिका १३ : जीविकोपार्जनका सम्पत्ति तथा स्रोतहरूको विश्लेषण

जीविकोपार्जनको सम्पत्ति	जिविकोपार्जनको सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको स्तर
प्राकृतिक सम्पत्ति	<ul style="list-style-type: none"> ● वन, जडिबुटी तथा वन्यजन्तु ● कुल क्षेत्रको करीब ३६.८८ प्रतिशत जंगल र ११.८८ प्रतिशत बुट्यान गरि कूल ४८ प्रतिशत वनक्षेत्र र ३६.८८ प्रतिशत खेती गरिएको जमिन रहेको । ● उच्च पर्वतीय चिसो हावापानीमा पाइने जीव तथा वनस्पतिहरूमा यासागुम्बा, गुच्ची च्याउ, कस्तुरी, रेड पाण्डा मुख्य रूपमा रहेका । ● तिला नदि, भेरी खोला, गिडी गाड लगायतका सहायक नदि तथा खोलाहरू रहेको । ● कुल क्षेत्रफलको ५०.५ प्रतिशत क्षेत्रमा खेती गरिएको । ● जंगल र झाडी गरि करिव ४२ प्रतिशत, खर्क वा चरण क्षेत्र ६.६ प्रतिशत रहेको । ● वनमा विभिन्न किसिमका जडिबुटी र दाउरा स्याउलाहरूको रेखदेख गर्नको लागि चौकिदारको व्यवस्था गरिएको छ भने दाउरा स्याउला संकलन गर्दा एक भारी वापत ३० रुपैया लिनै नितिनीयम बनेको । ● घर बनाउदा तोकिएको मात्रामा मात्र रुख काट्ने गरिएको । ● सामुदायिक वनमा वृक्षारोपण कार्यक्रम पनि गर्ने गरिएको । <p>माटो, खनिज, तथा जमिन</p> <ul style="list-style-type: none"> ● एक वर्षमा २५।२६ टन बालुवा विक्री वितरण भइरहेको । ● एक वर्षमा ६०।७० टन ढुङगा विक्री भइरहेको । ● पानीको मुहान तथा स्रोतहरू ● ४ वटा संरक्षित पानी मुहान रहेका 	<ul style="list-style-type: none"> ● सामुदायिक वन रानीवनमा काँटछाँट गोडमेल गर्ने र पाँच हजार बोट विरुवा उमाने, घेरबार गर्ने चौकिदारको संख्या बढाउने । ● सेतो चिनी सुमयो, घुच्ची च्याउ, धुपी अन्य जडिबुटीको बजार व्यवस्थापनको लागि पहल गर्ने । ● जंगली पक्षीहरूको बास स्थान जोगाउनको लागि विभिन्न जनचेतनामुलक जानकारी फैलाउने ● सवै ठाँउमा सिँचाईको व्यवस्था गर्ने ● सामुदायिक वनलाई विस्तार गर्ने ● एक घर बराबर कम्तिमा पनि १५ के.जी जडिबुटी संकलन गर्ने । ● वृक्षारोपण कार्यक्रमलाई बढवा दिने । ● व्यवस्थित तरिकाले बालुवा निकाली वडाको निर्णय अनुसार विक्री वितरण गर्ने । ● सबै खनिजहरूको खानीहरूलाई दर्ता गरी आवश्यकता अनुसार विक्री वितरण गरिनेछ । ● चोरी निकासी,फडाानी र आगलागी बाट बचाउन ● सहजै दाउरा,घांस,स्याला,सोत्तर लिन सकिने छ । 	३
	<p>विद्यालय तथा स्वास्थ्य चौकि</p> <ul style="list-style-type: none"> ● कुल २७ विद्यालय मध्ये सामुदायिक विद्यालय २६ वटा र संस्थागत १ वटा रहेको । ● ६ स्वास्थ्य संस्थाहरू मध्ये एउटा सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई र ४ वटा स्वास्थ्य चौकी रहेको । 	<ul style="list-style-type: none"> ● वडा न.१ को बड्कीमा रहेको विद्यालयलाई अन्य डिप्लोमा पनि पठन पाठन गर्नको लागि अग्रसर हुनेछ । सबै विद्यालयहरूको स्तर बृद्धिगर्ने र भौतिक संरचनाहरू निर्माण गर्ने । 	३

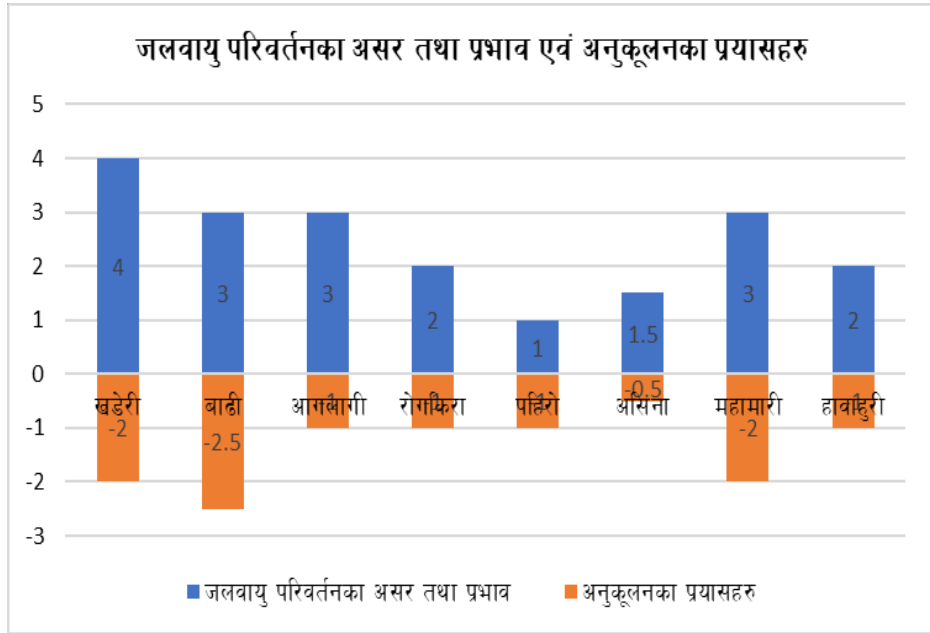
जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जिविकोपार्जनको सम्पत्तिहरुको हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको स्तर
भौतिक सम्पत्ति	<ul style="list-style-type: none"> सामान्य खालका रोगहरुको उपचार यसै स्वास्थ्य चौकीमा हुने र ठुलो रोग अप्रेसन जस्ता रोगलाई जिल्ला अस्पतालमा रिफर गराउने गरिएको छ । स्वास्थ्य चौकिको हालको अवस्था सन्तोषजनक रहेको पाइन्छ । स्वास्थ्य चौकिको संरचनामा कुनै पनि कमी नभएको तर शुद्ध खानेपानीको अभाव रहेको छ । स्वास्थ्यकर्मीको कमीले गर्दा विरामीहरुले राम्रो उपचार पाउन नसकेको अवस्था छ <p>प्रहरी चौकी</p> <ul style="list-style-type: none"> प्रहरी चौकीको भवन नभएको तर हाल महिला विकासको भवनमा बसेर सुरक्षा राम्रो दिएको छ । <p>वडा कार्यपालिका</p> <ul style="list-style-type: none"> वडा कार्यालयको निजी भवन नभएको बत्ति पानीको समस्या छ वडा स्तरका सम्पूर्ण कामहरु यहि हुने जिल्लामा हुने कामहरु वडामा हुने भएकाले समुदायका मानिसको समयको बचत पैसाको बचत हुने । <p>सडक सञ्जाल</p> <ul style="list-style-type: none"> सबै वडाहरु सडक सञ्जालले जोडिएको । करिब ५९.५ किलोमिटर सडक सञ्जाल रहेको । काठे पुलहरु जिर्ण अवस्थामा रहेको । <p>सिँचाई</p> <ul style="list-style-type: none"> वडा नं १ राकाँ बाइराकामा रहेका सिचाई कुलाहरु जम्मा ४ वटा हाल सम्म १५०० रोपनी खेतीयोग्य जमिनमा लामो कुला जिर्ण अवस्था , कच्चा र सामान्य सिचाई भैरहेको । <p>खानेपानी तथा पानी घट्ट</p> <ul style="list-style-type: none"> वडा नं. ७ मा जम्मा ४५० घरधुरीमा मात्र पानीको लाइन जोडिएको हुदा आलोपालो गरी खानेपानी उपलब्ध भइरहेको । थोरै पानी घट्ट रहेको र हिँउद याममा पानीको बहाव कम हुँदा पानी घट्ट बन्द हुदा ३-४ घण्टा टाढा जानु पर्ने । 	<ul style="list-style-type: none"> पठनपाठनमा गुणस्तरीय शिक्षा लागु गरी विद्यार्थीहरुलाई उच्च शिक्षा दिने यसवाड नं. १ स्थित कालिका आ.वि र देवलक्ष्मी आ.वि लाई स्तर बृद्धि गरी भौतिक संरचना भवन,खानेपानी,फनिचर,शौचालालय, घेरबार,फिल्ड निर्माण गरी गुणस्तरीय शिक्षा लागु गर्ने । स्वास्थ्य चौकिलाई स्तर उन्ती गरी सम्पूर्ण खालका रोगहरुको उपचार यहाँ गराउने । डाक्टरहरुको दरबन्दी बृद्धि गर्ने । दक्ष,अनुभवि चिकित्सकको ब्यवस्था गराउने । प्रहरी चौकीको निजी भवन निर्माण गरी खानेपानी तथा बत्तिको राम्रो ब्यवस्था गर्ने वडा कार्यालयको भवनमा पानी बत्ती तथा बाटोको ब्यवस्था गर्ने । जनतालाई सबै सेवा एउटै कार्यालयबाट उपलब्ध गराउने । कार्यालय अति आवश्यक भौतिक संरचनाको अभाव हुन नदिने । भविष्यमा वडा नं. १ मा ४५० घरधुरीलाई पानी संकलन ट्याङकी बनाएर एक घर एक धारा बनाउने लक्ष्य छ भविष्यमा आधुनिक घट्ट निर्माण गर्ने । काठको पुलको ठाँउमा पक्क पुल निर्माण गर्ने । ,बिधुतको स्तर उन्नती गरी २४ घण्टा सेवा प्रवाह आधुनिक वडाका भवन बनाई-कर्मचारिको व्यावस्थापन गरी सेवा प्रदान गर्ने 	

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जीविकोपार्जनको सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको स्तर
सामाजिक सम्पत्ति	<ul style="list-style-type: none"> ● १९.८९ प्रतिशतको नेपाली मातृभाषा रहेको गैरसरकारी संस्थाहरू ● प्लान नेपाल,किर्डाक नेपाल ● शिक्षा स्वास्थ्य खानेपानी सम्बन्धि कार्यक्रम संचालन गर्दै आएका छन् । ● यस ठाउँमा नौरला मन्दिर छ यो मन्दिर भित्र अतुलनिय चमत्कारी ढुङ्गा वर्षेनी आफै बृद्धि हुँदै गहिरहेको छ । ● समुदायर र विद्यालयमा खानेपानीको राम्रो व्यवस्था गरेको । ● प्रारम्भिक बाल विकास सम्बन्धि अभिभावक शिक्षा दिईरहेको छ । ● समुदायमा सुरक्षित मातृत्व शिशु कार्यक्रम संचालन गरीरहेको । बालबालिकाहरूलाई पोषण युक्त खाने कुरा वितरण गर्दै आएको । ● गाउँघरको रितिरीवाज तथा नितिनीयमको बारेमा छलफल गर्ने निर्णय गर्ने काम गरिरहेको । ● कोरना भाइरसको समयमा आइसुलेशन खान बस्नको व्यवस्थापन गरेको । ● घोरेटो बाटो निर्माण । ● महिला विकास कार्यक्रम सञ्चालन । ● श्रेसर मेसिन, स्याउको जुस पेल्ले मेसिन उपलब्ध गराएको छ । ● सरसफाई कार्यक्रम । ● कृषि सेवा केन्द्रवाट यहाँका समुदायहरूलाई दिने सेवा र सुविधाहरूमा स्याउका बुटा,चुना, निलोथुतो,आरा, सिकेचर,हिउपोखरी , घैटा कार्यक्रम, विउ विजन मौसमी तरकारीहरूको सेवा दिदै आएको छ । 	<ul style="list-style-type: none"> ● बाँकी रहेको समुदायमा खानेपानीको व्यवस्था हुनेछ । ● एक घर एक धारो खानेपानीलाई पुनः निर्माण गर्नु पर्ने । ● बालबालिकाहरूलाई अभै शिक्षा सम्बन्धि राम्रो शिक्षा दिएको हुनेछ । ● व्यवसाय गर्न चाहानेको लागि सिपमूलक तालिम सहित व्यवसाय गर्नको लागि सहयोग गरियो । ● डिप्रोक्स नेपालले अभै यस्ता बालबालिकालाई निरन्तरता दिनेछ । ● अभै गाउँघरमा हरेक नेतृत्व महिलाको हुने छ । ● समुदायमा महिलाहरूको समस्यालाई मध्यनजर गर्दै सहज हुने तरिकाले मेसिनहरू उपलब्ध गरिनेछे । ● मठ मन्दिरमा धार्मिक पर्यटन बृद्धि गर्न यसको मर्मत र संरक्षण गरिने । 	२.५
मानविय सम्पत्ति	<ul style="list-style-type: none"> ● कूल घरपरिवार र जनसंख्या क्रमशः ३११६ र १७८३४ रहेको ● पाँच वर्ष मुनिका बालबालिका संख्या ३५५ जना ● औषत घरपरिवारको आकार ५.६२ र लैंगिक अनुपात १०८.६३ रहेको ● पाँच वर्ष माथीको कूल १२५४९ जनसंख्या मध्ये ५२.९४ प्रतिशत साक्षर रहेका 	<ul style="list-style-type: none"> ● स्थानिय मानिसहरु जीविकोपार्जनको लागि भारत ज्याला मजदुरी गर्ने ३ महिना मात्र जाने छन् । ● निजामति कर्मचारी ४५ प्रतिशत छन् । ● स्वास्थ्यकर्मीको संख्या बढ्नेछ । ● उच्च शिक्षा हासिल गर्ने जनसंख्या 	२.५

जीविकोपार्जनको सम्पत्ती	जीविकोपार्जनको सम्पत्तिहरूको हालको अवस्था र गुणस्तर	भविष्यको अवस्था (परिदृश्य) र गुणस्तर	गुणस्तरको स्तर
	<ul style="list-style-type: none"> जीविकोपार्जनको लागि ६ महिना भारतमा ज्याला मजदुरी गर्न जाने । यस समुदायमा कृषक ७० प्रतिशत छन् । 	<ul style="list-style-type: none"> ८० प्रतिशत हुनेछ । साक्षरता ९५ प्रतिशत हुनेछ । कृषि पेशामा ८२ प्रतिशत व्यक्ति संलग्न हुनेछन् । विदेशीयका युवा, युवतीलाई स्वदेशमै रोजगार उपलब्ध गराउन सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूलाई ध्यानाकर्षण गराउने 	
आर्थिक सम्पत्ति	<ul style="list-style-type: none"> आमा समुहले मासिक बचत गर्ने बैठक समुदायमा सस्तो ब्याजदरमा ऋण लगानी गर्नुका साथै समुदायमा रितिरीवाज विभिन्न हिंसाहरूमा वकालत गर्ने काम गरेका छन् । सामान्य रुपमा खुद्रा पसल ,होटल ब्यवसाय संचालन भएका छन् पशु पालनबाट सामान्य रुपमा आफुलाई प्रयोगमा ल्याउको लागि निबार्हमुखी ब्यवसाय गदै आएका छन् । मालिका बचत तथा ऋण सहकारी संस्थामा बचत तथा ऋण लगानी । कृषि विकास कार्यालय जुम्लाबाट दर्ता भएका समूहलाई अनुदान कार्यक्रम सहयोग दिइरहेको छ । जसमा स्याउका विरुवा ओखरका विरुवा मिनि ट्याक्टर , तरकारी खेती फेरे ट्याक्की , हिउपोखरी, आदि समामग्री सहयोग । लगु उच्चमशिल विकास कार्यक्रमहरु संचालन । 	<ul style="list-style-type: none"> महिलाहरूको आर्थिक अवस्था लाई सुधार गर्न सिपमुलक तालिम दिइने । साथै जिल्ला तथा अदालतमा जाने मुदाहरूको समुदायमै मेलमिलाप आमा समुहले गर्ने छ । पशुपालन ब्यवसायलाई निबार्हमुखी नभएर ब्यवसायिक रुपमा गरिनेछ । मालिका बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लाई लघुवित्तीय संस्थामा परिणत गर्ने । मासिक तथा दैनिक बचतलाई निरन्तरता दिने । कम ब्याजमा ऋण लगानी गर्ने र संस्थाका शेयर सदस्यहरूलाई ब्यावसायिक रुपमा परिणत गर्ने ठुलाठुला ब्यावसायको लागी ठुलो, बजेटमा कम ब्याजदरले ऋण लगानी गर्ने विदेशबाट आउने पैसा रेमिटेन्सद्वारा स्वदेशमा सजिलो तरिकाले प्राप्त गर्न सक्ने सुविधा राख्ने । प्रधानमन्त्री आधुनिकरण परियोजना कार्यान्वयन इकाई सुपरजोन कार्यालय मार्फत - नियमित उपमा कृषक उच्चमी र दर्ता भएका समुहलाई अनुदानको ब्यावस्था गरीने । 	२

३.२ प्रकोपको अवस्था तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

यस विधिको प्रयोगबाट प्रकोपको प्रभाव, प्रभावको मुख्य क्षेत्र विश्लेषण गर्नुका साथै प्रकोपसँग जुध्नका लागि गरिने अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण गरिएको थियो । यो विधि प्रयोग गर्दा प्रभावको स्तर र अनुकूलनका प्रयासहरूको स्तर दुबैलाई ०.५ देखी ३ अंक भार दिई विश्लेषण गरिएको थियो जसमा ०.५ भन्नाले न्यून प्रभाव तथा प्रयास र ३ भन्नाले सबैभन्दा उच्च प्रभाव

चित्र ११: जलवायु परिवर्तनका असर तथा प्रभाव एवं अनुकूलनका प्रयासहरू

तथा प्रयास भन्ने बुझिन्छ । यस विश्लेषणबाट जलवायुजन्य प्रकोप तथा

जोखिमका कारणले खाद्य असुरक्षा बढाएको, जैविक विविधतालाई नष्ट गरेको, पानीका स्रोत सुक्नुका साथै उपलब्धतामा कमी भएको, महिला तथा सिमान्तकृत समुदायहरूको कार्यबोझ बढ्नका साथै जीविकोपार्जनमा उच्च प्रभाव पारेको देखिन्छ भने यी असर तथा प्रभावसँग तत्कालै सामना गर्दै आउनु पनि व्यवस्थित तथा योजनाबद्धरूपमा स्थानिय सरकार र समुदायहरूबाट सम्बोधन न्यून रहेको देखिन्छ । यो विश्लेषणको आधारमा समुदायबाट प्राप्त भएको अंकलाई बल क्षेत्र विश्लेषण (Force Field Analysis) चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ भने विश्लेषणको मुख्य अंशलाई तालिका ९मा प्रस्तुत गरिएको छ । यस बल क्षेत्र विश्लेषणले गा. पा.मा खडेरीको प्रकोप र सोको असर तथा प्रभावहरू अति उच्च देखाएको छ तर उक्त प्रकोप तथा जोखिमसँग सामना गर्ने अनुकूलनका प्रयासहरू न्यून भएको देखिन्छ । त्यस्तै गरी बाढी, आगलागी र महामारीको प्रकोप पनि उच्च देखिएको छ तर उक्त प्रकोप तथा जोखिमसँग सामना गर्ने अनुकूलनका प्रयासहरू न्यून देखिन्छ । रोगकिरा, असिना र हावाहुरीको असर मध्यम देखिएको छ र त्यसको असर र प्रभाव पनि मध्यम भएको देखिएको छ । पहिरो र असिनाको असरको प्रकोप र अनुकूलनको प्रयास उस्तै देखिएको छ । प्रकोपको असर, प्रभाव र अनुकूलनका विश्लेषणको मुख्य अंशलाई तालिका १४ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १४: प्रकोपको असर, प्रभाव तथा अनुकूलनका प्रयासहरूको विश्लेषण

प्रकोप	प्रकोपले प्रभाव पारेको मुख्य क्षेत्र	असर तथा प्रभाव	स्तर (१-४)	अनुकूलनका प्रयासहरू	स्तर (१-४)
खडेरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, जलस्रोत तथा उर्जा,	<ul style="list-style-type: none"> कुनै बडामा ३० प्रतिशत खेतियोग्य जमिन बाँजो र कुनै बडामा ९० प्रतिशत रहेको उत्पादनमा हास आएको खडेरीको कारण मुहान सुकेको १२० रोपनी जग्गा बालीनालीमा 	४	<ul style="list-style-type: none"> वाजो रहेको जमिनमा हिउपोखरी बनाएर ,स्याउ र ओखर लगाउने कार्य भैइरहेको सम्पत्ति वेचेर अन्नको जोहो गर्नु परेको अवस्था र पानी बोकेर र पाईप बाट सिँचाईको व्यावस्थापन अनि पानी पोखरीको पनि 	२

	जन स्वास्थ्य	<p>क्षती</p> <ul style="list-style-type: none"> • खेतीवालीवाट कुनै पनि उत्पादन नभएको र ६०० वोरा जौ ६५० वोरा गहु नष्ट भएको • अन्न उत्पादनमा हास आएको (जौ, गहु, मकै, कोदो, वालीमा ६० प्रतिशत हास) र ओखर, आरु तथा स्याउको उत्पादनमा हास • जमिन बाभो राख्ने अवस्था भएको • १५ वटा पानीको मुहान सुकेको 		<p>व्याबस्थापन गरेको</p> <ul style="list-style-type: none"> • उन्नत जातका विउ विजन प्रयोग गरेको • सिँचाइका लागि पहल भएको • वृक्षारोपण गरिएको • हिउँ पोखरी निर्माण 	
पहिरो	<p>कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार</p>	<ul style="list-style-type: none"> • १ घर बगाएको र २५ घर जोखिमपूर्ण • ७ वटा सिँचाई कूलो बगाएको, विद्युत घर बगाएर अवरोध र खानेपानीमा अवरोध • १ विद्यालय भत्काएको <ul style="list-style-type: none"> • ५० भारी खेतीयोग्य जमिन डुवाएको (धान, सिमी, तरकारीमा असर पारेको • ३ जनाको मृत्यु • १२०० भेडा, ५००० बाख्रा, १२०० घोडा लाई क्षति गरेको • बाटो भत्कीएर आवतजावतमा समस्या • ५० रोपनी जति खेतमा क्षति 	१	<ul style="list-style-type: none"> • जोखिम क्षेत्रमा पक्की पर्खाल लगाउने काम भयो,जाली लगाईयो र जनचेतना कार्यक्रम फैलाउने काम गरेको । • सिँचाइ कूलो वनाउने काम गरियो, विद्युत कुलो र खानेपानी पाइप वनाउने काम समुदायबाट गरेको • विद्यालय वनाउने काम गरेको • पुरीयको खेत पुन माटो फाल्ने काम गरेको, तटबन्धन लगाएको, • सा.ब बाट स्थानिय स्रोत साधन ल्याएर बनाएको • स्थानिय निकाय र केही गैर सरकारी संस्थाले चामल, दाल, नुन, तेल, आदि सहयोग गरेको • ग्यावियन पर्खाल लगाइको 	१
आगला गी	<p>वन तथा जैविक विविधता, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार</p>	<ul style="list-style-type: none"> • सामुदायिक वनमा आगलागी, सल्लो, देवदेवार, भुलो, धुपी र विभिन्न जातका वनस्पती नष्ट गरी १५००० हजार विरुवा नष्ट भएको , वन्यजन्तु र पशुपंक्षीको वाँस स्थान नष्ट भएको साथै घास,दाउरा र स्याउला सोतर हानी क्षति भएको • पानीका मुहान सुकेको • १ मानिसको मृत्यु, ६ घर र ४ वटा मन्दिर जलेको • रोजीपातल सा.व का २०० सल्ला, स्याउको ४०० बोट, १५० 	३	<ul style="list-style-type: none"> • आगोनिभाउन पानी प्रयोग गरिएको • सबै मिलेर आगो नियन्त्रण गरीयो,घांस दाउरा नजिक राख्न छोडेको, जंगल जांदा सलाई लाईटर लिन छाडेको । • स्थानिय जनशक्ती परिचालन आगो लगाउने व्यक्तिलाई दण्ड जरिवाना जनचेतना अभिवृद्धि • समुदायलाई सचेत पार्न अग्नि रेखा निर्माण • सबै जना मिलेर आगो नियन्त्रण गरीयो । 	१

		<p>ओखको बोट, धुपी, सल्लो, देबदार, बैस गरेर २०० विरुवाको क्षती</p> <ul style="list-style-type: none"> • ३०० हेक्टर बन क्षेत्र, केही पशु पंक्षीको आगोले क्षती भएको । • २ निजी भवन नष्ट • १०००० लहरा र २०००० विटा नष्ट 		<ul style="list-style-type: none"> • दाउरा घाँस स्याउला स्वतर घर भन्दा टाढा राख्ने आगलागी जन्य बस्तु बालबालिकालाई नदिने गरियो 	
असिना	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> • १४५० भेडावाखा मरेको, २९० जति घोडा मरेको • २३५०० कुइन्टल स्याउ र २०००० ओखर नष्ट पारेको • १९०० कुइन्टल धानवाली नष्ट • ३०० कुइन्टल फापर नष्ट • १०० कुइन्टल कोदो, भटमास, सिमी नष्ट • धान, गहुँ, जौ, मकै उत्पादनमा क्षति, फलफूल उत्पादनमा हास • १ जनाको मृत्यु 	१.५	<ul style="list-style-type: none"> • ५० देखि ५५ जनाले स्याउ विमा गरेको • छातृसंस्था रेडक्रसले दाल, चामल दिएको • जिल्ला कृषि विकासले धान, आलु, कोदो, गहुँको बिउ उपलब्ध गराएको • बेसायर खाएको धान, गहुँ, जौ किनेर खाएको • गहना बेचेर खाद्य किनेर खाएको । • सबै मिलेर गा.वि.स.मा गएर निवेदन दिदां उक्त निकायबाट खाद्यन्न उपलब्ध गरायो । 	०.५
बाढी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, बसोबास तथा भौतिक पूर्वाधार	<ul style="list-style-type: none"> • १५० रोपनी खेती योग्य जमिन बाढीले डुवाएकोले • ११०० कुइन्टल धान, ४०५ कुइन्टल सिमी, ३५ कुइन्टल कोदो नष्ट गरेको • विद्यालय दुवानमा पारी स्कूल सराई गराएको, १ विद्यालय भत्किएको, २० वटा घरमा क्षति, २ शौचालय भत्किएको, इ.सि.डी भवन भत्किएको र ३ गाईगोठ भत्किएको • २०५८ सालमा बाढी आएर घरमा पानी पसी, धान, जौ, सिमी, कोदो वगाएको ७,८ घर परीवार विस्थापित भएर नजिकैको सेवा केन्द्रमा बसेको, • ३ गाई गोठ, ३७३ वटा गाईबस्तु 	३	<ul style="list-style-type: none"> • ग्याभियन जाली हालेको • विद्यालय अर्को ठाँउमा सारिएको • मानिसहरुलाई वचाउन उद्धार गरिएको • एफ.एम.मा, स्थानिय निकायमा जानकारी गराएको • बृक्षारोपण गरिएको • भत्केका खेत पुन बनाई बाली लगाइएको, घेरबार गर्ने काम भयो । • क्षति गरेको ठाँउमा तटबन्धन गरिएको • सुरक्षित स्थानमा घर निर्माण गर्ने भनि सुभाव संकलन भएको • मुहान संरक्षणको काम भएको • जोखिम क्षेत्रमा पक्की पर्खाल लगाउने काम भयो,जाली 	२.५

		<p>बगाएको, १५ वटा कुखुरामा क्षति</p> <ul style="list-style-type: none"> ● १ सिँचाई कूलो, ६ वटा पुल र ५ वटा पानी घट्टमा क्षति गरेको ● वडा ४ को हाँकुदेखि नियापानी सम्म खेतीयोग्य जमिन कटान, 		<p>लगाईयो, र जनचेतना कार्यक्रम फैलाउने काम भयो ।</p>	
रोगकिर ।	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ● धानमा ब्लास्टर रोग लागेको, सिमि, मकै, चिनोमा कागे किरि, सुन किरि लागेको , स्याउको बोटमा धुसी गवौरो लागेको र माथी उल्लेखित विभिन्न अन्नवालीमा रोगकिरा लागेर ३५ प्रतिशत उत्पादनमा ह्रास आएको भोकमरी समेत भएको ● सामुदायिक वन क्षेत्रमा पनि विभिन्न थरीका रोग किराको प्रभाव पारेको । जस्तै अतिन्जालो, भमिरा, आदि किराले वनजंगल क्षति भएको ● धानको विउँ नष्ट भएको, १ लाख स्याउको बेर्ना नष्ट, ३०० खुर्सानी विरुवा नष्ट ● ५०० भन्दा बढी कुखुरा, २५० बाख्रा र १ भेडा मृत्यु । 	२	<ul style="list-style-type: none"> ● अन्नवालीमा लाग्ने रोग किरा नष्ट गर्न केही किसानहरुको लगानीमा अर्गानिक कम्पोष्ट मल र प्रयोग गरिएको र नेपाल सरकारबाट सहयोग भएको कम्पोष्ट मल प्रयोग गरिएको । (जस्तै किसान प्रयोग गर्ने कम्पोष्ट भोल, गँहु पानीको मिक्स गरी प्रयोग गरिएको) ● बस्तु बेचेर खाद्यन्न किनेर चलाएको ● तितेपाती, धुपी, कगरेटो, बोभोको भोल बनाएर छरेको ● घुम्ती प्रणाली उपनाएको ● सरोकारवाला संस्थाहरूसँग परामर्श लिएको ● जैविक विषाधीको प्रयोग गरेको ● विउ विजन संरक्षणमा ध्यान दिनका साथै भण्डारणमा ध्यान दिएको ● साथै भण्डारणमा ध्यान दिएको ● महामारी विरुद्धको खोप लगाउन सुरु भएको 	१

महामारी	जन स्वास्थ्य	<ul style="list-style-type: none"> ● ७८ मानिसको भ्रडापखालाबाट मृत्यु भएको र ५२० जना विमारी भएको ● ३०० जना बालबालिका सहितको मानिसलाई निमोनिया भएको ● ५०० जना हैजाले प्रभावित भएको ● धेरै मानिस प्रभावित, मानसीक तनाव तथा कुपोषण 	३	<ul style="list-style-type: none"> ● घरयासी उपचार गरेको ● जनस्वास्थ्यबाट औषधी वितरण गरेको ● स्वास्थ्य शिविर संचालन गरेको 	२
हावाहुरी	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	<ul style="list-style-type: none"> ● यस गा. पा. भरिका ४ विद्यालयको छानो उडाएको र फर्निचरमा क्षति गरेको ● फलफुलमा (स्याउ, आरु, आदि) र विरुवामा क्षति ● २ घरको जस्ता साथै १० वटा घरको घाँस, पिरल उडाएको ● पशुचौपाया, बाछ्छा बाछ्छी हरुमा क्षति ● ५० वटा सा.व. को रुखमा क्षति ● जौ, गहुँको भल्काको पुला उडायो 	२	<ul style="list-style-type: none"> ● छिमेकको घरमा गएर घाँस, दाउरा, पिरल लगायत अन्य आवश्यक सामान मागेर समस्या सामाधान गरेको ● दलित सेवा संघले विद्यालयमा जस्तापाता सहयोग गरेको ● स्कूल फेरि निर्माण गरेको र फर्निचरको ब्यवस्था गरेको 	१

परिच्छेद ४ : अनुकूलन र विपद् जोखिम न्यूनीकरणको रणनीति

- स्थानिय स्तरमा उपलब्ध जलस्रोत दीगो व्यवस्थापन, बहुउपयोग र पहुँच विस्तार एवं अभिवृद्धि गर्न खानेपानी, सिँचाई कुलो, सिँचाई तथा हिँउ पोखरी र पानी किफायती सिँचाई प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन र बिस्तार गरिने छ ।
- जलवायु परिवर्तनको दवाव सहने सक्ने बिउविजन, प्रविधि र उन्नत नश्लको प्रवर्द्धन गरि पशु व्यवसाय तथा कृषि उत्पादनमा वृद्धि भई खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गरिने छ ।
- जलवायु जन्य प्रकोपबाट हुने क्षतिहरूलाई न्यूनिकरण गर्न जल, जंगल तथा जैविक विविधता तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी नीतिनियम तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।
- विपन्न तथा संकटासन्न घरधुरी, समूह तथा वर्गहरूको वैकल्पिक आम्दानी र खाद्य सुरक्षाको सुनिश्चता गर्न जलवायु उत्थानशील जीविकोपार्जनका कार्यक्रमहरू (फलफुल खेती, रैथाने बाली खेती कृषि वन, घरबगैचा कार्यक्रम) तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।
- स्थानिय रैथानेबालीहरू प्रवर्द्धन, कृषि जैविक विविधताको संरक्षण र उपयोगका लागि सहयोगी तथा प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रमहरू संचालन गर्ने (सामुदायिक बिउ वैक, रैथाने बिउ सञ्जालहरूको स्थापना)
- पहिरो तथा बाढीको जोखिम क्षेत्रहरू पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ्ग विधि अपनाईने छ ।
- जलवायुजन्य जोखिम प्रभावित भिरालो र हैसियत कम भएको वन क्षेत्र तथा निजी जग्गा-जमीनहरूमा कृषि वन (फलफुल, घाँस तथा डालेघाँसको वृक्षारोण) प्रवर्द्धन तथा विकास गरिनेछ ।
- आगलागीको जोखिमबाट सुरक्षित गर्न खरमुक्त छाना घर बनाउने अभियान सञ्चालन गर्ने र गा. पा.हरूबाट आवश्यक प्रोत्साहन तथा विपन्नहरूलाई सहूलियत अनुदानहरू उपलब्ध गराउने ।
- आगलागी तथा वनडढेलो नियन्त्रण तथा न्यूनिकरणसम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालनका साथै सामुदायिक वनहरूलाई वनडढेलो न्यूनिकरण गर्न प्रविधि तथा तालिम दिई क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
- जलवायुजन्य प्रकोप तथा जोखिमहरू (असिना, रोगकीरा, पशुरोग खडेरी)बाट कृषिबाली तथा पशुधनहरूमा हुने क्षति कम तथा सुरक्षा गर्न जलवायु मैत्री बिउ, प्रविधि, क्षमता विकासका तालिम, बीमा र प्राविधिक सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।
- वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा झार तथा बोटविरुवाहरू को पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधिको स्थापना गरि संचालन गरिने छ ।
- स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा पानी घट्ट, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने छ ।
- जलवायु उत्थानशिल भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरूको पहुँच बिस्तार गरिने छ ।
- स्थानिय समुदायमा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि भई यसका प्रभावहरूसँग अनुकूलित हुने र क्षति न्यूनिकरण गर्ने क्षमताको विकास गरिनेछ, ।
- जलवायु उत्थानशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनीति बनाइनेछ ।

४.१ अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण कार्यहरूको पहिचान तथा प्राथमिकरण

यस विधि अन्तर्गत अनुकूलनका कार्यहरूको प्राथमिकीकरण गर्नको लागि विभिन्न आधारहरू जस्तै: प्रभावकारिता, सम्भाव्यता, दिगोपना, खर्चको मितव्ययिता, संकटासन्न घरधुरीमुखी (लक्षितवर्गमुखी) तथा महिला प्रति संवेदनशिलता

निर्धारण गरिएका थिए । प्राथमिकीकरणको लागि यसमा १ देखि ३ सम्मको अङ्कभारको प्रयोग गरिएको थियो । अङ्कभार १ ले उक्त आधारहरू राम्ररी पूरा गर्न नसक्ने भन्ने जनाउँछ भने अङ्कभार ३ ले आधार राम्ररी पूरा गर्न सक्ने जनाउँछ । खर्चको मितव्ययिताको सम्बन्धमा भने कम खर्चिलोलाई ३ अंक र धेरै खर्चिलोलाई १ अंक दिइएको थियो । तालिका १४ मा अनुकूलनका उपायहरूको प्राथमिकीकरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १५: अनुकूलनका उपायहरूको पहिचान तथा प्राथमिकीकरण

जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका रणनीति	अनुकूलनका तथा विपद् बोखिम व्यवस्थापनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-४)	सम्भाव्यता (१-४)	खर्चको मितव्ययिता (१-४)	लक्षितवर्ग (P1, P2) मुखि (१-४)	जम्मा	स्तर
स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा पानी घट्ट, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने छ ।	सुधारीएको चुलो कार्यक्रम	२	२	१	२	७	५
	सुरक्षित आवासको आचारसंहिताको पालना	३	३	३	२	११	५
	होम स्टे र होटल व्यावस्थापन	४	४	२	३	१३	३
	तातोपानी धाराको संरक्षण	४	४	१	४	१३	३
	राफटिङ्गको व्यावस्था गर्ने	३	३	२	३	११	५
	ढल निकासको व्यावस्थापन गर्ने	४	२	२	४	१२	४
गोरेटो बोटोको व्यावस्थापन गर्ने	४	३	२	४	१३	३	
जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ ।	सिपमुलक तालिम(सिलाई बुनाई)	४	३	२	३	१२	४
	जडिवुटी तथा स्याउ प्रशोधन उद्योग	४	४	२	३	१३	३
	यातायात तथा कृषि ग्रामिण सडक	४	४	२	३	१३	३
	तेल प्रशोधन उद्योग (ओखर, भागो, फर्सिका विया)	४	४	२	३	१३	३
	नेपाल टेलिकमको टावर निर्माण	४	२	४	४	१४	२
	कृषि तथा फलफुल संकलन केन्द्र स्थापना	३	३	१	४	११	५
	आलुको परिकार बनाउने उद्योग स्थापना	४	४	३	४	१५	१
	पुलहरूको निर्माण	४	४	१	४	१३	३
निगालो प्रशोधन उद्योग स्थापना	४	४	३	४	१५	१	
वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा भ्रार तथा बोटविरुवाहरूको पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधि स्थापना गरि संचालन गरिने छ ।	रोगकिरा विरुद्ध रसानिक भोल प्रयोग लाई प्राथमिकता दिने	३	३	३	४	१३	३
	कृषि नर्सरीको स्थापना	३	२	३	४	१२	४
	खडेरी सहन सक्ने वालीको पहिचान, प्राथमिकरण तथा वितरण	१	२	२	४	९	७
	माटोको परीक्षण	३	३	३	३	१२	४
दक्ष कृषि जनशक्ती उत्पादन तालिम	३	३	३	३	१२	४	

जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका रणनीति	अनुकूलनका तथा विपद् बोखिम व्यवस्थापनका उपायहरु	प्रभावकारिता (१-४)	सम्भाव्यता (१-४)	खर्चको मितव्ययिता (१-४)	लक्षितवर्ग (P1, P2) मुखि (१-४)	क्रम	सं
	उन्नत जातको पशुपालन	२	२	३	२	९	७
	वेमौसमी तरकारी खेती	३	३	३	२	११	५
	कोल्ड स्टोरको व्यावस्था गर्ने	३	४	२	३	१२	४
	कृषि सेवा केन्द्र निर्माण	४	१	१	२	६	६
	गह्वा सुधार	४	२	३	४	१३	३
	जडीबुटी नर्सरी निर्माण	२	३	१	३	९	७
	सचाई कुलो र पोखरी व्यवस्थापन कार्यक्रम	४	४	१	४	१३	३
	भकारो व्यवस्थापन तथा गोठ सुधार कार्यक्रम	४	४	३	४	१५	१
	गोठेमल तथा प्राङ्गारीक मल व्यवस्थापन	३	३	३	४	१३	३
	कृषि संकलन केन्द्र	४	४	२	४	१४	२
पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ्ग अपनार्इने छ ।	विपद् पूर्व तयारीको लागि पूर्वाधार भवन निर्माण	४	२	१	३	१०	६
	आकस्मिक कोषको स्थापना	३	३	२	३	११	५
	विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन तालिम	३	३	२	३	११	५
	विपद् सम्बन्धी सूचना पर्वाह गर्ने	३	३	३	२	११	५
	बाढी पहिरो जाने ठाँउमा ग्यावियन जाली लगाउने	२	२	३	३	१०	६
नदी कटान तडवन्धन गर्ने वृक्षारोपण गर्नु पर्ने	३	१	३	३	१०	६	
जलवायु जन्य प्रकोपबाट हुने क्षतिहरुलाई न्यूनिकरण गर्ने जल, जंगल तथा जैविक विविधता तथा वातावरण संरक्षण सम्बन्धी नीतिनियम तर्जुमा गरि कार्यान्वयन गरिने छ ।	नर्सरी स्थापना	३	३	२	३	११	५
	जंगलमा वृक्षारोपन	३	४	३	२	१२	४
	सिँचाइको लागि पानी ट्याङ्की निर्माण	४	४	३	४	१५	१
	वन क्षेत्रको घेरवार गर्ने	४	३	२	४	१३	३
	वन फडानी तथा चोरी निकासीमा नियन्त्रन	३	४	३	३	१३	३
	उपभोक्त समितिको क्षमता अभिवृद्धी	४	४	२	३	१३	३
	अग्नि रेखाको व्यावस्था गर्ने	४	४	३	३	१४	२
बन्य जन्तुको सुरक्षित बासस्थानमा प्रबन्ध मिलाउने	४	४	३	३	१४	२	

जलवायु परिवर्तन र विपद् जोखिम व्यवस्थापनका रणनीति	अनुकूलनका तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनका उपायहरू	प्रभावकारिता (१-४)	सम्भाव्यता (१-४)	खर्चको मितव्ययिता (१-४)	लक्षितवर्ग (P1, P2) मुखि (१-४)	जम्मा	स्तर
स्थानिय स्तरमा उपलब्ध जलस्रोत दीगो व्यवस्थापन, बहुउपयोग र पहुँच विस्तार एवं अभिवृद्धी गर्न खानेपानी, सिँचाई कुलो, सिँचाई तथा हिँउ पोखरी र पानी किफायती सिँचाई प्रविधिहरूको प्रवर्द्धन र बिस्तार गरिने छ ।	सिँचाई कुलो मर्मत	४	३	२	३	१२	४
	ढल निकास मर्मत	३	३	२	३	११	५
	वायु उर्जाको विकास	४	४	२	३	१३	३
	रिजर्व पोखरीको निर्माण	३	४	२	४	१३	३
	गोबर ग्यास र आधुनिक चुलो वितरण	३	३	२	४	१२	४
	लघु जलविद्युत आयोजना निर्माण गर्ने	३	३	४	४	१४	२
भौतिक पुर्वाधारहरूको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्युनिकरणका उपायहरू अनुसरण गरिनेछ	स्वास्थ्य चौकी स्थापना गर्ने	४	४	१	४	१३	३
	स्वास्थ्य चौकीको स्तर बृद्धि	४	२	२	४	१२	४
	खानेपानीको सुद्विकरण तथा व्यवस्थापन	४	४	२	३	१३	३
	सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन	३	३	३	३	१२	४
	फोहोर व्यवस्थापन (कुहिने नकुहिने) फोहोरलाई छुट्टा छुट्टै व्यावस्थापन गर्ने	३	३	३	३	१२	४
	खानेपानी योजनाको मर्मत सम्भार गर्ने	५	४	३	३	१०	६
जलवायु उत्थनशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनीति बनाइनेछ ।	एक घर एक शौचालय	४	४	३	४	१५	१
	मठ मन्दिर, तिर्थ स्थल तथा पर्यटकिय क्षेत्र मर्मत सम्भार	४	३	२	३	१२	४
	मालीका मन्दिर वाटो तथा मर्मत	३	२	२	३	१०	६
	अन्य पर्यटकिय क्षेत्र स्थापना गर्ने	४	३	१	४	१२	४
	पर्या पर्यटनको विकास गर्ने	४	४	३	४	१५	१

४.२ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको तर्जुमा

वडागत अनुकूलन योजना तर्जुमा गोष्ठीबाट पहिचान भई र गा. पा. तहमा संश्लेषण गरि प्राथमिकतामा परेका जलवायु परिवर्तनका दृष्टिकोणले प्राविधिक रुपमा सबल देखिएका अनुकूलनका उपायहरूलाई समेट्दै र स्थानिय जनप्रतिनिधी, कर्मचारी, सामुदायिक नेतृत्वका व्यक्ति तथा समुदायद्वारा गरेका अनुकूलन प्रयासहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै यस अनुकूलन योजना तर्जुमा गरिएको छ । यस तातोपानी गा. पा.को उच्च प्राथमिकतामा परेको र तत्कालै कार्यन्वयन गर्न आवश्यक देखिएको क्रियाकलापहरू समावेश गरिएका छन् । यस योजनाको बजेट तर्जुमा गा. पा.मा विद्यमान दररेट, कार्यक्रमसंग सम्बन्धीत सरकारी निकायहरूसँगको समन्वय र योजना तयारीमा संलग्न स्थानिय व्यक्तिहरू र संस्थाहरूको अनुभवको साथै प्राविधिकहरूको सभ्भाव तथा सल्लाहका आधारमा गरिएको छ । यस कार्ययोजनामा पहिलो वर्ष रु

८५०,०६१,३९७- (४२.१३ प्रतिशत), दोस्रो वर्ष रु. ४५९,४९२,०००- (२२.७७ प्रतिशत), तेस्रो वर्ष रु. ३६८,१२४,०००- (१८.२५ प्रतिशत), चौथो वर्ष रु.१८३,९०५,०००- (९.१२ प्रतिशत) र पाचौं वर्ष रु. १५६,०००,०००- (७.७३ प्रतिशत) गरी जम्मा रु २,०१७,५८२,३९७- बराबरको रकम कार्यक्रमहरु संचालन गर्नका लागि समावेश गरिएको छ ।

यसरी नै विषयगत क्षेत्र अनुसार कृषि तथा खाद्य सुरक्षामा ३४.५२ प्रतिशत, वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षणमा ५.५८ प्रतिशत, उद्योग, यातायात तथा भौतिक पूर्वाधारमा २०.४३ प्रतिशत, स्थानिय ग्रामिण तथा शहरी वस्तीमा ५.६४ प्रतिशत, स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाईमा १४.८१ प्रतिशत, जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनिकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापनमा ४.४२ प्रतिशत, जलस्रोत तथा उर्जामा ७.१८ प्रतिशत, पर्यटन, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदामा ६.१० प्रतिशत, लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीबिकोपार्जन र सुशासनमा ०.७६ प्रतिशत र जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकासमा ०.५६ प्रतिशत रहेको छ । बजेटको संक्षिप्त विवरण तालिका १६ मा प्रस्तुत गरिएको छ । गा. पा. र वडागतरुपमा बजेट विस्तृत विवरण अनुसुची ५ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका १६ विषयगतक्षेत्र अनुसारको वार्षिक बजेटको विवरण

विषयगत क्षेत्र	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	जम्मा
	पहिलो वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाचौं वर्ष	
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	२७४७८१.८५८	१७५७४५	१४७८१०	५४६६०	४३५७०	६९६५६६.८६
वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण	४२०८६.३३३३	३१२१२	१६६८०	१०७८०	११७८०	११२५३८.३३
स्थानिय ग्रामिण तथा शहरी बसोबास	३८९५०	३८९७५	१८५७५	११७००	५५५०	११३७५०
स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई	१३५०००	६६६५०	५६९०९	२४६१५	१५६५०	२९८८२४
जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनिकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन	२१७३०	१७०३०	१७०३०	१६५८०	१६७३०	८९१००
जलस्रोत तथा उर्जा	६७१००	३६०५०	२१८५०	६५५०	१३३५०	१४४९००
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	७२२००	१५५००	१८७००	२७००	१४०००	१२३१००
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार	१९३१८१.२०६	६९७००	६५३५०	५२४००	३१६५०	४१२२८१.२१
लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीबिकोपार्जन र सुशासन	३०००	४४००	२७००	२७००	२५००	१५३००
योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास	२०३२	४२३०	२५२०	१२२०	१२२०	११२२२
जम्मा	८५००६१.३९७	४५९४९२	३६८१२४	१८३९०५	१५६०००	२०१७५८२.४

४.३ स्थानिय तहको वार्षिक योजना प्रक्रियामा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापनका कार्यहरूको समायोजन

सर्वप्रथम स्थानिय सरकारको नेतृत्वमा सहभागीतामूलक पद्धतीबाट तर्जुमा भएको यस अनुकूलन योजनालाई कार्यपालिकाको बैठकमा छलफल गरि अनुमोदनका लागि गाँउ सभामा पेश गरि कार्यान्वयनका लागि स्वीकृत गरिने छ । अब क्रमश यस योजनालाई स्थानिय तहको वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियाका ७ चरणहरू: १) संघ तथा प्रदेशबाट वित्तीय हस्तान्तरणको खाका र मार्गदर्शन प्राप्ती, २) श्रोत अनुमान र कूल बजेट सीमा निर्धारण, ३) बस्ती/टोल स्तरबाट योजना छनौट, ४) वडा स्तरीय योजना प्राथमिकिकरण, ५) एकिकृत बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, ६) गाउँ/नगर कार्यपालिकाको बैठकबाट बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृती गरि सभामा पेश गर्ने र ७) गाँउ/नगर सभाको बैठकमा बजेट तथा कार्यक्रम स्वीकृतिका चरणहरू मध्ये चरण नं. ३ बाट शुरु भई पछिका चरणहरूमा समायोजन गरी यस स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनालाई अनुमोदन गराई मुल प्रवाहीकरण गरिने छ ।

यस कार्ययोजनाका जलवायु परिवर्तन तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन संग सम्बन्धित संवेदनशील विषयगत क्षेत्रहरू: कृषि तथा खाद्य सुरक्षा; वन, जैविक विविधता तथा जलाधार संरक्षण, जलश्रोत तथा उर्जा, स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई ; स्थानिय ग्रामिण तथा शहरी बस्ती; जलवायुजन्य प्रकोप न्यूनिकरण तथा विपद् जोखिम व्यवस्थापन उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार; पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा; लैंगिक समानता तथा समाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन; र जनचेतना अभिवृद्धी तथा क्षमता विकास अन्तर्गतका कार्यहरू, स्थानिय तहको क्षेत्रगत विकास १) आर्थिक विकास, २) सामाजिक विकास, ३) पूर्वाधार विकास, ४) वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र ५) संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रहरूमा एकिकृत एवं समायोजन गर्न सकिने छ ।

४.४ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको कार्यान्वयन

जलवायु संकटासन्न समुदायको सक्रिय सहभागितामा पहिचान तथा छनौट भएको तथा स्थानिय तहको वार्षिक कार्यक्रममा मूलप्रवाहीकरण भएको अनुकूलन कार्यको कार्यान्वयनले जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरण तथा अनुकूलन क्षमता बढाइ जलवायु उत्थानशील बनाउन मद्दत गर्दछ । यसका लागी स्थानिय तहमा भएका संस्थागत संरचनाहरू नै अनुकूलन कार्यका प्रमुख कार्यान्वयन कर्ता हुन् । यस लापा खाकामा उल्लेखित भए बमोजिमका उद्देश्य प्राप्त गर्न स्थानिय तहसँग भएको श्रोत पर्याप्त नहुन सक्छ । यस्तो अवस्थामा स्थानिय तहले संघीय तथा प्रदेशसँग स्रोत प्राप्तिका लागि समन्वय गर्नुपर्ने हुन्छ । यसरी नै निजी क्षेत्र तथा विकास साभेदारहरूको प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग तथा सहकार्य प्राप्त गरिनेछ ।

४.५ स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजनाको प्रगति समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन

स्थानिय अनुकूलन योजनाको स्थानिय सरकारको वार्षिक योजनामा समायोजन पश्चात सफल कार्यान्वयनहरूबाट प्राप्त हुने नतिजा तथा उपलब्धीहरूलाई वार्षिक रुपमा कार्यपालिका बैठकमा समिक्षा गर्दै दस्तावेज तयार गरिने छ । यस समिक्षाबाट क्रमश लापलाई परिमार्जन गर्न र जीवन्त दस्तावेज बनाउनका लागि सहयोग पुग्ने छ । कार्यान्वय पश्चात प्राप्त हुने उपेक्षित उपलब्धीहरूको सूचक तयार गरि लाई तल प्रस्तुत गरिएको छ ।

४.५.१ अपेक्षित परिमाणात्मक उपलब्धि

- स्थानिय तहमा स्तरमा तयार भई कार्यान्वयन गरिएका जलवायु उत्थानशील विकास र अनुकूलन योजनाको संख्या ।

- जलवायु परिवर्तन अनुकूलन तथा विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापनको क्षेत्रमा गाउँ/नगरपालिकाले विनियोजन गरेको बजेटको प्रतिशत ।
- जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल असरको सम्बोधन मार्फत् लाभान्वित सामाजिक संस्था तथा संरक्षण गरिएका आर्थिक एवं वातावरणीय सम्पत्तिहरूको संख्या/मूल्य (जस्तै: पानीका मुहान/स्रोत संरक्षण, वायोइन्जीनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग गरी भु-संरक्षण गरिएका स्थानहरू, अनुकूलन क्षमता अभिवृद्धि गरिएका समूह तथा संस्थाहरू) ।
- जलवायुमैत्री प्रविधि, ज्ञान र अभ्यासको प्रयोगबाट लाभान्वित घरधुरीको संख्या ।
- कार्यक्रम कार्यान्वयन पश्चात् संकटासन्नता न्यूनिकरण भएका महिला/पुरुष तथा परिवारको संख्या ।
- सरकार, विकासका निकायहरू, अन्तरराष्ट्रिय विकास साभेदार, निजी क्षेत्र तथा नागरिक समाजद्वारा स्थानिय जलवायु अनुकूलनका क्षेत्रमा गरिने लगानीमा भएको वृद्धि ।
- स्थानिय तहद्वारा आफ्नो क्षेत्रको जलवायु सम्बन्धी समष्टिगत रूपरेखाको विश्लेषण गरी तयार गरिएको नगर/गाउँस्तरीय नक्शा

सन्दर्भ सामाग्री:

- राष्ट्रिय जलवायु परिवर्तन नीति २०६७ र २०७६
- राष्ट्रिय अनुकूलन कार्ययोजना (नापा) २०६७
- स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना संरचना २०६७
- परिमार्जित स्थानिय अनुकूलन कार्ययोजना संरचना २०७६
- राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन, २०६८
- पोलिका प्रोफाइल
- जलवायु पार्श्वचित्र, तातोपानी गा. पा., जुम्ला, क्याप्स, कर्णाली, २०७७
- स्वास्थ्य प्रोफायल, तातोपानी गा. पा., जुम्ला
- विश्व बैंकको <https://climateknowledgeportal.worldbank>
- DHM (2017). Climate change scenarios of Nepal for National Adaptation Plan (NAP) Formulation Process in Nepal. Department of Hydrology and Meteorology, Ministry of Population and Environment, Kathmandu
- MoFE (2021). Vulnerability and Risk Assessment and Identifying Adaptation Options: Summary for Policy Makers. Ministry of Forests and Environment, Government of Nepal. Kathmandu, Nepal.

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: स्थानिय अनुकूलन योजना तयारी तथा सश्लेषण गोष्ठी (१ दिने) का सहभागीहरू

क्र.सं.	सहभागीको नाम, थर	लिङ्ग	जात जाती	पद	सम्पर्क नम्बर
१	नबराज न्यौपाने	पु	ब्राहमण क्षेत्री	गा पा अध्यक्ष	९८५८३२२२७४
२	गंगा देवि उपाध्याय	म	ब्राहमण क्षेत्री	गा पा उपाध्यक्ष	९८५८३९१३६२
३	बिष्णु प्रसाद धिताल	पु	ब्राहमण क्षेत्री	प्र प्र अधिकृत	९८५८०२७१५०
४	अंग राज डाँगी	पु	ब्राहमण क्षेत्री	प्रसाशन शाखा प्रमुख	९८६८१०१९४७
५	बिष्णु दमाई	म	दलित	कार्यपालिका सदस्य	९८६०४५८२००
६	बीउरा सार्की	म	दलित	कार्यपालिका सदस्य	
७	बिजुली कठायत	म	ब्राहमण क्षेत्री	कार्यपालिका सदस्य	९८६६९७४१६५
८	बिशाल खड्का	पु	ब्राहमण क्षेत्री	६ नं वडा अध्यक्ष	९८४८०९९२७७
९	डिल्ली बहादुर रावत	पु	ब्राहमण क्षेत्री	३ नं वडा अध्यक्ष	९८४८३९६०९६
१०	धिरज जैशी	पु	ब्राहमण क्षेत्री	४ नं वडा अध्यक्ष	९८५८३२००५९
११	कृष्ण बहादुर बुढा	पु	ब्राहमण क्षेत्री	२ नं वडा अध्यक्ष	९८४८३०७७१५
१२	डिल्ली बहादुर बुढा	पु	ब्राहमण क्षेत्री	इन्जिनियर	९८५८३२२२५२
१३	पदम नेपाली	पु	ब्राहमण क्षेत्री	कृषि शाखा प्रमुख	९८६६२०३२१०
१४	शान्ती भक्ती	म	ब्राहमण क्षेत्री	महिला विकास शाखा प्रमुख	९८४८३४२७५८
१५	सुरत बहादुर शाही	पु	ब्राहमण क्षेत्री	शिक्षा शाखा प्रमुख	९८५८३२०१०६
१६	पार्वती गौतम (बिष्ट)	म	ब्राहमण क्षेत्री	पोषण शाखा प्रतिनिधी	९८४०१६९२४९
१७	ऋषिकेश उपाध्याय	पु	ब्राहमण क्षेत्री	सुचना प्रबिधि शाखा	९८४९३३७७१२
१८	हरी बहादुर रावल	पु	ब्राहमण क्षेत्री	पशु शाखा प्रमुख	९८४८३००४१८
१९	गुरु प्रसाद चौलागाई	पु	ब्राहमण क्षेत्री	स्वास्थ्य शाखा प्रमुख	९८४८३०७५५१
२०	काली बहादुर कठायत	पु	ब्राहमण क्षेत्री	कार्यालय सहयोगी	९८६३४७९४३८

क्र.सं.	सहभागीको नाम, थर	लिंग	जात जाती	पद	सम्पर्क नम्बर
	राम कृष्ण बुढा	पु	ब्राहमण क्षेत्री	माउन्टेन एफ एम	९८६३४४६७७६
२२	नौरते नेपाली	पु	ब्राहमण क्षेत्री	कर्णाली एफ एम	९८४८३१९२०३
२३	बसन्त रावल	पु	ब्राहमण क्षेत्री	सा प (पेस नेपाल)	९८६८३८५५५९
२४	बिष्णु प्रसाद लुइटेल्	पु	ब्राहमण क्षेत्री	रेञ्जर (पेस नेपाल)	९८६१४८९०३४
२५	ललित बहादुर डाँगी	पु	ब्राहमण क्षेत्री	मिल एसोसियट (पेस नेपाल)	९८४८३४९०३५
२६	नबिन बि सी	पु	ब्राहमण क्षेत्री	कृषि अधिकृत (पेस नेपाल)	९८४८२२१७२५
२७	कृष्ण बहादुर शाही	पु	ब्राहमण क्षेत्री	फिल्ड संयोजक (WFP)	९८५८३२०३३३

अनूसूची २: गा.पा.को मौसमीपात्रो

सम्मुखताको क्षेत्र	सूचक	समय	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मंसिर	पुस	माघ	फागुन	चैत्र	समयमा देखिएको परिवर्तन	भविष्यको परिदृश्य
तापक्रम	गर्मीको दिन	पहिले													१ महिना बढेको	गर्मीको दिनहरु अझै बढ्न सक्ने
		अहिले														
	जोडोको दिन	पहिले													१ महिना घटेको	जाडोको दिनहरु अझै घट्न सक्ने
		अहिले														
वर्षा यसको स्वरूप	बर्षा	पहिले													२ महिना घटेको	अतिवृष्टि अझै धेरै हुन सक्ने
		अहिले														
	हिमपात	पहिले													१ महिना घटेको	हिउँहरु पग्लिन सक्ने
		अहिले														
	असिना	पहिले													जस्ताको त्यस्तै	असिना भन् बढि परेर बाली नष्ट गर्न सक्ने
		अहिले														
प्रकोपहरु	बाढी	पहिले												१ महिना घटेको	बाढीको समय घटे पनि घटना बढि भएको	
		अहिले														

	खडेरी	पहिले	■	■	■										१ महिना बढेको	खडेरी बढ्ने हुनाले खाद्य असुरक्षा बढ्न सक्ने
		अहिले	■	■	■							■	■			
खेतिपातिमा असर	जौ	पहिले	■	■					■	■	■	■	■	■	आधा महिना अघि भित्रिएको	तापक्रम वृद्धि भई अझै छिटो फल दिन सक्ने
		अहिले	■	■					■	■	■	■	■	■		
	धान	पहिले	■	■	■	■	■	■	■					■	१ महिना अघि भित्रिएको	तापक्रम वृद्धि भई अझै छिटो फल दिन सक्ने
		अहिले	■	■	■	■	■	■					■			

संकेत

२५-३० वर्ष पहिले अवस्था	■
३-५ वर्ष पहिले अवस्था	■

अनुसूची ३ गा. पा.को ऐतिहासिक समयरेखा

क. जोखिम : पहिरो तथा भू-क्षय

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	पहिरोले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नौक्सानी
१	२०४५	२०४५ देखि निरन्तर	४	खेती जमिन पुरेको (२० भारी), पावर हाउसको कुलो, सिँचाई कुलो, खानेपानी पाइपलाई क्षति, बाटोमा क्षति (आवतजावत बन्द) ।
२	२०४६	२०७७	१	१ विद्यालयमा पूर्णरूपमा क्षति, २५ भारी खेतीयोग्य जमिनमा क्षति, बालीमा नष्ट, ३४ बोरा धान उत्पादन हुने खेत नष्ट, १ घर भत्किएको
३	२०५२	२०५६, २०६३, २०६८, २०७६	२	खानेपानीमा अबरोध, बाटो भत्किएको, पानी घट्ट बगायो, गाई बस्तु, खेतीपाती सबै बगाएर लगेको ।
४	२०५५		८	छहरा देखी पुछाना हुदै वंतडी सम्म वगराल देखी वंतडी सम्म १० हल जग्गा कटान ।
५	२०६१	२०६२, २०६३	३	खेतीयोग्य जमिन पुरिएको, धानवाली नष्ट (३० मुरी), सिचाइ कुलोमा क्षति, वनजंगलमा क्षति, सल्लाको बुटा नष्ट ।
६	२०६१	२०७१ देखि निरन्तर	७	१० घर बगाएको, खेत पुरिएको, अन्न बाली पुर्णरूपमा नष्ट, रोडमा क्षति, १५५ घरधुरीको खानेपानी अवरुद्ध ।
७	२०६६	२०७६	४	खेतीयोग्य जमिन कटान (३० भारी), १ घर र ६ वटा काठे पुल बगाएको, ३ गाई, ३०० घोडा र ५० वटा भेडा मरेको । १ वटा काठे पुल बगायो तथा बाटो बगाएको, सडकमा क्षति, १ रंगशाला क्षति, धानवाली नष्ट (१० भारी) ।

ख. जोखिम : वाढी

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	वाढीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नौक्सानी
१	२०३८	२०६७, २०७२	८	धनमाल, ३ भेडा, ४००गाई, २५० घोडा, २० हल कृषि योग्य जग्गा, ५ काठे पुल आदिको क्षती ।

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	वाढीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नौक्सानी
२	२०४०	२०५८, २०६५	६	४० भारी लाग्ने धानको विऊ र ४०हल जौ नष्ट, एक सिँचाई कुलो पुरीएको । कोदो, चिनो ,कागुनो, १०० हल नष्ट, ३ वटा घट्ट बगाएको, बिधुत घर नष्ट र ३ वटा काठे पुल बगाएको ।
३	२०४०	२०४२, २०५२, २०५६, २०५८, २०६०, २०७०, २०७४	७	१२ गाई बगाएको, ४० भारी खेत बगाएको, विद्यालय जाने बाटो, ७ वटा घट्ट बगाएको, २ घरमा क्षति । २ वटा काठे पुल र १ घरमा क्षति । ६० भारी खेत बाभ्रो भएको, ५५ मुरी खेत बगाएको ।
४	२०५०	२०४६, २०६६, २०७२, २०७७	३	५ हेक्टर खेत कटान, गाई ५०, गोरु ३०, घोडा/घोडी १२ बगाएको, १५ घरमा क्षति, ५०० बोरा धान, ७०० बोरा सिमी, २०० बोरा कोदो, स्याउको १००० बोट नष्ट, वन जंगलमा क्षती (साना विरुवा ३०० बुढो रुख), २२ घर १ मन्दिर र धर्मशाला बगाएको, ५ काठे पुल बगाएको ।
५	२०५७	२०७४	५	९ वटा गाई र १५ वटा कुखुरा बगेको । १० रोपनी खेती योग्य जमिन, काठे पुल, सिँचाई कुलो र गोरेटो बाटो आदि सबैमा व्यापक क्षति ।
६	२०५८	२०७२, २०७७	१	१६ वटा कुखुरा, २०० भारी धानको विउ नष्ट, १२ घरमा क्षति, ८० भारी खेतीयोग्य जमिन कटान, ६ वटा पानी घट्ट बगाएको, २०७२ देखी लगातार ८-१० भारी खेतीयोग्य जमिन कटान, खुर्सानी, आलु, काउली जस्ता तरकारी खेती मा क्षति

ख. जोखिम : आगलागी

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	आगलागीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नौक्सानी
१	२००५	२०६२, २०७४, २०७६, २०७७	८	घांस-दाउरा, जडीबुटी, जंगलको क्षती, जंगली जनावरको बासस्थानमा कमी ।
२	२०४५	२०७६, २०७७	६	घांस र स्याउला स्रोतहरुको पुर्णरूपमा नष्ट, फलफुल र बनजंगलका बोटबिरुवा पुर्णरूपमा नष्ट

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	आगलागीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नौक्सानी
				हुनुको साथै १७ हेक्टर बन क्षेत्र नष्ट ।
३	२०४९	२०७७	२	काठे पुलमा आग लागी भएको, बाविराका स.ब.बन आगलागी भएको ।
४	२०५०	२०७७	३	चिउडेली वनमा आगलागी हुदा १ जना महिलाको मृत्यु, गोठ तथा घास स्याउलाको क्षति, २०० स्याउका बुटा नष्ट, रोजिपातल सा. व.को २०० विरुवा नष्ट ।
५	२०५२		१	वनमा रहेका विभिन्न जातका विरुवा सल्ला, देवद्वार, भुलो आदि लगभग १२००० विरुवाको नष्ट, दाउरा, घाँस, स्याउला, सोत्तर आदीको नष्ट र जंगली चरा र वन्यजन्तुको वास स्थानमा क्षति ।
६	२०६५	२०६९, २०७५	४	सामुदायिक वन तथा राष्ट्रिय वनमा सल्लो, देवदार, भोजपत्र, जडिवुटीको बोटको नष्ट । जंगली जनावरको बासस्थानमा असर, पानीको मुहान सुकेको ।
७	२०६७	२०७०	७	३ घर जलेर नष्ट, २ जना बच्चाको जलेर मृत्यु ।
८	२०७१	२०७१ देखि निरन्तर	५	३०० हेक्टर बनमा क्षति, बनमा भएका विविध प्रकारका विरुवा, घाँस दाउरा संगै पशु र जंगली जनावरको बास स्थानमा नकारात्मक असर ।

घ. जोखिम : खडेरी

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	खडेरीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नौक्सानी
१	२०५०		३	लाछु जिउलाको सम्पूर्ण जौवाली (६०० बोरा) नष्ट, गहुवाली ६५० बोरा उत्पादनमा हास आएको, खेतीयोग्य जमीनमा बाभोपन र नाङगा पाखाहरुको बढ्दो ।
२	२०५१	२०७७	४	जौ, गहु, मकै, कोदो वालीको उत्पादामा हास (६० प्रतिशत) । स्याउ, ओखर, तथा आरुको उत्पादन

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	खडेरीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
				घट्यो (६० प्रतिशत) पानीका मुहान सुकेको, खेत बाँधो रहेको ।
३	२०५४	२०६०, २०७७	२	१ रोपनि जग्गाको क्षती, हिउदे बालकिको उत्पादनमा कमी ।
४	२०५४	२०६४, २०७७	५	१० वटा पानीको मुहान सुकेको, १०० टन बाली लाग्ने जमिन पाखो बारीमा परिणत, कृषि उत्पादनमा ह्रास ।
५	२०५५	२०६२, २०६४, २०६८, २०७१, २०७४, २०७७	८	उत्पादनमा ह्रास, पशुपालनमा ह्रास, विभिन्न बाली नालीको उत्पादनमा ह्रास र जंगली जनावरको बासस्थानमा समस्या उत्पन्न ।
६	२०५५	२०५६, २०७७	६	हिउद र वर्षे सिजनमा खाद्यान्न बालीहरुको उत्पादनमा ह्रास, पानीका मुल सुक्ने, खेती योग्य जमिन बाँधो र घेरै रोपनी जग्गा पाखोमा परिणत ।
७	२०६५	२०७२, २०७६, २०७७	७	धान बाली अन्न बालि उत्पादनमा ह्रास, पानीका मुहान सुकको, आगलागी बढ्दै गएको, रोगकिरा फैलिएको, वनजंगलको बिरुवा र फलफुलका बिरुवा सुकेको ।
८	२०७१	२०७२ बाट निरन्तर	१	खेतीयोग्य जमिनको बाँधोपन ३० प्रतिशत बढेको, बालि उत्पादनमा ३० प्रतिशत कमि भएको

ड. जोखिम : असिना तथा हिमपात

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	असिना तथा हिमपातले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
१	२०३०	२०७०, २०७१, २०७६	४	धानवाली, कोदो, सिमी, चिनो, फापर, कागुनो पूर्ण रुपमा नष्ट, २०० घोडा, ५०० भेडा, ३० गाइगोरु मृत्यु, धानको सम्पूर्ण विउ नष्ट । स्याउ र ओखरको फुल नष्ट (१० टन) ।
२	२०३२	२०६४, २०७७	६	स्याउ र धान खेती नष्ट ।

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	असिना तथा हिमपातले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
३	२०५४		८	हिमपातमा परेर २ जना मानिसको मृत्यु ।
४	२०५७	२०७६	१	६० वटा घोडा र १५० भेडा मरेको, १५०० क्यु. स्याउ नष्ट
५	२०६०	२०७०, २०७१, २०७३	७	बाली नालीमा पुर्ण रुपमा क्षति । ५० भेडा, १२ गोरु र ५० घोडाघोडी मरेको । हरित गृह खेतीको नोक्सानी ।
६	२०६३		८	कृषि क्षेत्रमा प्रभावित, फल-फूल खेतीमा हास, ४१५ घरघुरीको खेतीबाली पुर्ण रुपमा नष्ट ।
७	२०६३	२०६६, २०७५	३	धान बाली नष्ट, १२०० बोरा फापर नष्ट, ५०० भेडा, २०० घोडा र २०० गोरुको मृत्यु ।
८	२०६५	२०७६, २०७७	५	५०० टन धान बाली पूर्ण रुपमा क्षति, तरकारी खेतीमा पूर्ण रुपमा क्षति, कोषे बाली १०० कुईन्टल र १००० टन स्याउ खेतीमा क्षति ।

च. जोखिम : हावाहुरी

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	हावाहुरीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
१	२०५५	२०५९	४	२० विद्यालयमा क्षति (जस्तापात उडाएको), स्याउको उत्पादनमा हास (फूल भरेको) ।
२	२०६६		५	डाडा पारी सा.ब को ५० वटा रुख ढलेको, २ वटा घरका जस्ता उडाएको, स्याउ, आरु र ओखरका फूल भारेको ।
३	२०६६	२०७०, २०७१	७	विद्यालयको भवन तथा शौचालयमा क्षति, अन्न बालीमा क्षति, मन्दिर भत्किएको र १ घरको छाना उडाएको ।
४	२०६८	२०७१, २०७६, २०७७	३	विद्यालय तथा मठ मन्दिरको छानो उडाएको, स्याउ र ओखरको बोटको फल भरेर नष्ट, अन्न बालीमा क्षति (धान), घरमा जम्मा गरेको घाँस ,स्याउला उडाएको, स्याउको तथा जंगलका बोट रुखहरु

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	हावाहुरीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
				ढलेको ।
५	२०७०		८	३ विद्यालयको छाना र ५ घरका छाना उडाएको, १५० वटा घोडाको क्षती ।

छ. जोखिम : रोगकिरा

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	रोगकिराले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
१	२००७	२०६८, २०७७	८	कृषि बाली, तरकारी बालीमा क्षती ।
२	२००९	२०७७	३	बाली ५० प्रतिशत नष्ट ।
३	२०३२	२०१३, २०७१	६	गहुं, फापर लगायत अन्न बाली पुणरुपमा नष्ट ।
४	२०४५	२०५१, २०५६, २०७७	२	६५ प्रतिशत बाली नालमा क्षति र ०७७ सालमा १० प्रतिशत बालीको क्षति ।
५	२०५५	२०७७ बाट निरन्तर	१	धानमा बलाष्ट रोग लागेर २० प्रतिशत उत्पादनमा ह्रास, कागेकिराले सिमि, आलु, मकै, कोदो लगायत खेतिमा १५ प्रतिशत गिरावट आएको ।
६	२०६३	२०७६, २०७७	५	१०० टन जौ बालीमा क्षति, १०० टन धान बालीमा क्षति र १००० टन स्याउ खेतिमा क्षति ।
७	२०७४	२०७४ देखि निरन्तर	४	धान बालीमा क्षति (५० प्रतिशत उत्पादन घट्यो), स्याउको उत्पादनमा कमी (९० प्रतिशत ह्रास) ।

ज. जोखिम : महामारी

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	महामारीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
१	२०२६	२००६, २००७	६	५० जना मानिसको मृत्यु, २०० जना मानिस बिरामी परेको, पशुहरुको पुर्ण रुपम मृत्यु ।

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	महामारीले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
२	२०४०		२	मानविय क्षति
३	२०४९	२०२६, २०७७	३	५० जना मानिसको मृत्यु, १०० जना मानिस विरामी भएको ।
४	२०५२		१	१२ जना मानिसको मृत्यु, १२० जना विरामि परेको
५	२०५७	२०७६, २०७७	८	२ जना मानिसको मृत्यु ।
६	२०५७	२०५६	७	३०० जनाको मृत्यु ।

भ. जोखिम : चट्याङ

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	चट्याङले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
१	२०२५	२०७२	६	सल्लाको रुखहरु पुर्णरूपमा नष्ट, १० वटा गाई र एक मानिसको मृत्यु ।
२	२०४७	२०४९, २०७१	८	२०४७ मा ९० भेडा बाखा, २०४९ मा ८० भेडा बाखा र २०७१ म २५० भेडा बाखाको क्षति ।
३	२०५३		३	मानविय क्षति (१ जना) र २ जना घाइते ।
४	२०७१		४	मानविय क्षती १ जना, १५० भेडा मरेको तथा १ जना घाइते भएको ।

ज. जोखिम : भुकम्प

क्र.स.	वर्ष (साल)	बारम्बरता	प्रकोपको स्थान तथा वडा	भुकम्पले विगत वर्षमा गरेको असर तथा प्रभावहरु, हानी नोक्सानी
१	१९९०	२०७२	२	भौतिक संरचना र मानविय क्षती भएको ।
२	२०७२		७	विद्यालयको भवन चर्किएको ।

अनुसुची ४: वडागत अनुकूलनका कार्यहरुको प्राथमिकीकरण

१. वडा न. १ को अनुकूलनका कार्यहरुको प्राथमिकीकरण

क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्राथमिकता	योजना अवधि
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जलवायु उत्थनशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनीति बनाइने	मठ मन्दिर तथा अन्य पर्यटकिय क्षेत्र मर्मत सम्भार	४	३	२	३	१२	४	५ वर्ष
		मालीका मन्दिर जाने बाटो मर्मत	३	२	२	३	१०	६	१ वर्ष
		अन्य पर्यटकिय क्षेत्र स्थापना गर्ने	४	३	१	४	१२	४	४ वर्ष
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ्ग विधि अपनाईने	भवन निर्माण (विपद् पूर्व तयारी)	४	२	१	३	१०	६	५ वर्ष
		आकस्मिक कोषको स्थापना	३	३	२	३	११	५	२ वर्ष
		विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन तालिम	३	३	२	२	१०	६	५ वर्ष
		नदी कटान हुने क्षेत्रमा तटबन्धन निर्माण गर्ने	४	३	१	३	११	५	५ वर्ष
		स्थानिय सरकार सँग समन्वय गर्ने	३	३	३	३	१२	४	३ वर्ष
		सुचना पर्वाह गर्ने (विपद् सम्बन्धी)	३	३	३	२	११	५	२ वर्ष
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	स्थानिय स्तरमा खानेपान तथा सिँचाईको पुर्ण प्रत्याभुती गरि पानिको विविधिकरण प्रयोग गर्ने र खाद्य सुरक्षामा पहुच पुऱ्याउने	नदी कटान रोक्न तटबन्धन निर्माण गर्ने तथा वृक्षारोपण गर्ने	३	१	३	३	१०	६	५ वर्ष
		वाढी पहिरो रोक्न ग्याबियन जाली	२	२	३	३	१०	६	३ वर्ष
		रोगकिरा नियन्त्रण गर्न भोल किटनासकको प्रयोग	३	३	३	४	१३	३	३ वर्ष
		कृषि नर्सरीको स्थापना	३	२	३	४	१२	४	२ वर्ष
		खडेरी सहन सक्ने वालीको पहिचान	१	२	२	४	९	७	१ वर्ष
		माटोको परीक्षण	३	३	३	३	१२	४	१ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रशामिकता	योजना अबधि
		दक्ष जनशक्ती उत्पादन तालिम	३	३	३	३	१२	४	३ वर्ष
		पशुपालन उन्नत जातको	२	२	३	२	९	७	२ वर्ष
		वेमौसमी तरकारी खेती	३	३	३	२	११	५	५ वर्ष
		गह्ना सुधार	४	२	३	४	१३	३	५ वर्ष
		जडीबुटी नर्सरी	२	३	१	३	९	७	२ वर्ष
		कृषि उपज संकलन केन्द्र	४	४	२	४	१४	२	३ वर्ष
		सिँचाई कुलो हिउपोखरी हुड्डो कार्यक्रम ,पोखरी व्यवस्थापन	४	४	१	४	१३	३	५ वर्ष
		विउ छनोट	३	३	४	४	१४	२	१ वर्ष
		गोठेमल तथा प्राङ्गारीक मल व्यवस्थापन	३	३	३	४	१३	३	२ वर्ष
		भकारो सुधार	४	४	३	४	१५	१	२ वर्ष
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धि गर्ने पानीको स्रोतहरुको संरक्षण, वर्षातको पानीको संकलन र भण्डारण तथा पानी किफायती प्रविधिको बिकास र बिस्तार गर्ने	स्वास्थ्य चौकी स्थापना गर्ने	४	४	१	४	१३	३	१ वर्ष
		स्वास्थ्य चौकीको स्तर बृद्धि	४	२	२	४	१२	४	१ वर्ष
		खानेपानीको शुद्धिकरण तथा व्यवस्थापन	४	४	२	३	१३	३	२ वर्ष
		सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन	३	३	३	३	१२	४	२ वर्ष
		फोहोर व्यवस्थापन (कुहिने नकुहिने) फोहोरलाई छुट्टा छुट्टै व्यावस्थापन गर्ने	३	३	३	३	१२	४	१ वर्ष
		स्थानिय सरकार संग समन्वय गर्ने	३	३	३	३	१२	४	२ वर्ष
वन तथा जैविक विविधता	वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा झार तथा बोटविरुवाहरु को	नर्सरी स्थापना	३	३	२	३	११	५	२ वर्ष
		बूक्षारोपण	३	४	३	२	१२	४	५ वर्ष
		सिँचाई (पानी ट्याङ्की)	४	४	३	४	१५	१	२ वर्ष
		घेरवार	४	३	२	४	१३	३	४

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधि स्थापना गरि संचालन गरिने	वन फडानी नियन्त्रण	३	४	३	३	१३	३	१ वर्ष
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पुर्वाधारहरूको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू अनुसरण गरिनेछ	सुरक्षित आवासको निर्माण	३	३	२	३	११	५	५ वर्ष
		नेपाल सरकारले सुरक्षित आवासको लागि बनाईएका आचारसंहिताको पालना गर्नु	३	३	३	२	११	५	३ वर्ष
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा पानी घट्ट, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने	सुधारीएको चुलो	२	२	१	२	७	५	१ वर्ष
		सिँचाई कुलो मर्मत	४	३	२	३	१२	४	४ वर्ष
		ढल निकास मर्मत	३	३	२	३	११	५	३ वर्ष
		वायु उर्जाको विकास	४	४	२	३	१३	३	५ वर्ष
उद्योग यातायात	जलवायु उत्थानशील	सिपमुलक तालिम(सिलाई बुनाई, हाते होजियार)	४	३	२	३	१२	४	५ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
तथा भौतिक पूर्वाधार	भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ	जडिवुटी तथा स्याउ प्रशोधन उद्योग	४	४	२	३	१३	३	४ वर्ष
		यातायात तथा कृषि ग्रामिण सडक	४	४	२	३	१३	३	५ वर्ष
		तेल प्रशोधन उद्योग (ओखर, भागो, फर्सिका विया)	४	४	२	३	१३	३	४ वर्ष

२. वडा न. २ को अनुकूलनका कार्यहरूको प्राथमिकरण

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	स्थानिय स्तरमा खानेपान तथा सिँचाईको पुर्ण प्रत्याभुती गरि पानिको विविधिकरण प्रयोग गर्ने र खाद्य सुरक्षामा पहुँच पुऱ्याउने	माटो परिक्षण	४	३	४	२	१३	३	३ वर्ष
		कृषि सेवा केन्द्र निर्माण	४	१	१	२	८		१ वर्ष
		उन्नत जातको विउ वितरण र खडेरी सहन सक्ने ।	४	३	३	४	१४	२	६
		प्राङ्गरीक मल भकारो सुधार गोठ	४	४	३	४	१५	१	१ वर्ष
		सिँचाईको व्यावस्था र साना सिँचाई कार्यक्रम	४	४	३	४	१५	१	५ वर्ष
		साना सिँचाई कार्यक्रम	४	४	१	४	१३	३	५ वर्ष
		बेमौषमी तरकारीखेती कार्यक्रम	२	३	२	३	१०	५	१ वर्ष
		मुल्य अभि बृद्धी र मुल्य श्रृंखलामा सहयोग कार्यक्रम	४	३	२	४	१३	३	१ वर्ष
		विउ विजनसंकलन केन्द्र	४	४	३	४	१५	१	४ वर्ष
		कोल्ड स्टोर	४	४	३	४	१५	१	५ वर्ष
		पशुपाल र बालीको विमा	३	४	२	३	१२	४	५ वर्ष
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पूर्वाधारहरूको डिजाइन र निर्माण गर्दा	सुरक्षीत आबास बनाउने	४	२	१	३	१०	६	५ वर्ष
		आचार संहिता पालना गर्ने	३	३	२	४	१२	४	१ वर्ष
		होम स्टे, होटल व्यावस्थापन	४	४	२	३	१३	३	३ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु अनुसरण गरिनेछ	तातोपानी धाराको संरक्षण	४	४	२	३	१३	३	१ वर्ष
		रेफटिङ्गको व्यावस्था गर्ने	३	३	२	३	११	५	३ वर्ष
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वधार	जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरुको पहुँच विस्तार गरिने छ	सडक निर्माणको लागी पहल गर्ने	४	४	१	४	१३	३	५ वर्ष
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धिगर्ने पानीको स्रोतहरुको संरक्षण, वर्षातको पानीको संकलन र भण्डारण तथा पानी किफायती प्रविधिको बिकास र बिस्तार गर्ने	शुद्ध खानेपानीको वयावस्था गर्ने	४	३	२	४	१३	३	३ वर्ष
		स्वास्थ्य चौकी बनाउने	४	३	१	४	१३	३	५ वर्ष
		सरसफाई अभिकयान चलायने	४	४	३	४	१५	१	१ वर्ष
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरि	जोखिम वयावस्थापन तालिम	४	४	२	४	१४	२	१ वर्ष
		स्थानिय सरकार संग समन्वय गर्ने	४	४	१	४	१३	३	५ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	रङ्ग विधि अपनाईने								
वन तथा जैविक विविधता	वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा भार तथा बोटविरुवाहरुको पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधि स्थापना गरि संचालन गरिने	बनमा डढेला नियन्त्रण	१	२	२	३	८	६	१ वर्ष
		बृक्षारोपण गर्ने	४	४	३	३	१४	२	२ वर्ष
		गोबर ग्यास र सुधारीएको चुलो कार्यक्रम	३	३	२	४	१२	४	१ वर्ष
		जडीबुटी नर्षरी	४	४	२	३	१३	३	४ वर्ष
		उपभोक्ता समुहको क्षमता अभिवृद्धी	४	४	२	३	१३	३	५ वर्ष
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा पानी घट्ट, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने	तडबन्ध गर्ने	४	३	२	३	१२	४	२ वर्ष
		लघु जल बिद्युत आयोजना	४	१	२	४	११	५	३ वर्ष
		घट्ट निर्माण	४	३	२	४	१३	३	१ वर्ष
		सिँचाईको व्यावस्था र कुलो , नहर	४	३	२	३	१२	४	५ वर्ष
		वायु उर्जा	४	३	१	४	१२	४	५ वर्ष

३. वडा न. ३ को अनुकूलनका कार्यहरुहरुको प्राथमिकरण

क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीती	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	१-४ खर्चको मितव्ययिता ४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्राथमिकता	योजना अबधि
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जलवायु उत्थनशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनीति बनाइनेछ ।	तिर्थ स्थल तथा मठ मन्दिरको मर्मत सम्भार	४	३	२	३	१२	४	१ वर्ष
		अन्य पर्यटकिय स्थलको स्थापना गर्ने	३	४	१	३	११	५	२ वर्ष
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरि रङ्ग विधि अपनाईने	आकस्मिक कोषको व्यावस्था	३	३	२	४	१२	४	
		जोखिम व्यावस्थापन सम्बन्धि तालिम	४	३	३	४	१४	२	५ वर्ष
		स्थानिय निकायसंग पूर्व तयारीको लागि समन्वय गर्ने	४	३	४	३	१४	२	५ वर्ष
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धिगर्ने पानीको स्रोतहरुको संरक्षण, बर्षातको पानीको संकलन र भण्डारण तथा पानी किफायती प्रविधिको	सरसफाई अभियान	४	४	३	३	१४	२	६ महिना
		शुद्ध खानेपानीको व्यवस्थापन गर्ने	४	४	३	३	१४	२	५
		खानेपानी मर्मत सम्भार गर्ने	४	४	३	३	१४	२	५

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	१-४ खर्चको मितव्ययिता ४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रशामिकता	योजना अबधि
	बिकास र विस्तार गर्ने								
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वधार	जलवायु उत्थानशील भौतिक पुर्वधारहरूको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ	जडिवुटी तथा फलफुल प्रशोधन उद्योग	४	३	२	४	१३	३	२
		ग्रामिण सडक निर्माण	४	४	१	३	१२	४	५
		सिलाइ वुनाइ सम्बन्धि तालिम	४	३	३	३	१३	३	२
		संकलन केन्द्र	३	३	१	४	११	५	२
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा वायु उर्जा प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने	रिजर्व पोखरी	३	४	२	४	१३	३	४
		वायु उर्जाको विकास	३	३	२	३	११	५	३
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पुर्वधारहरूको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू अनुसरण गरिनेछ	सुरक्षित आवास निर्माण गर्ने	३	३	२	३	११	५	१
		जनचेतनामुलक कार्यक्रम गर्ने	४	४	३	४	१५	१	१
		स्वास्थ्य चौकिमा औषधीको व्यवस्थापन गर्ने	२	३	२	३	१०	६	५
		भौतिक संरचना निर्माण गर्दा आचारसंहिताको पालना गर्नु पर्ने	३	३	२	२	१०	६	५

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	१-४ खर्चको मितव्ययिता ४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्राथमिकता	योजना अबधि
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	स्थानिय स्तरमा खानेपान तथा सिंचाईको पुर्ण प्रत्याभुती गरि पानिको विविधिकरण प्रयोग गर्ने र खाद्य सुरक्षामा पहुच पुऱ्याउने	कृषि सिचाइ कुलोको व्यवस्था	४	३	१	४	१२	४	५
		प्राङ्गरीक मल व्यवस्था तालिम	३	४	३	३	१३	३	१
		माटोको परीक्षण (पहिचान)	४	४	३	३	१४	२	१
		सुक्खा क्षेत्रमा हुने वालिको पहिचान	३	२	३	२	१०	६	१
		बेमौसमी तरकारी खेती	४	३	२	३	१२	४	१
		नदी कटान हुने क्षेत्रमा वृक्षारोपण गर्ने	४	३	४	३	१४	२	१
		नदि कटानमा तटवन्धनको व्यवस्थान	४	३	२	४	१३	३	५
		पशुपालन (गाई, भैसी, भेडा) उन्नतजातका	३	३	२	३	११	५	१
		कृषि नर्सरीको स्थापना	४	३	२	३	१२	४	२
		गह्वा सुधार व्यावस्थापन कार्यक्रम	४	३	२	३	१२	४	१
		वृक्षारोपण गर्ने, घेरवार गर्ने	३	४	३	३	१३	३	५
		सिचाइ गर्ने पानी पोखरी, हिउ पोखरी	३	४	३	३	१३	३	५
वन तथा जैविक विविधता	वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा झार तथा बोटविरुवाहरु को पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधि स्थापना गरि संचालन गरिने	अग्नि रेखा तयार गर्ने	२	१	२	३	६	७	२
		वन्यजन्तु शिकार चोरी नियन्त्रण गर्ने वन उपभोक्ता समितीको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने	३	२	३	३	११	५	५
		सुधारीएको चुलोको व्यावस्थापन गर्ने	४	४	३	३	१४	२	१
		जडिवुटी खेति गर्ने	३	३	३	३	१२	४	५
		नर्सरी स्थापना गर्ने	३	३	३	३	१२	४	२

४. वडा न. ४ को अनुकूलनका कार्यहरुहरुको प्राथमिकरण

क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथामिकता	योजना अवधि
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	स्थानिय स्तरमा खानेपानि तथा सिँचाईको पुर्ण प्रत्याभुती गरि पानिको विविधिकरण प्रयोग गर्ने र खाद्य सुरक्षामा पहुच पुऱ्याउने	सिँचाई कुलोको निर्माण	३	३	१	३	१०	७	५ वर्ष
		वेमौसमी तरकारी खेती	३	३	३	३	१२	५	५ वर्ष
		नदि नियन्त्रण तटबन्धन	३	३	१	३	१०	७	४ वर्ष
		वृक्षारोपण कार्यक्रम	२	३	२	४	११	६	३ वर्ष
		घुम्तिवाली प्रणली अपनाउने	३	३	३	४	१३	४	२ वर्ष
		माछापालन व्यावसाय	३	२	२	३	१०	७	२ वर्ष
		कृषि नर्सरी	३	३	२	३	११	६	२ वर्ष
		सामूहिक बगैचा घेरवार	४	२	१	३	१०	७	२ वर्ष
		कृषि औजार	४	३	२	३	११	६	२ वर्ष
		कोल्ड स्टोर निर्माण	४	३	२	२	११	६	२ वर्ष
		विउ विजन संकलन केन्द्र निर्माण	३	३	२	२	१०	७	१ वर्ष
		गडा सुधार कार्यक्रम	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
		माटो परिक्षण गर्ने	४	३	४	३	१४	३	१ वर्ष
		कषि सम्बन्धी क्षमता विकास तालिम	४	३	३	३	१३	४	१ वर्ष
		स्थानिय मल उत्पादन तालिम	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
		अन्तर जिल्ला स्तरीय कृषि भ्रमण	३	३	२	३	११	६	१ वर्ष
		विउ उत्पादन (सामूहिक क्षेत्र लिजमा लिएर)	४	३	३	३	१३	४	५ वर्ष
विउ ग्रेडिङ्ग	३	३	२	१	९	८	१ वर्ष		
खडेरी सहन सक्ने क्षमता भएको वाली लगाउने	४	४	४	४	१६	१	१ वर्ष		
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धिगर्ने पानीको स्रोतहरुको संरक्षण, वर्षातको पानीको	स्वास्थ्य चौकीलाई गुण स्तर तथा व्यवस्थापन	४	३	२	३	१२	५	२ वर्ष
		शुद्ध खानेपानी, एक घर एक धारा	४	३	३	४	१४	३	४ वर्ष
		व्याक्तीगत र सामूहिक सरसफाईमा जनचेतना अभियान संचालन गर्ने	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		ढल निकास तथा व्यस्थापन गर्ने	३	३	३	४	१३	४	५ वर्ष
		सार्वजनिक शौचालय निर्माण र चोक चोकमा डस्टविनको	३	३	४	३	१३	४	२ वर्ष

क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अवधि
	संकलन र भण्डारण तथा पानी किरफायती प्रविधिको बिकास र बिस्तार गर्ने	व्यवस्थापन गर्ने							
		खानेपानीको मुहान सफाराख्ने , वृक्षारोपण र घेरबार गर्ने	४	३	४	४	१५	२	३ वर्ष
		स्वास्थ्य कर्मी तथा महिला स्वास्थ्य स्वयं सेवीकालाई दक्ष बनाउने	४	४	३	३	१४	३	३ वर्ष
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ विधि अपनाईने	जनचेतनामुलक अभियान संकलन गर्ने	४	३	४	४	१५	२	५ वर्ष
		विपद् जोखिम व्यवस्थापन तालिम संचालन गर्ने	४	४	४	३	१५	२	५ वर्ष
		आपत कालिन कोष खडा तथा निर्माण गर्ने	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
		जोखिम क्षेत्र तथा स्थानको पहिचान गर्ने	४	३	३	३	१३	४	५ वर्ष
		विपद् न्यूनिकरण सम्बन्धीत स्थानिय पाठ्यक्रम निर्माण तथा गा. पा.मा समन्वय गर्ने	४	४	३	३	१४	३	२ वर्ष
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वधार	जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारहरुको निर्माण गरि दीगो र भरपदी आधारभूत सेवाहरुको पहुँच विस्तार गरिने छ	जडिवुटी प्रशोधन उद्योग	४	४	१	४	१३	४	३ वर्ष
		स्याउ प्रशोधन उद्योग	४	४	३	४	१५	२	१ वर्ष
		आलुको परिकार बनाउने उद्योग	४	४	४	४	१६	१	१ वर्ष
		तेल प्रशोधन उद्योग	४	४	२	४	१४	३	२ वर्ष
		ग्रामिण सडक विकास	४	४	१	४	१३	४	३ वर्ष
		पुलहरुको निर्माण	४	४	१	४	१३	४	५ वर्ष
		विद्यालय भवन निर्माण	४	४	२	४	१४	३	३ वर्ष
		गाँउघर क्लिक भवन निर्माण	४	३	४	४	१५	२	१ वर्ष
		सिपमुलक तालिम	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
निगालो प्रशोधन	४	४	३	४	१५	२	१ वर्ष		
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जलवायु उत्थानशील पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने	गिडिदह लगाएत पाटन क्षेत्रका २४ वटा तालमा जानको लागी बाटो निर्माण गर्ने ।	४	३	१	४	१२	५	५ वर्ष
		पर्या पर्यटनको विकास गर्ने ।	४	४	३	४	१५	२	४ वर्ष
		भूरीचुला पर्यटन पदमार्गको निर्माण गर्ने ।	४	४	२	४	१४	३	१ वर्ष
		ठाकुर ज्यू, विष्ट ज्यू जानै	४	३	१	४	१२	५	२ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथामिकता	योजना अवधि
	रणनिति बनाइनेछ ।	पर्यटन पदमार्ग निर्माण गर्ने							
		नाचल ढुङ्गो मन्दिर निर्माण गर्ने	४	४	२	४	१४	३	१ वर्ष
		भण्डार वन क्षेत्रको संरक्षण एवं प्रचार प्रसार गर्ने	४	४	४	४	१६	१	२ वर्ष
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पूर्वाधारहरूको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू अनुसरण गरिनेछ	सुरक्षित आवास	३	२	१	३	९	८	४ वर्ष
		आचार संहिताको पालना गर्ने	३	३	४	३	१३	४	५ वर्ष
		एक घर एक शौचालय	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
		स्थानिय तह संग समन्वय	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
वन तथा जैविक विविधता	वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा भ्रार तथा बोटविरुवाहरूको पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधि स्थापना गरि संचालन गरिने	घर छेउमा वृक्षारोपण कार्यक्रम	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		जनचेतना अभियान(चोरी सिकारी, वन निकासी नियन्त्रण)	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		वृक्षारोपण	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		सामुदायिक वनका पदाधिकारीलाई अभिमुखी करण	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		वन नर्सरी (जडिबुटी सहित)	४	४	२	३	१३	४	१ वर्ष
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा साना जलविद्युत, सुधारीएको	सुधारीएको चुलो	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
		साना जलविद्युत आयोजना	४	४	१	४	१३	४	५ वर्ष
		वायु उर्जाको विकास	४	३	१	४	१२	५	४ वर्ष
		तटबन्धन गर्ने	४	४	२	३	१३	४	३ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्राथमिकता	योजना अबधि
	चुलो, वायु उर्जा लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने								

५. वडा न. ५ को अनुकूलनका कार्यहरुहरुको प्राथमिकरण

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्राथमिकता	योजना अबधि
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पूर्वाधारहरुको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु अनुसरण	स्थानिय बसोबास : टाउन पाल्लानिङ्ग, खानेपानी, शौचालय, सडक, बृक्षारोपण	४	३	२	३	१२	५	५ वर्ष
		सुरक्षीत आबास : पक्की भुकम्प रहित भवन,नेपाल सरकारको भवन निर्माण आचारसंहिता पालना गरेर ।	४	३	२	२	११	६	५ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	गरिनेछ								
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार	जलवायु उत्थानशील भौतिक पूर्वाधारहरूको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ	स्याउ प्रशोधन उद्योग : - जाम जेली, चाना, साईडर, व्यावस्थापन तथा बजारीकरण ।	४	४	२	३	१३	४	५ वर्ष
		फनिर्चर उद्योग	३	३	२	२	१०	७	५ वर्ष
		सिपमुलक तालिम : सिलाई कटाई, बुनाई	३	३	१	२	९	६	५ वर्ष
		ग्रामेन्ट उद्योग : कपडा उत्पादन	३	३	१	२	९	६	५ वर्ष
		ग्रील उद्योग	३	३	१	२	९	६	५ वर्ष
		प्रत्येक बस्तिमा ग्रामिण सडक निर्माण	४	४	१	४	१३	४	५ वर्ष
		कृषि सडक निर्माण	४	४	१	४	१३	४	५ वर्ष
		विद्यालय भवन : भुकम्प रहित पक्की भवन निर्माण ।	४	४	१	३	१२	५	५ वर्ष
		वडा कार्यालय भवन : भुकम्प रहित पक्की भवन	४	४	१	३	१२	५	५ वर्ष
तालिम हल भुकम्प रहित भवन	४	४	१	३	१२	५	५ वर्ष		
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा पानी घट्ट, लगायतका प्रविधि पहिचान गरी	साना जल बिद्युत आयोजना	४	३	२	२	११	६	३ वर्ष
		वायु उर्जा	३	३	२	२	१०	७	५ वर्ष
		बैकल्पीक उर्जा	२	१	३	२	६	९	१ वर्ष
		तटबन्ध र बृक्षारोपण	४	३	२	४	१३	४	३ वर्ष
		प्राविधिक विश्लेषण	४	४	२	१	११	६	१ वर्ष
		आबस्यकता अनुसार वातावरणीय मैत्री बिकास	३	३	३	३	१२	५	२ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने								
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धिगर्ने पानीको स्रोतहरुको संरक्षण, वर्षातको पानीको संकलन र भण्डारण तथा पानी किफायती प्रविधिको विकास र बिस्तार गर्ने	स्वास्थ्य चौकीको स्तर बृद्धि	४	४	२	३	१३	४	१ वर्ष
		फोहोर मैला व्यावस्थापन	४	४	३	३	१४	३	५ वर्ष
		खानेपानीमा सुद्धिकरण र एक घर एक धाराको अबधारणा	४	४	२	४	१४	३	५ वर्ष
		वातावरणीय सरसफाई	४	४	२	३	१३	४	५ वर्ष
		नालाको व्यावस्थापन	४	४	३	३	१४	३	५ वर्ष
		खानेपानीको फिल्टर बितरण	४	४	३	४	१५	२	३ वर्ष
		कुहिने र नकुहिने फोहोरको व्यावस्थापन ।	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो तथा बाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ विधि अपनाईने	बाढी : तटबन्ध, वृक्षारोपण र जोखिम क्षेत्रको न्यूनिकरण वा संरक्षण ।	४	३	२	४	१३	४	५ वर्ष
		पहिरो : छेक बार, वृक्षारोपण	४	३	२	४	१३	४	४ वर्ष
		भुकम्प : पूर्व तयारी, भुकम्प रहित भौतिक संरचना, जनचेतना कार्यक्रम	४	३	३	४	१४	३	५ वर्ष
		आगलागी : जनचेतना, अग्नि रेखा, दमकलको व्यावस्था	४	२	२	३	११	६	३ वर्ष
		आपतकालीन कोषको स्थापना	४	४	३	४	१५	२	२ वर्ष
		विपद् व्यावस्थापन तालिम	४	४	३	४	१५	२	३ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्राथमिकता	योजना अबधि
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जलवायु उत्थनशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनीति बनाइनेछ ।	देबदियार : संरक्षण तथा गार्डेन निर्माण	४	३	३	४	१४	३	२ वर्ष
		मन्दिर : जग्गा संरक्षण, घेरबार, मठ मन्दिर निर्माण, तटबन्ध निर्माण	४	२	३	४	१३	४	५ वर्ष
		छुञ्चेली ओडार : व्यावस्थित बनाउने ,पर्यटकीय क्षेत्र घोषणा	४	४	२	४	१४	३	५ वर्ष
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	स्थानिय स्तरमा खानेपानि तथा सिँचाईको पुर्ण प्रत्याभुती गरि पानिको विविधिकरण प्रयोग गर्ने र खाद्य सुरक्षामा पहुच पुऱ्याउने	सिँचाई कुलोको निर्माण तथा मर्मत सम्भार ।	४	४	१	३	१२	५	५ वर्ष
		नदि कटान भएको क्षेत्रमा तटबन्ध निर्माण गर्ने ।	३	३	१	३	१०	७	३ वर्ष
		प्राङ्गरीक मल व्यावस्थापन तालिम	४	३	४	४	१४	३	५ वर्ष
		उन्नत जातका पशुपालन गर्ने	३	३	३	४	१३	४	५ वर्ष
		बेमौषमी तरकारी खेती गर्ने	४	४	३	४	१५	२	५ वर्ष
		कृषि आधुनिक औजारको प्रयोग गर्ने ।	३	३	२	३	११	६	३ वर्ष
		उन्नत जातको विउ बैंकको स्थापना साथै विउ वितरण गर्ने	३	३	२	४	१२	५	२ वर्ष
		माटो परिक्षण गर्ने	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		माछा पालन गर्ने	२	३	२	३	१०	७	२ वर्ष
		कृषि नर्षरी	४	३	२	३	१२	५	२ वर्ष
		च्याउ खेती गर्ने	४	३	४	४	१५	२	२ वर्ष
		असिना बाट बचाउन जालीको व्यावस्थापन	४	३	१	३	११	६	५ वर्ष
खडेरी सहन सक्ने बालीको विउ वितरण	३	३	४	३	१३	४	५ वर्ष		
कृषि पाठशाला जैविक औषधी र काट छाँट	४	४	४	३	१५	२	५ वर्ष		

६. वडा न. ६ को अनुकूलनका कार्यहरुहरुको प्राथमिकरण

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	सकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अवधि
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने	साना जल बिधुत आयोजना	४	३	१	४	१२	५	३ वर्ष
		सौर्य उर्जा व्यावस्थापन तालिम	३	३	३	४	१३	४	१ वर्ष
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वधार	जलवायु उत्थानशील भौतिक पुर्वधारहरुको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरुको पहुँच विस्तार गरिने छ	स्याउ प्रशोधन उद्योग	४	४	१	४	१३	४	२ वर्ष
		सिपमुलक तालिम	४	३	३	४	१४	३	३ वर्ष
		ग्रामिण सडकको स्तर बृद्धी तथा सडक निर्माण	४	४	१	४	१३	४	५ वर्ष
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पुर्वधारहरुको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरु अनुसरण	आचार संहिताको पालना गर्ने	४	४	४	३	१५	२	५ वर्ष
		प्रविधिक सर्वे अनुसार घर निर्माण गर्ने	४	४	४	३	१५	२	५ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	सकटासन् समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अवधि
	गरिनेछ								
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धिगर्ने पानीको स्रोतहरुको संरक्षण, वर्षातको पानीको संकलन र भण्डारण तथा पानी किफायती प्रविधिको बिकास र बिस्तार गर्ने	स्वास्थ्य चौकी स्थापना	४	४	२	४	१४	३	१ वर्ष
		एक घर एक धाराको अबधारण	४	४	२	४	१४	३	३ वर्ष
		सरसफाई अभियान	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		फोहारे व्यावस्थापन	४	४	४	४	१६	१	५ वर्ष
		एक घर एक शाचौलयको निर्माण	४	४	३	३	१४	३	५ वर्ष
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जलवायु उत्थनशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनिति बनाइनेछ ।	मठ मन्दिरको मर्मत संभार	३	३	२	२	१०	६	३ वर्ष
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ विधि अपनाईने	विपद् जोखिम न्यूनिकरण तालिम	४	४	३	४	१५	३	५ वर्ष
		आकस्मिक कोषको स्थापना	४	४	३	४	१५	२	१ वर्ष
		विपद् व्यावस्थापन सम्बन्धि सुचना केन्द्र स्थापना	४	४	२	३	१३	४	१ वर्ष
		विपद् व्यावस्थापन सम्बन्धि सुचना प्रवाह	४	४	३	३	१४	३	५ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
-------------------	------------------------------------	--------------------------------------	------------------	----------------	-----------------------	---------------------------	-------	-----------	------------

७. वडा नं. ७ को अनुकूलनका कार्यहरुहरुको प्राथमिकरण

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच	वृक्षारोपण गर्ने	४	३	२	४	१३	४	५ वर्ष
	विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा पानी घट्ट, सुधारिएको चुलो लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने	बैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन	३	३	३	४	१३	४	३ वर्ष
		तटबन्ध निर्माण गर्ने	४	२	२	३	११	६	३ वर्ष
		साना जलविद्युत आयोजना	४	३	१	४	१२	५	४ वर्ष
		वातावरण मैत्री पूर्वाधारको विकास गर्ने	४	३	१	४	१२	५	२ वर्ष
		जलचर जिवको ध्यान दिने	३	२	२	३	१०	७	२ वर्ष
		जल प्रदुषण लाई विज्ञबाट परिक्षण तथा विशषेज्ञबाट रेखदेख	४	३	१	३	११	६	३ वर्ष
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो वाडीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि	तटबन्ध निर्माण गर्ने	४	३	३	४	१४	३	३ वर्ष
		विपद् जोखिम न्यूनिकरण सम्बन्धि तालिम संचालन	४	४	३	४	१५	२	२ वर्ष
		स्थानिय स्रोत सामाग्रीको पूर्व	४	४	४	४	१६	१	२ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ्ग विधि अपनाईने	तयारी							
		जनचेतनामुलक अभियान संचालन गर्ने	४	४	४	४	१६	१	२ वर्ष
		सम्भावित जोखिमको पहिचान गर्ने	४	३	२	४	१३	४	४ वर्ष
वन तथा जैविक विविधता	वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा झार तथा बोटविरुवाहरूको पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधि स्थापना गरि संचालन गरिने	आगो जन्य वस्तु वनमा निषेधित गर्ने	४	४	२	२	१२	५	१ वर्ष
		वन फडानी नियन्त्रण गर्ने	४	४	२	२	१२	५	१ वर्ष
		वन डढेलो नियन्त्रण गर्ने	४	४	२	२	१२	५	१ वर्ष
		बृक्षारोपण गर्ने	४	३	३	३	१३	४	३ वर्ष
		गोबर ग्यास चुलोको प्रयोग गर्ने	३	३	३	३	१२	५	३ वर्ष
		जडिबुटी नर्सरी स्थापना गर्ने	३	२	२	२	९	८	४ वर्ष
		वन उपभोक्ता समितिलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम दिने	४	४	२	२	१२	५	१ वर्ष
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पूर्वाधारहरूको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू अनुसरण गरिनेछ	सुरक्षित आवास बनाउने	४	२	४	४	१४	३	५ वर्ष
		आचार संहिताको पालना गर्ने	४	३	३	३	१३	४	१ वर्ष
		ग्रामिण रोडको नजिक वृक्षारोपण गर्ने	४	४	३	३	१४	३	१ वर्ष
		स्थानिय सरकार सँग समन्वय गर्ने	३	३	२	२	१०	७	१ वर्ष
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	स्थानिय स्तरमा खानेपान तथा सिँचाईको पुर्ण प्रत्याभुती गरि	सिँचाईको कुलो निर्माण	४	४	३	४	१५	२	१ वर्ष
		कृषि नर्सरी स्थापना गर्ने	४	४	२	४	१४	३	१ वर्ष
		माटो परिक्षण गर्ने	४	३	२	४	१३	४	१ वर्ष
		पशु स्वास्थ्य शिविर चलाउने	४	३	२	४	१३	४	१ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	पानिको विविधिकरण प्रयोग गर्ने र खाद्य सुरक्षामा पहुच पुऱ्याउने	रोग किरा नियन्त्रणको लागि औषधीको व्यवस्था गर्ने	४	३	३	४	१४	३	१ वर्ष
		खडेरी सहन सक्ने वालिको विउ वितरण	४	३	३	४	१४	३	१ वर्ष
		भोलमल सम्बन्धि तालिम दिने	४	२	३	४	१३	४	१ वर्ष
		बेमौसमी तरकारी खेतिको लागि ग्रीन हाउस	४	३	३	४	१४	३	२ वर्ष
		उन्नत जातको विउ सहयोग	४	३	४	३	१४	३	२ वर्ष
		कृषि सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने	४	३	४	४	१५	२	२ वर्ष
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वधार	जलवायु उत्थानशील भौतिक पुर्वधारहरूको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरूको पहुँच विस्तार गरिने छ	जडिबुटी प्रशोधन स्थापना	४	४	४	४	१६	१	१ वर्ष
		ग्रामिण सडकको निर्माण	४	३	४	४	१५	२	४ वर्ष
		स्याउ संकलन केन्द्र	४	३	४	४	१५	२	३ वर्ष
		आधुनिक घट्ट निर्माण	४	३	३	४	१४	३	१ वर्ष
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धिगर्ने पानीको स्रोतहरूको संरक्षण, बर्षातको पानीको संकलन र भण्डारण तथा पानी किफायती प्रविधिको	खानेपानी ब्यवस्थापन	४	३	४	४	१५	२	३ वर्ष
		ढल निकासको ब्यवस्था	४	३	४	४	१५	२	१ वर्ष
		स्वास्थ्य चौकीमा औषधिको ब्यवस्था गर्ने	४	३	३	४	१४	३	१ वर्ष
		सरसफाई अभियान गर्ने	४	४	१	४	१३	४	५ वर्ष

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	बिकास र बिस्तार गर्ने								
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जलवायु उत्थनशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनीति बनाइनेछ ।	होमस्टेको व्यवस्थापन	४	३	४	४	१५	२	२ वर्ष
		ढंगरे ताल जाने सडक निर्माण	४	४	४	४	१६	१	४ वर्ष
		मठ मन्दिरको मर्मत सम्भार भुरचुला माई	४	४	४	४	१६	१	२ वर्ष

८. वडा न. ८ को अनुकूलनका कार्यहरुहरुको प्राथमिकरण

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा	स्थानिय स्तरमा खानेपानि तथा सिँचाईको पुर्ण प्रत्याभुती गरि पानिको	माटोको परिक्षण	३	३	४	२	११	५	३
		सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने	४	१	१	२	८	७	१
		खडरी सहन सक्ने उन्न जातका विउ विजन वितरण	४	३	३	४	१४	२	६
		प्राङ्गरीक मलको वितरण	४	४	३	४	१५	१	१

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथामिकता	योजना अबधि
	विविधिकरण प्रयोग गर्ने र खाद्य सुरक्षामा पहुच पुऱ्याउने	सिँचाईको व्याबस्था गर्ने	४	४	१	४	१३	३	५
		बेमौसमी तरकारी खेती	२	३	२	३	१०	६	१
		संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने	३	३	४	२	१२	४	५
		कोल्ड स्टोरको व्याबस्था गर्ने	३	४	२	३	१२	४	५
		पशु तथा बालीको विमा गर्ने	४	४	२	३	१३	३	५
वन तथा जैविक विविधता	वन तथा कृषि क्षेत्रमा देखिएका मिचाहा भार तथा बोटविरुवाहरु को पहिचान गरि नियन्त्रणका लागि आवश्यक जैविक उपचार, तालिम र प्रविधि स्थापना गरि संचालन गरिने	वनमा लागेको डढेलो नियन्त्रण गर्ने	१	२	२	३	८	६	१
		बृक्षारोपण गर्ने	४	४	३	३	१४	२	२
		गोबर ग्यास र आधुनिक चुलो वितरण	३	३	२	४	१२	४	१
		जडीबुटी नर्षरी	४	४	२	३	१३	३	४
		उपभोक्त समितिको अभिवृद्धी	४	४	२	३	१३	३	५
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाई	स्वच्छ खानेपानीमा पहुँच सर्वसुलभ उपलब्धता वृद्धिगर्ने पानीको स्रोतहरुको संरक्षण, बर्षातको पानीको संकलन र भण्डारण तथा पानी	शुद्ध खानेपानीको व्याबस्था	४	३	३	४	१४	२	४
		स्वास्थ्य चौकीको स्थापना	४	४	२	४	१४	२	५
		सरसफाई अभियान चलाउने	४	४	१	४	१३	३	५

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायाहरु	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथमिकता	योजना अबधि
	किफायती प्रविधिको बिकास र बिस्तार गर्ने								
विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यावस्थापन	पहिरो तथा वाढीको जोखिम क्षेत्रहरु पहिचान गरि रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि बायोइन्जीनियरिङ्ग विधि अपनाईने	जोखिम व्यावस्थापन तालिम	४	३	२	४	१३	३	१
		स्थानिय सरकार सँग समन्वय गर्ने	४	४	१	४	१३	३	५
उद्योग यातायात तथा भौतिक पुर्वधार	जलवायु उत्थानशील भौतिक पुर्वधारहरुको निर्माण गरि दीगो र भरपर्दो आधारभूत सेवाहरुको पहुँच विस्तार गरिने छ	जडीबुटी प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने	४	३	३	४	१४	२	३
		ग्रामिण सडकको स्तर बृद्धी गर्ने	४	३	४	३	१४	२	५
		नमस्तेको टावर निर्माण गर्ने	४	२	४	४	१४	२	५
जलस्रोत तथा उर्जा	स्वच्छ उर्जाको पहुँच विस्तारका लागि स्थानिय र समुदाय स्तरमा लघु जलविद्युत, सौर्य उर्जा, वायु उर्जा	तटबन्ध निर्माण गर्ने	४	३	४	३	१४	२	४
		लघु जल विद्युत आयोजना गर्ने	३	३	४	४	१४	२	४
		घट्ट निर्माण गर्ने	४	३	२	४	१३	३	२
		सिँचाईको व्यवस्था गर्ने	४	३	२	३	१२	४	३
		वायु उर्जा	४	२	१	४	११	५	५

संवेदनशील क्षेत्र	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण रणनीति	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण उपायहरू	प्रभावकारिता १-४	सम्भाव्यता १-४	खर्चको मितव्ययिता १-४	संकटासन्न समुहलाई लाभ १-४	जम्मा	प्रथामिकता	योजना अबधि
	पानी घट्ट, लगायतका प्रविधि पहिचान गरी प्रवर्द्धन गर्दै यी प्रविधिमा विपन्न वर्गको पहुँचका लागि अनुदानको व्यवस्था गरिने								
ग्रामिण तथा शहरी बसोबासन	भौतिक पूर्वाधारहरूको डिजाइन र निर्माण गर्दा जलवायुजन्य जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू अनुसरण गरिनेछ	आचारसंहिता पालना गर्ने	४	२	३	२	११	५	५
		सुरक्षीत आबास बनाउने	४	३	४	३	१४	२	५
पर्यटन एवं प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा	जलवायु उत्थनशिल पर्यटन क्षेत्र बनाउने र पर्यटक भित्राउने रणनीति बनाइनेछ ।	नदाई डाब घेरबार र सडकको निर्माण गर्ने	३	४	४	२	१३	३	५
		अन्य नयाँ पर्यटकीय स्थको निर्माण गर्ने	४	३	४	३	१४	२	५

अनुसूची ५: वडागत अनुकूलनका कार्यक्रम तथा वजेट

१. गा. पा. तहका कार्यक्रम तथा वजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट			
१. कृषि तथा खाद्य सुरक्षा																		
१.१	कृषि तथा पशु विमा कार्यक्रम सञ्चालन तथा अनुदान प्रदान	पटक	४	३००	२९२ २	०	०	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१२० ०	तातोपानी गा. पा.	CAFS-Karnali, वडा कार्यालय, गा.पा, कृषि कार्यालय
१.२	कृषि क्षेत्रमा पर्न सक्ने जोखिमलाई न्यूनिकरण र यससँग अनुकूलन हुन सहजीकरण गर्ने र कृषिसँग सम्बन्धित जलवायु पूर्व सूचना प्रणाली (Early Warning System) स्थापना गरी कृषक समुदायहरुलाई सूचना प्रवाह गर्ने ।	वटा	१	१५०	२९२ २		०	१	१५०		०		०		१५० ०	तातोपानी गा. पा.	CAFS-Karnali	
१.३	बाली तथा पशुपालनको जोखिम हस्तान्तरण प्रणाली	पटक	१	७५	५०		०	१	७५		०		०		७५	तातोपानी गा. पा.	CAFS Karnali	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
	स्थापना को लागि सहजीकरण, जनचेतना तथा सहयोग कार्यक्रम				०													
१.४	कृषि नर्सरी निर्माण	बटा	१	६००	२२५		०	१	६००		०		०		०	६००	तातोपानी गा. पा. को उययुक्त स्थानमा	CAFS Karnali
१.५	स्थानिय श्रोत व्यक्ति तथा अगुवा कृषकलाई प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम र कृषक पाठशाला स्थापना	पटक	१	१९०	२५		०	१	१९०		०		०		१९०	पालिकास्तरीय	CAFS Karnali	
१.६	उन्नत पशुपालनको लागि डाले घाँस तथा मिनरल ब्लक सहयोग	स्थान	२	५०	६०		०	२	१००		०		०		१००	तातोपानी गा. पा. को उययुक्त स्थानमा	CAFS Karnali	
१.७	कृषि व्यवसाय वा साना तथा लघु उच्चम स्थापनाका लागि सहयोग (खाच्चान्न प्रशोधन, कृषि, वन तथा उत्पादनमा आधारित उच्चम, जडिबुटी, आदि)	पटक	४	२३७५	२५०	२	४७५	२	४७५		०		०		९५०	गा. पा. स्तरीय	CAFS Karnali	
१.८	उत्थानशील जीविकोपार्जनको रणनीति तयार गर्ने र कार्यान्वयन गर्ने	पटक	१	८००			०	१	८००		०		०		८००	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय		
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२						
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट					
जम्मा							४७५		४०		४०		३००		३००		३००	५४१ ५		
२. वन तथा जैविक विविधता जलाधार संरक्षण																				
२.१	अग्नी नियन्त्रण तथा डढेलो नियन्त्रणका लागि सचेतना अभियान ।	वटा	२	५००	२९२ २		०	१	५००		०	१	५००		०	१०० ०	तातोपानी गा. पा.	CAFS Karnali		
२.२	वन डढेलो न्यूनिकरण र व्यवस्थापन गर्न गा. पा. स्तरको योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने ।	वटा	१	१००	२९२ २		०	१	१००		०		०		१०० ०	गा. पा. स्तरीय	गा. पा., डिभिजन वन कार्यालय तथा अन्य संघसस्था			
२.३	जलवायु परिवर्तन को जोखिममा रहेका सामुदायिक तथा कबुलियती वन उपभोक्ता समुहको कार्ययोजना नविकरण सहयोग ।	वटा	४	३३	४००		०	४	१३२		०		०		१३२	तातोपानी गा. पा. कासामुदायिक तथा कबुलियती वन	CAFS Karnali			
२.४	वन विकास र जडीवुटी प्रवधनका लागि नीति तर्जुमा ।	पटक	१	१००	२९२ २		०		०	१	१००		०		१०० ०	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.			

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
	जम्मा				९९६ ६		०		९६३ २		१०० ०		५००		०	३९३ २		
३. उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार क्षेत्र																		
३.१	उत्थानशिल पूर्वाधारका लागि मर्मत सम्भार कार्य विधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन ।	वटा	१	२०० ०	२००		०		०	१	२०० ०		०		०	२०० ०	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.
३.२	राडिपाखी उद्योग स्थापना	वटा	१	२५० ०	१९०		०	१	२५० ०		०		०		०	२५० ०	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.
३.३	बयोइन्जिनियरिंग प्रविधी सम्बन्धि प्राविधिकहरुलाई तालिम ।	पटक	२	२००	५०		०	१	२००		०	१	२००		०	४००	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.
	जम्मा						०		२७० ०		२०० ०		२००		०	४९० ०		
४. ग्रामिण तथा शहरी बसोबास																		
४.१	घरहरु मापढण्ड निर्माण तथा कार्यान्वयन ।	पटक	१	४० ०	२९२ २		०		०	१	४० ०		०		०	४००	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
४.२	भूउपयोगको निती तर्जुमा ।	पटक	१	१५०	२९२ २		०		०		०	१	१५०		०	१५०	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.
	जम्मा						०		०		४० ०		१५०		०	५५०		
५. स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ																		
५.१	संकमण रोक नियन्त्रणका लागि स्वास्थ्य संस्थाहरुको संरचना सुदृढीकरण ।	वटा	९	१०० ०	२९२ २		०	२	२०० ०	३	३०० ०	२	२०० ०	२	२०० ०	९०० ०	प्रत्येक वडाहरुमा	वडा कार्यालय, गा.पा, तथा संघ सस्था
५.२	एक घर एक धारा निति अभियान	ल.स		१०० ००				१	१०० ००							१०० ००	सबै वडा	वडा कार्यालय, गा.पा, तथा संघ सस्था
५.३	पूर्ण सरसफाइ कार्यक्रम	ल.स						१	१५० ०							१५० ०	सबै वडा	वडा कार्यालय, गा.पा, तथा संघ सस्था

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
५.४	विद्यालयमा खानेपानी सरसफाइ अभिवृद्धि गर्ने	ल.स									१	४००			४००	सब विद्यालय	बडा कार्यालय, गा.पा, तथा संघ सस्था	
५.५	सावजनिक शौचालय निर्माण	ल.स						२	२५०					२५०			बडा कार्यालय, गा.पा, तथा संघ सस्था	
	जम्मा					०	१२०००		७००		६००		२००	२७०				
६. विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन																		
६.१	विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना, सुदृढीकरण तथा परिचालन ।	पटक	५	५००	२९२	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५०	गा. पा. स्तरीय	बडा कार्यालय, गा.पा, तथा संघ सस्था
	जम्मा						५००		५००		५००		५००	२५०				

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
							०		०		०		०		०	००		
७. जल तथा उर्जा																		
७.१	जलस्रोत ऐन तथा कार्यविधिको समिक्षा	पटक	५	५०	२९२ २	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	गा. पा. स्तरीय	बडा कार्यालय, गा.पा, तथा अन्य संघसस्था
	जम्मा						५०		५०		५०		५०		५०	२५०		
८. पर्यटन प्राकृतिक एवम सास्कृतिक सम्पदा																		
८.१	पर्यटनमा आधारित स्वरोजार कार्यक्रम (संकटासन्न महिला तथा घरधुरीहरु)	पटक	२	५००	२००		०	१	५००		०	१	५००		०	१०० ०	गा. पा. स्तरीय	गा. पा.
८.२	जलवायु अनुकूलन र जोखिम न्यूनिकरण सम्बन्धी सांस्कृतिक ज्ञान र महत्व बारेमा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने	वटा	९	२००	२९२ २		०	२	४००	२	४० ०	२	४००	३	६००	१८० ०	हरेक वडाहरुमा	बडा कार्यालय, गा.पा, तथा अन्य संघसस्था
	जम्मा						०		९००		४०		९००		६००	२८०		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय	
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२					
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट				
९ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता, जीविकोपार्जन र सुशासन																			
९.१	उच्चमीहरुलाई बजार संजालसँग लिंकेज तथा वित्तिय समावेशीकरण सहयोग तथा घुम्ती कोषको माध्यमबाट स्थानिय सहकारीहरुको परिचालन कार्यक्रम ।	जना	१५०	४	१५०												६००	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	CAFS-Karnali
९.२	जोखिम न्यूनिकरणका लागि स्थानिय स्तरमा दक्ष महिला जनशक्ति तयार गर्नको लागि सीपमुलक तालिम संचालन गर्ने ।	वटा	४	५००	१००												२०००	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	गा. पा.
	जम्मा							११००		५००		५००		५००			२६००		
१० जनचेतना अभिवृद्धि तथा क्षमता विकास																			
१०.१	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि तालिम कार्यक्रम (कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधी)	पटक	५	५०	२००	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		२५०	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	गा. पा.

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभभावितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
१०.२	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन ज्ञान केन्द्रको स्थापना	वटा	१	५००	२९२ २					१	५००		०		०	५००	गा. पा. कार्यालय	गा. पा. तथा संघ संस्था
१०.३	स्थानिय स्तरमा जलवायु परिवर्तन तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धि जनचेतना दिन होडिङ्ग बोर्डहरु राख्ने	वटा	१	०	२९२ २	१०					०		०		०	०	तातोपानी गा. पा. का विभिन्न स्थानमा	CAFS-Karnali
१०.४	जलवायु परिवर्तनका जोखिम, प्रतिकूल मौसमका घटना, अनुकूलनका उपायहरु बारेमा सुचनाहरु संकलन तथा प्रवाह गर्न स्थानिय श्रोत व्यक्ति विकास गर्ने	जना	१	७७	१	१	७७				०		०		७७	७७	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	CAFS-Karnali
१०.५	स्थानिय एफ.एम. मार्फत जलवायु परिवर्तन तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धि जिङ्गल उत्पादन तथा प्रसारण ।	वटा	४	३०	२९२ २	२	६०	२	६०		०		०		०	१२०	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	CAFS-Karnali
१०.६	जलवायु परिवर्तनका असर तथा अनुकूलन का उपाय साथै जल जमिन जंगल तथा खाद्य सुरक्षा सम्बन्धि घटना अध्ययन तथा सफलताको कथा	पटक	१	३५०	१५० ०			१	३५०		०		०		०	३५०	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	CAFS-Karnali

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
	उत्पादन तथा प्रकाशन गर्ने ।																	
१०.७	गा. पा. तथा परियोजनाका कर्मचारीहरुलाई खडेरी सहन सक्ने कृषी सम्बन्धि तालिम	वटा	१	१२५	३०	१	१२५				०		०		०	१२५	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	CAFS-Karnali
१०.८	लैंगिक समानता तथा जलवायु परिवर्तन सम्बन्धि जनप्रतिनिधीहरुलाई तालिम ।	वटा	४	२००	१००		०	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	८००	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	बडा कार्यलय, गा.पा, तथा अन्य संघसस्था
१०.९	जलवायु परिवर्तन ईकाई तथा फोकल केन्द्र स्थापना	पटक	१	५०	२९२ २	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	गा. पा.
१०.१०	स्थानिय सरकार तथा विभिन्न सरोकारवालाहरु के क्षमता विकास को लागि सहयोग तथा कार्यशाला संचालन ।	वटा	१	१५०	२५			१	१५०		०		०		०	१५०	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	CAFS-Karnali
१०.११	स्थानिय परियोजना समन्वय इकाईको नियमित बैठक	पटक	८	५०	२५	३	१५०	५	२५०		०		०		०	४००	तातोपानी गा. पा. स्तरमा	CAFS-Karnali
१०.१२	सरोकारवालाहरु वाट संयुक्त अनुगमन तथा मुल्याङ्कन	पटक	५	५०	१००	१	५०	२	१००	१	५०		०		०	२००	जलवायु परिवर्तन अनुकूलन कार्यक्रम	CAFS-Karnali, गा. पा. र बडा

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)										कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)	कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
						२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
१०.२																सचालन भएका स्थानहरुमा	कार्यालय	
१०.१ ३	बडा कार्यालयहरुको संस्थागत विकास तथा क्षमता अभिवृद्धी	वटा	९	२००			९	१८०		०		०		०	१८०	०	हरेक वडाहरुमा	गा. पा. तथा अन्य संघसस्था
१०.१ ४	जलवायु परिवर्तन तथा उत्थानशिलता सम्बन्धी नीति तर्जुमा	पटक	१	७५०	२९२	२		०		१	७५०		०		७५०		तातोपानी गा. पा. स्तरमा	गा. पा. तथा अन्य संघसस्था
१०.१ ५	लापा कार्यान्वयनको लागि अभिमखीकरण गोष्ठी	पटक	१	२००	५०		१	२००		०		०		०	२००		तातोपानी गा. पा. स्तरमा	गा. पा. तथा अन्य संघसस्था
१०.१ ६	लापा कार्यान्वयनको समिक्षा	पटक	५	५०	५०		१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०		तातोपानी गा. पा. स्तरमा	गा. पा. तथा अन्य संघसस्था
	जम्मा							६१२		३२६		१६५		३५०	६२२			
	कुल बजेट							६१३७		३०६८२		१८३००		१३९५०	८८००		७७८६९	

२. वडा नं १ को कार्यक्रम तथा बजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा					११७ २५ ०		३७ ४० ०		३७ ४० ०		२ ९ २ ५ ० ०		९१० ०		४१० ०		
१.१	नदि कटान भएको क्षेत्रमा ग्याविन जाली तथा वुक्षारोपण	कि.मी	५	२०० ०	४७०	१० ०० ०	१	२० ००	१	२० ००	१	२ ० ० ०	१	२०० ०	१	२०० ०		खार्माडा देखि लदामे सम्म
१.२	प्राङ्गारीक तथा भोलमल तयारी तालिम	पटक	१	१००	४७०	१० ००	२	२० ०	२	२० ०	२	२ ० ०	२	२००	२	२००		राँका
१.३	कृषि नर्सरी स्थापना	बटा	२	३०० ०	४७०	६० ००	१	३० ००	१	३० ००	०	० ०	०	०	०	०		राँका र बाइराका
१.४	माटोको परीक्षण गरी खडेरी सहन सक्ने बालीको पहिचान	पटक	३	१५०		४५ ०	१	१५ ०	१	१५ ०	१	१५ ०	०	०	०	०		
१.५	कृषि फार्म स्थापना (पशुपालन)	बटा	२	५०० ०	४७०	१० ०० ०	०	०	०	०	१	५ ० ० ०	१	५०० ०	०	०		राँका र बाइराका

क्र.सं.	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.६	बेमैसमी तरकारी खेती	वटा	२०	१००		२०००	४	४००	४	४००	४	४००	४	४००	४	४००		राँका र बाइराका
१.७	गहना सुधार					०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०		
१.८	संकलन केन्द्र (कोल्ड स्टोर)	वटा	२	१०००	४७०	२०००	१	१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०		राँका र बाइराका
१.९	सिँचाईको लागि कुलो	वटा	३	२०००	४७०	६०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	०	०	०	०		खाल्मी खार्माटा रामी ज्युला
१.१	भकारो सुधार तालिम	पटक	२	१५०	४७०	३००	१	१५०	१	१५०		०	०	०	०	०		राँका र बाइराका
१.११	पोखरी हुड्डा (घैटो)	वटा	५०	१५०		७५००	१०	१५००	१०	१५००	१०	१५००	१०	१५००	१०	१५००		राँका देखि तरापी
वन तथा जैबिक विविधता						१०९००		४३००		३६००		१०००		१०००				
२.	नर्सरी स्थापना	वटा	२	२५०	४७०	५०	१	२५	१	२५	०	०	०	०	०	०		महादेव

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१				०		००		००		००								सावर महावइसान
२.२	वृक्षारोपण कार्यक्रम (सिँचाई र घेरवार सहित)	पटक	५	१०००	४७०	५०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००		महादेव सावर महावइसान
२.३	उपभोक्ता समितीको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	२	१०००	४७०	२००	१	१००	१	१००	०	०	०	०	०	०		राँका
२.४	सुधारिएको चुलो वितरण	वटा	१००	७००	४७०	७००	१००	७००	०	०	०	०	०	०	०	०		राँका र बाइराका
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						२६२५०		५२५०		५२५०		५२५०		५२५०		५२५०		
३.१	सुरक्षित आवास निर्माण	वटा	७५	३५०	४७०	२६२५०	१५	५२५०	१५	५२५०	१५	५२५०	१५	५२५०	१५	५२५०		राँका र बाइराका
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ						२६६००		२०६००		१५००		१५००		१५००		१५००		
४	स्वास्थ्य चौकीको स्थापना	वटा	१	४००	४७०	४०	१	४०	०	०	०	०	०	०	०	०		राँका

क्र.सं.	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१				०		००		००										
४.२	खानेपानी शुद्धिकरण	पटक	५	१५००	४७०	७५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००		राँका वाइराँका
४.३	फोहोर व्यावस्थापनको लागी फोहोरदानीको व्यावस्था	वटा	२५	४	४७	१००	२५	१००	०	०	०	०	०	०	०	०		बाइराँका
४.४	लिफ्ट खानेपानी	वटा	१	१५०००	१२५	१५०००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०		वडा नं. १ कैलाश चौर
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन						४१५००		१०७००		७७००		७७००		७७००		७७००		
५.१	विपद् कोष स्थापना गर्ने	पटक	१	३०००	४०६	३०००	१	३०००	०	०	०	०	०	०	०	०	गा पा	
५.२	विपद् जोखिम घर निर्माण	वटा	७५	४५०	७५	३३७५०	१५	६७५०	१५	६७५०	१५	६७५०	१५	६७५०	१५	६७५०	गा पा	
५.३	जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धि तालिम	पटक	१५	१५०	४०६	२२५०	३	४५०	३	४५०	३	४५०	३	४५०	३	४५०	संघसस्था	
५.४	वृक्षारोपण तथा तटबन्ध कार्यक्रम	५ कि.मि	५	५००	४०६	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	कृषि	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
		म																
	जलस्रोत तथा उर्जा					१०००		५००		५००		०		०		०		
६.१	साना जल विद्युत मर्मत	वटा	२	५००	४०६	१०००	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	प्रदेश	
	पर्यटन एवम सांस्कृतिक सम्पदा					१७९००		१५९००		३००		३००		३००		३००		
७.१	मठ-मन्दिर मर्मत सम्भार	वटा	१५	१००	४७०	१५००	३	३००	३	३००	३	३००	३	३००	३	३००	राँका र बाइराका	
७.२	मालिका मन्दिर जाने वाटो सुधार	मि	५०	१२	४७०	६००	५०	६००	०	०	०	०	०	०	०	०	कैलाशचौर	
७.३	पर्यटकिय क्षेत्र स्थापना गर्ने (भ्यु टावर,खेल, मैदान)	वटा	१	१५०००	४७०	१५०००	१	१५०००	०	०	०	०	०	०	०	०	तरापी	
	उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार					२५५००		१२३००		२२००		७००		२०००		२०००		
८.१	सिपमुलक तालिम	पटक	५	१००	४७०	५००	३	३००	२	२००	०	०	०	०	०	०	वडा नं. १ समुदाय	
८.२	जडिवुटी तथा स्याउ प्रशोधन उद्योग स्थापना	वटा	२	५०००	४७०	१०००	१	५०००	०	०	१	५००	०	०	०	०	वडा नं. १	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
						०												
८.३	ग्रामिण सडक	कि.मी	१०	१०००	४७०	१०००	२	२०००	२	२०००	२	२०००	२	२०००	२	२०००	वडा नं. १	
८.४	तेल प्रशोधन उद्योग	वटा	१	५०००		५०००	१	५०००		०		०		०		०	वडा नं.१	
लैंगिक समानता र क्षमता विकास						१५००		५००		४००		२००		२००				
९.१	जलवायु परिवर्तन सचेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	५	१००	३००	५००	३	३००	२	२००	०	०	०	०	०	०		
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	वटा	५	२००	२५०	१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००		
योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास						६२५		२१५		१४०		९०		९०				
१०.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी	ओटा	५	२५		१२५	३	७५	२	५०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (000)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (000)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	४	५०		२००	०	०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	१०	२०		२००	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००		१००	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
कूल जम्मा						२६५२५		१०६५		५८९०		५२२०		२७१४०		२२१४०		

३. वडा नं २ को कार्यक्रम तथा बजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
						१४०५०		९३५०		४६००		५०		५०		०		
१.१	माटो परिक्षण	पटक	६	५०	४५०	३००	५	२५०	१	५०	०	०	०	०	०	०	कृषि शाखा, गा.पा	बाविरा
१.२	कृषि सेवा केन्द्र निर्माण	पटक	१	५०००	४५०	५०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०	०	०	गा.पा., गैर सरकारी संघ संस्था	जर्मी
१.३	प्राङ्गारीक खेती तथा घर बगैचां व्यावस्थापन कार्यक्रम	पटक	२	२०००	४५०	४०००	१	२०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	डागी बाडा, गा.पा	गोप्या बाडा
१.४	साना सिँचाई कार्यक्रम	पटक	२	२०००	४५०	४०००	१	२०००	१	२०००							वडा, गा.पा., गैर सरकारी संघ संस्था	बाविरा
१.५	मौषमी र बेमौषमी तरकारी खेती कार्यक्रम	पटक	२	५०	४५०	१००	०	०	०	०	१	५०	१	५०	०	०	गा.पा., गैर सरकारी संघ संस्था	सुन्दर गाउ
१.६	मुल्य श्रृखलामा सहयोग कार्यक्रम	पटक	२	५०	४५०	१००	१	५०	१	५०	०	०	०	०	०	०	"	डागी बाडा
१.७	विउ विजन वितरण कार्यक्रम	पटक	२	२५	४५०	५०	२	५०	०	०	०	०	०	०	०	०	"	डागी बाडा, जर्मी
१.८	विमा कार्यक्रम	पटक	१	५०	४५०	५०	०	०	१	५०	०	०	०	०	०	०	"	सुन्दर

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय	
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
				०		०				०								गाउँ,बाविरा	
वन तथा जैबिक विविधता						२१ ९५ ०		७२५ ०		५५ ००		४९ ००		३ ४ ० ०		९००		स्यार गाउँ	
२.१	डढेलो सम्बन्धि जनचेतना अभिमुखिकरण कार्यक्रम	वटा	२	६० ०	२७० ०	१२ ००	१	६००	१	६० ०	०	०	०	०	०	०	०	- वडा,गा.पा,संघ,	-
२.२	वृक्षारोपण गर्ने	-	३	१५ ००	२७० ०	४५ ००	१	१५० ०	१	१५ ००	१	१५ ००	०	०	०	०	०	- वडा,गा.पा,संघ,जिल्ला बन,प्रदे,बनस्पती कार्यालय,पर्यटन बोर्ड आदि ।	-
२.३	सुधारीएको चुलो वितरण गर्ने	वटा	२५ ०	७	३५०	१७ ५०	२५०	१७५ ०		०		०		०		०		"	-
२.४	जडी बुटी नर्षरी व्यावस्थापन कार्यक्रम	वटा	४	२५ ००	२७० ०	१० ००	१	२५० ०	१	२५ ००	१	२५ ००	१	५ ० ०		०		"	-
२.५	उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धी गर्ने	वटा	१५	३० ०	२७० ०	४५ ००	३	९००	३	९० ०	३	९० ०	३	९ ० ०		३	९००	"	-
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						६३		११२		११२		४१		०		०		ओदि टोल	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभामितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र सम्बन्ध	
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
						७५		५		५		२५							
३.१	भवन निर्माण आचार संहिताको पालना गर्ने गराउने	वटा	१५	२२ ५	४१५	३३७ ५	५	११२ ५	५	११२ ५	५	११२ ५	०	०	०	०		"	
३.२	सुरक्षित आवास कार्यक्रम	वटा	१	३० ००	४१५	३० ००	०	०	०	०	१	३० ००	०	०	०	०		"	
	स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ					१० १२ ५०		४०७ ५०		३० ५० ०		३० ०० ०		०		०			
४.१	शुद्ध खानेपानी व्यावस्थापन कार्यक्रम	वटा	३	३० ०० ०	२७० ०	९० ०० ०	१	३०० ००	१	३० ०० ०	१	३० ०० ०	०	०	०	०		"	वडा नं २ का पुरै बस्तिहरु ।
४.२	स्वास्थ्य चौकी निर्माण आयोजना	वटा	१	१० ०० ०	२७० ०	१० ०० ०	१	१०० ००	०	०	०	०	०	०	०	०		"	वडा नं २ का पुरै बस्तिहरु ।
४.३	सरसफाई सम्बन्धि जनचेतना मुलक कार्यक्रम	वटा	५	२५ ०	२७० ०	१२ ५०	३	७५०	२	५० ०	०	०	०	०	०	०		"	वडा नं २ का पुरै बस्तिहरु ।
	विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन					१६ ००		४००		४० ०		४० ०		०		४००			
५.१	जोखिम व्यावस्थापन सम्बन्धि चेतनामुलक तालिम	वटा	४	४० ०	२७० ०	१६ ००	१	४००	१	४० ०	१	४० ०	०	०	१	४००	गा पा	"	वडा नं २ का पुरै बस्तिहरु ।

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभामितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय	
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
जलस्रोत तथा उर्जा						२५ २० ०		९५० ०		५२ ००		१० ५० ०		०		०			
६.१	तटबन्धको व्यावस्थापन	पटक	१	१० ००	४१५	१० ००	१	१०० ०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	-गा.पा. सरकारी संघ संस्था, वडा, प्रदेश सरकार,	- सुन्दर गाउ ।
६.२	लघुजलबिधुत आयोजना	पटक	१	५० ००	४५०	५० ००	०	०	१	५० ००	०	०	०	०	०	०	०	-गा.पा. सरकारी संघ संस्था, वडा, प्रदेश सरकार,	बाबिरा
६.३	आधुनिक घट्ट निर्माण कार्यक्रम	पटक	१	२० ०	४५०	२० ०	०	०	१	२० ०	०	०	०	०	०	०	०	"	जर्मि
६.४	सिँचाई कार्यक्रम जसमा कुलो नहर	पटक	१	८० ००	४५०	८० ००	१	८०० ०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	"	डांगी बाडा
६.५	जल वायू उर्जा कार्यक्रम	पटक	१	१० ०० ०	४५०	१० ०० ०	०	०	०	०	१	१० ०० ०	०	०	०	०	०	"	बाबिरा
६.६	सुरक्षित आवास चेतना मुलक कार्यक्रम	पटक	२	५० ०	४५०	१० ००	१	५००	०	०	१	५० ०	०	०	०	०	०	"	वडा नं २ का पुरै बस्तिहरु ।
पर्यटन एवम सास्कृतिक सम्पदा						२० ००		५०० ०		५० ००		५० ००		०		५०० ०			

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभामितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
						०												
७.१	होमस्टे कार्यक्रम	वटा	३	५०००	२७००	१५०००	१	५००	१	५०००	०	०	०	०	१	५००	"	-
७.२	रेयाफटिङ्ग संचालन सम्भाव्यता अध्ययन तथा संचालन	वटा	१	५०००	२७००	५०००	०	०	०	०	१	५०००	०	०	०	०	"	-
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						१२५००		७५००		५०००		०		०		०		
८.१	सडक निर्माणको लागि पहल गर्ने ।	वटा	४	२५००	२७००	१२५००	३	७५००	२	५०००	०	०	०	०	०	०	- संघ, संस्था, गा.पा, वडा, प्रदेश ।	वडा नं २ का पुरै बस्तिहरु ।
लैंगिक समानता र क्षमता विकास						१९००		३००		९००		२००		२००		३००		
९.१	जलवायु परिवर्तन सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	४	१००	३००	४००	१	१००	२	२००	०	०	०	०	१	१००		
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	वटा	५	२००	२५०	१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००		
९.३	लामा विष्णु सम्बन्धि तालिम	पटक	१	५००	२३०	५००	०	०	१	५००	०	०	०	०	०	०		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
	योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास					६२ ५		२१५		१४ ०		९०		९ ०		९०		
१०.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी	ओटा	५	२५		१२ ५	३	७५	२	५०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	४	५०		२० ०	०	०	१	५०	१	५०	१	५ ०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठी	पटक	१०	२०		२० ०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४ ०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००		१० ०	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
	कूल जम्मा					२० ५४ ५०		८१३ ९०		५८ ३६ ५		५५ २६ ५		३७ ४ ०		६६९ ०		

४. वडा नं ३ को कार्यक्रम तथा बजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
						१७ १५ ०		५९० ३०		२२ ०३ ०		७० ३०		२ ०३ ०		७०३ ०		
१.१	कृषि सिँचाईको व्यवस्था (कुलो,पानी पोखरी, हिँउ पोखरी)	वटा	६	८० ००		४८ ०० ०	५	४०० ००	१	८० ००	०	०	०	०	०	०		छडा देखि देपाधारा
१.२	पौडगारीक मल व्यावस्थापन तालिम	वटा	५	३०		१५ ०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०	१	३०		लिताकोट
१.३	माटोको परिक्षण (पहिचान)	पटक	१	२० ००		२० ००	१	२०० ०	०	०	०	०	०	०	०	०		
१.४	सुख्खा क्षेत्रमा हुने वालिको पहिचान	पटक	१	२० ००		२० ००	०	०	१	२० ००		०		०		०		
१.५	बेमौसमी तरकारी खेती	वटा	१०	१० ००		१० ०० ०	२	२०० ०	२	२० ००	२	२० ००	२	२ ० ०	२	२०० ०		गाँउ भरि
१.६	नदि कटान हुन् क्षेत्रमा वृक्षारोपण, तटवन्धनको व्यावस्थापन गर्ने	मि	५०	२०		१० ०० ०	२५०	५०० ०	२५	५० ००	०	०	०	०	०	०		लाछुजिउला
१.७	उन्नत जातका पशुपालन गर्ने(	वटा	५	५०		२५	२	१००	१	५०	१	५०	०	०	१	५००		लाछु

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
	गाई,भैसी, भेडा,बाख्रा)			००		००		००		००		००		०			लिताकोट	
	वन तथा जैबिक विविधता					२५ ९० ०		७७० ०		९३ ००		१३ ००		१३ ० ०		६३० ०		
२.१	वृक्षारोपण कार्यक्रम	हेक्टर	१	५० ००		५० ००	०	०	१	५० ००	०	०	०	०	०	०		रातापडा मैक्सि, गाजिमैला, आइतेपातल
२.२	अग्नि रेखा व्यावस्थापन	वटा	२	५० ००		१० ०० ०	१	५०० ०	०	०	०	०	०	१	५०० ०		रोजीपातल सा.व.	
२.३	वन्यजन्तु शिकार नियन्त्रण तथा उपभोक्ता समितीलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	१० ००		५० ००	१	१०० ०	१	१० ००	१	१० ००	१	१ ० ०	१	१०० ०		लिताकोट
२.४	सुधारीएको चुलो वितरण कार्यक्रम	थान	२०	७		१४ ००	२००	१४० ०	०	०	०	०	०	०	०	०		लिताकोट
२.५	जडिवुटी खेती गर्ने	पटक	५	३० ०		१५ ००	१	३००	१	३० ०	१	३० ०	१	३० ०	१	३००		रोजीपातल सा.व.
२.६	नर्सरी स्थापना गर्ने	वटा	१	३० ००		३० ००	०	०	१	३० ००	०	०	०	०	०	०		रोजीपातल सा.व.

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)								कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय		
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१				२०८१/८२	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			परिमाण	बजेट
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						७७ ५०		२५५ ०		२५ ५०		२५ ५०		५ ०		५०		
३.१	सुरक्षित आवासको वितरण गर्ने	वटा	१५	५० ०		७५ ००	५	२५० ०	५	२५ ००	५	२५ ००	०	०	०	०		लिताकोट
३.२	जनचेतनामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने	वर्ष	५	५०	३६५	२५ ०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५ ०	१	५०		
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ						२२ ००		८४ ०		६४ ०		२४ ०		२ ४ ०		२४०		
४.१	सरसफाई अभियान	पटक	१०	२०	३६५	२० ०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४ ०	२	४०		
४.२	स्वास्थ्य चौकिमा औषधीको व्यवस्थापन गर्ने		१०	१० ०	३६५	१० ००	२	२००	२	२० ०	२	२० ०	२	२ ० ०	२	२००		
४.३	शुद्ध खानेपानी मर्मत सम्भार गर्ने	पटक	५	२० ०	३६५	१० ००	३	६००	२	४० ०	०	०	०	०	०	०		लाछु र लिताकोट
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन						११० ०		३००		२० ०		२० ०		२ ० ०		२००		
५.१	आकस्मिक कोष व्यवस्थापन तथा स्थापना	पटक	१	१० ०		१० ०	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०		लिताकोट
५.२	जोखिम व्यवस्थापन सम्बन्धी	पटक	५	२०		१०	१	२००	१	२०	१	२०	१	२	१	२००		लिताकोट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
	तालिम			०		००				०			०		०			
जलस्रोत तथा उर्जा						३२०००	३०००	१३०००	३०००	३०००	०	१३०००						
६.१	रिजव पोखरी	वटा	४	३०००	३६५	१२०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	०	०	१	३०००		क्षेपधारा गोठी ओखडा चौर
६.२	वायु उर्जाको विकास	वटा	२	१०००	३६५	२०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	१	१०००		
पर्यटन एवम सास्कृतिक सम्पदा						७५००	२५००	०	२५००	०	०	२५००	०	०	२५००			
७.१	तिर्थ स्थल तथा मठ मन्दिरको मर्मत सम्भार	वटा	२	२५००		५०००	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००		लछलकृती पैकेला दरबार
७.२	अन्य पर्यटकिय स्थलको स्थापना गर्ने	वटा	१	२५००		२५००	०	०	०	०	१	२५००	०	०	०	०		बुदबुदी
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						७६३८१२	२७६८१	१०३५०	१००००	१०००	१५३५०	१३०००						

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
८.१	जडिबुटी तथा फलफुल प्रशोधन उद्योग	वटा	२	५०००	२७००	१००००	१	५०००	०	०	०	०	१	५०००	०	०		
८.२	ग्रामिण सडक निर्माण	कि.मी	२०	२५००		५०००	४	१०००	४	१०००	४	१०००	४	१०००	४	१०००		क्षेपाधारा देखि बाइसथाप्ला
८.३	सिलाई, बुनाई तथा सिपमुलक सम्बन्धि तालिम	वटा	२	३५०		७००	०	०	१	३५०	०	०	१	३५०	०	०		
८.४	संकलन केन्द्र	वटा	२	३०००		६०००	१	३०००	०	०	०	०	०	१	३०००	०		लिताकोट
८.५	तातोपानी सामुदायिक सेवाकेन्द्रको भवन निर्माण	आयोजना	२	९,६८१		९,६८१	२	९,६८१									पेश नेपाल/WFP	लिताकोट
लैंगिक समानता र क्षमता विकास						१७००		३००		५००		३००		३००		३००		
९.१	जलवायु परिवर्तन सचेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	५	१००	३००	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००		
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	वटा	५	२००	२५०	१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
९.३	विपन्न महिलाहरुलाई सिममुलक तालिम	पटक	१	२००	२०	२००	०	०	१	२००	०	०	०	०	०	०		
योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास						६२५	१६५	११५	११५	११५	११५	११५	११५	११५	११५			
१०.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	वटा	५	२५		१२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	वटा	४	५०		२००	०	०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	१०	२०		२००	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय,

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)								कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय		
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१				२०८१/८२	
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			परिमाण	बजेट
																	WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय	
१०.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००		१००											वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
	कुल जम्मा					२५२३०६		१०४६		५६५		२७२५		१५५		४२७३५		

५. वडा नं ४ को कार्यक्रम तथा वजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा						११८ ०७८	५१८ ९३		१७ ३६ ५		२५ ९९ ०		६९ ९०		१५८ ४०			
१.१	सिँचाई कुलोको निर्माण	कि. मी.	११	१० ००	५३१	११० ००	५	५०० ०	५	५० ००	१	१० ००	०	०	०	०	गिरीखोला गौतमवाडा नियापानी पोरीहाँकु	
१.२	बेमौसमी तरकारी खेती (नमुना कृषक)	वटा	५०	८०	५३१	४० ००	१०	८००	१	८० ०	१०	८० ०	१०	८० ०	१०	८००	गिरीखोला गौतमवाडा नियापानी पोरीहाँकु	
१.३	नदिले कटान क्षेत्रमा तटबन्धन	कि. मी.	४	४० ००	५३१	१६० ००	२	८०० ०	१	४० ००	१	४० ००	०	०	०	०	गिडीर्गागा क्षेत्र	
१.४	नदिले कटान क्षेत्रमा वृक्षारोपण	ल स	१	५० ०		५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०		
१.५	माछा पलन व्यवसाय	वटा	३	५० ०	५३१	१५० ०	१	५००	१	५० ०	१	५० ०	०	०	०	०	नियापानी गिडीखोला हाँकु	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
१.६	कृषि नर्सरी स्थापना	वटा	३	३०००	५३१	९०००	१	३०००	०	०	१	३०००	०	०	१	३०००		गिडीखोला हाँकु र गौतमवाडा
१.७	सामुदायिक बगौचा घेरबार	वटा	४	४०००	५३१	१६०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	०	०		नियापानी गिडीखोला हाँकु गौतमवाडा
१.८	आधुनिक कृषि औजारको व्यवस्था (कृषि समुह, सहकारी)	वटा	११	३००	५३१	३३००	३	९००	३	९००	२	६००	२	६००	१	३००		नियापानी गिडीखोला हाँकु गौतमवाडा
१.९	कोल्ड स्टोर निर्माण	वटा	४	१०००	५३१	४००००	२	२०००	०	०	१	१०००	०	०	१	१०००		नियापानी गिडीखोला हाँकु गौतमवाडा
१.१०	बिउ बिजन संकलन केन्द्र निर्माण	वटा	१	२५००	५३१	२५००	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०		हाँकु
१.११	एक घर २ विरुवा ओखर वितरण कार्यक्रम	पटक	१०६२	०।८५	५३१	४७२७७	५०६२	४३०२१७	५०	४२५	०	०	०	०	०	०		सवै स्थान वडामा
१.१२	माटो परिक्षण तथा परामर्श	पटक	१	५००	५३१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०		
१.१३	क्षमता अभिवृद्धि तालिम (वाली भण्डारण, काटँछाटँ)	पटक	५	५००	५३१	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००		वडाको सवै टोल

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
१.१४	प्राङ्गारीक मल व्यवस्थापन तालिम	पटक	५	५०	५३१	२५०	१	५००	१	५०	१	५०	१	५०	१	५००		वडाको सबै टोल
१.१५	अन्तर जिल्ला अवलोकन भ्रमण	पटक	१	५०		५००	०	०	०	०	१	५०	०	०	०	०		वडाको सबै टोल
१.१६	बीउ उत्पादन (सामूहिक क्षेत्र लिजमा लिएर तरकारी)	पटक	५	५०		२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		वडाको सबै टोल
१.१७	बीउ ग्रडिङ्ग मेसीन खरीद	वटा	४	१५०	५३१	६००	२	३००	१	१५०	०	०	०	०	१	१५०		प्रत्येक गाँउमा एउटा
१.१८	खडेरी सहन सक्ने वाली लगाउनको लागि बीउ खरिद	ल स	५	५०		२५०	१	५००	१	५०	१	५०	१	५०	१	५००		
१.१९	पशुपालन व्यवसाय (उन्नत जातका)	पटक	२०	१०	५३१	२००	४	४०	४	४०	४	४०	४	४०	४	४०		प्रत्येक टोल
वन तथा जैबिक विविधता						७०४		१४८		१३		१३		१३		१३९०		
२.१	जनचेतना अभियान (चोरी सिकारी, वन निकासी नियन्त्रण)	पटक	५	५०		२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		
२.२	वृक्षारोपण कार्यक्रम	वटा	५	२०	५३१	१००	१	२००	१	२०	१	२०	१	२०	१	२००		सामुदायिक वन
२.३	सा.व. उ.समितीलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	५०	५३१	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		सा.व. सबै
२.४	सधारीएको चुलो वितरण	वटा	३५	२०	३५	९८	३५	९८	०	०	०	०	०	०	०	०		प्रत्येक गाँउ

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
२.५	वन नर्सरी स्थापना (जडिवुटी सहित)	वटा	५	१०००	५३१	५०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००		सामुदायिक वन
२.६	चौकिदारको व्यावस्था	वटा	५	९०	५३१	४५०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०		सामुदायिक वन
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						४५००		३३००		९००		१००		१००		१००		
३.१	सुरक्षित आवास	वटा	५०	५०	५०	२५००	४०	२०००	१	५००	०	०	०	०	०	०		प्रत्येक गाँउ
३.२	एक घर एक शौचालय निर्माण	वटा	६०	३०	६०	१५००	४०	१२००	१	३००	०	०	०	०	०	०		प्रत्येक गाँउ
३.३	घर वरिपरी वृक्षारोपण कार्यक्रम	वटा	५	१००		५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००		
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ						१०११५		४०५०		१९५०		१९५०		१५६५		६००		
४.१	स्वास्थ्य चौकीलाई गुणस्तरीय तथा व्यवस्थापन	पटक	१	२०००	५३१	२०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०		हाँकु स्वास्थ्य चौकी
४.२	शुद्ध खानेपानी एक घर एक धारा	पटक	५३१	५	५३१	२६५५	२००	१०००	२००	१०००	१००	५००	३१	१५५	०	०		वडा नं. ४ प्रत्येक एक
४.३	व्याक्तिगत तथा सामूहिक सरसफाईको लागी जनचेतना मूलक कार्यक्रम अभियान संचालन गर्ने	पटक	५	५०	५३१	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		वडा नं. ४ प्रत्येक एक

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
४.४	ढल निकास तथा व्यवस्थापन	कि.मी.	४	२५०	५३१	१०००	०	०	०	०	२	५००	२	५००	०	०		प्रत्येक गाँउ
४.५	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	वटा	५	५००	५३१	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००		प्रत्येक गाँउ
४.६	फोहोर व्यवस्थापन (चोक चोकमा डस्टबिन राख्ने)	वटा	२६	१०	५३१	२६०	१५	१५०	५	५०	५	५०	१	१०	०	०		प्रत्येक टोल
४.७	खानेपानीको मुहान सरसफाई राख्न वृक्षारोपण र घेरबार	वटा	४	३००	५३१	१२००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	०	०		
४.८	स्वास्थ्य कर्मी तथा महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविकालाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	५	५०	५३१	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		हाँकु
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन						११००		६२०		१२०		१२०		१२०		१२०		
५.१	जनचेतनामुलक अभियान संचालन	पटक	५	२०	५३१	१००	१	२०	१	२०	१	२०	१	२०	१	२०		हाँकु
५.२	विपद् जोखिम व्यवस्थापन तालिम	पटक	५	१००	५३१	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००		
५.३	आपत कालिन कोषको स्थापना		१	५००	५३१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०		
जलस्रोत तथा उर्जा						१७४००		१०८००		५८००		८००		०		०		
६.१	साना जलविधुत आयोजना मर्मत	वटा	३	८००	५३१	२४००	१	८००	१	८००	१	८००	०	०	०	०		गिरीखोला हाँकु जयतपुर

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
६.२	वायु उर्जाको विकास	वटा	२	५०००		१००००	१	५०००	१	५०००		०		०				हाँकु जयतपुर
६.३	तडबन्धन गर्ने	ल स	१	५०००		५०००	१	५०००	०	०		०		०				
पर्यटन एवम सास्कृतिक सम्पदा						२६५००		१३५००		८०००		०		०		५०००		
७.१	गिडिदह लगाएत पर्यटन क्षेत्रका २४ वटा तालमा जाने बाटो निर्माण	पटक	१	५०००		१००००	१	५०००	०	०		०		०		१	५०००	वडा नं.४ देखि गिडिदह, बिष्टदह
७.२	पर्या पर्यटनको विकास (पाटन क्षेत्रमा) धर्मशालाको विर्माण	पटक	३	३०००		६०००	१	३०००	१	३०००		१	०		०	०	०	भुरीचुला फुलचौले बैजडी
७.३	भूरिचुला पर्यटन पदमार्ग निर्माण		१	३०००		३०००	१	३०००		०		०		०		०	०	हाँकु गौतमवाडा भुरीचुला
७.४	ठाकुर ज्यु,बिष्ट ज्यु, जाने पर्यटन पदमार्ग		१	५०००		५०००		०	१	५०००		०		०		०	०	गिरीखोला नियापानी
७.५	नाचलढुङ्गा मन्दिर निर्माण	वटा	१	१५००		१५००	१	१५००	०	०		०		०		०	०	नियापानी
७.६	भण्डारबन क्षेत्रको संरक्षण एवं प्रचार प्रसार(होडिङ्ग बार्ड,रेडियो, टि.भि)		१	१०००		१०००	१	१०००	०	०		०		०		०	०	गिरीखोला
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						७१२		२५९		१२३		१५		१२		५५०		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
						००		००		००		००		५०		०		
८.१	जडिवुटी पैशोधन उद्योग स्थापना	वटा	१	१०००	५३१	१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०		गिरीखोला
८.२	स्याउ प्रशोधन उद्योग स्थापना	वटा	१	५०००	५३१	५००	०	०	१	५०००	०	०	०	०	०	०		हाँकु
८.३	आलुका परिकार बनाउने उद्योग	वटा	१	१५००	५३१	१५०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०		बडास्तर
८.४	तेल प्रशोधन उद्योग (ढटेलो, ओखर, आरु, भागो, र तोरी)	वटा	१	२५००	५३१	२५०		०		१	२५००		०		०	०		हाँकु
८.५	ग्रामिण सडक निर्माण	कि.मी.	२५	१०००	५३१	२५००	५	५०००	५	५०००	५	५०००	५	५०००	५	५०००		प्रत्येक गाँउ
८.६	पुल निर्माण	वटा	३	७०००	५३१	२१००	१	७०००		०	१	७०००	१	७०००		०		गौतमवाडा हाँकु गिरीखोला
८.७	विद्यालय भवन निर्माण/मर्मत	वटा	१	१६००	५३१	१६०	१	१६००		०		०		०		०		नियापानी
८.८	गाँउघर कुल्टिन, भवन निर्माण	वटा	२	३००	५३१	६००	१	३००	१	३००		०		०		०		गिरीखोला पत्येनी
८.९	सिपमूलक तालिम (सिलाई कटाई, होजीयारी, डोको नाम्लो)	पटक	५	५००	५३१	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००		प्रत्येक गाँउ
८.१	निगालो प्रशोधन उद्योग	वटा	१	१५००	५३१	१५०	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०		गिरीखोला

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
लैंगिक समानता र क्षमता विकास						१५००	३००		३००		३००		३००		३००			
९.१	जलवायु परिवर्तन सचेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	५	१००		५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००		
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	वटा	५	२००		१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००		
योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास						६२५	१६५		११५		११५		११५		११५			
१०.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	ओटा	५	२५		१२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	४	५०		२००	०	०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	१०	२०		२००	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
१०.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००	१००	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय	
	कूल जम्मा				२५८६		११२०१६		४८२४०		४५७६५		२३०८०		२८९६५			

६. वडा नं ५ को कार्यक्रम तथा वजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	लागत	लाभाम्बितको संख्या	ट रु हजारमा	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)					कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२		

							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा						१४७०५०	४७७५०	४२०००	४२१५०	११५००	३६५०								
१.१	खाद्य संकलन केन्द्र	वटा	२	४०००	३५०	५०००	१	४०००	०	०	१	४०००	०	०	०	०	गा पा		
१.२	माटो परिक्षण	वटा	२	५०	३५०	१००	२	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	कृषि अनुसन्धान		
१.३	आधुनिक कृषि औजार	वटा	२	२५०	३५०	५००	२	५००	०	०	०	०	०	०	०	०	गा पा		
१.४	सिँचाई कुलो निर्माण तथा मर्मत	वटा	१०	३०००	३५०	३०००	४	१२०००	३	९०००	३	९०००	०	०	०	०	गा पा		
१.५	विउँ संकलन केन्द्र निर्माण	वटा	२	४०००	३५०	५०००	०	०	१	४०००	१	४०००	०	०	०	०	संघ / प्रदेश		
१.६	कोल्ड स्टोर निर्माण	वटा	१	१०००	३५०	१०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०	संघ / प्रदेश		
१.७	उन्नत जातको भेडा बाख्रा पालन ब्यवसाय	पटक	५	२०००	३५०	१६०००	२	४०००	२	४०००	२	४०००	२	४०००	०	०	कृषि शाखा		
१.८	व्यवसायिक कुखुरा पालन कार्यक्रम	वटा	६	२०००	३५०	१२०००	०	०	२	४०००	२	४०००	२	४०००	०	०	कृषि शाखा		
१.९	भोलमल व्यवस्थापन तालिम संचालन	वटा	३	१५०	३५०	४५०	१	१५०	०	०	१	१५०	०	०	१	१५०	कृषि शाखा		
१.१०	कृषि नर्सरी स्थापना गर्ने	वटा	१०	५००	३५०	५०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	कृषि शाखा		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय	
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट			
१.११	बेमौसमी तरकारी खेतको ग्रीन हाउस तिरण कार्यक्रम	बटा	१०	३५	३५०	३५०	५०	१७५	५	१७	०	०	०	०	०	०	०	कृषि शाखा	
१.१२	उन्नत जातको विउँ वितरण	पटक	२	१०	३५०	२००	१	१००	०	०	१	१०	०	०	०	०	०	कृषि शाखा	
१.१३	पानी तथा हिँउ पोखरी निर्माण गर्ने	बटा	४०	५०	३५०	२००	१५	७५०	५	२५	१०	५०	५	२५	५	२५०	गा पा/सिँचाई डिभिजन		
वन तथा जैबिक विविधता						८३५		५६१		२६		११		१०		१०			
२.१	जनचेतना कार्यक्रम अभियान (आगलागी रोगथाम, चोरी निकासी, छाडा चरी चरन नियन्त्रण)	पटक	५	१०	४५०	५०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	सबै टोलमा धोला भिड र बासथाप्ला सा.ब.
२.२	बृक्षारोपण कार्यक्रम (सिँचाई र घेरबारसहित)	बटा	२	१०	४५०	२००	१	१००	१	१०	०	०	०	०	०	०	०	०	”
२.३	सा.ब..उ समितीको क्षमता अभिविद्धी तालिम	बटा	३	१०	४५०	३००	१	१००	१	१०	१	१०	०	०	०	०	०	०	”
२.४	अग्नी रेखा व्यावस्थापन	बटा	२	१५	४५०	३००	१	१५०	१	१५	०	०	०	०	०	०	०	०	”
२.५	बनको नर्षरी स्थापना	बटा	१	३०	४५०	३००	१	३००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	लाम्रा, श्रीनगर

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						१२५०	१०५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०	५०		ओदि टोल		
३.१	व्याबस्थित बसो बास ९ टाउन पलानिङ्ग, खानेपानी, शोचालय, बत्ती, सडक, वृक्षारोपण जन चेतना कार्यक्रम)	वटा	३	१०००	४५०	१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०		
३.२	शुरक्षित बसोबास : -पक्की भुकम्प रहित घर	पटक	५	५०	४५०	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ						२८७००	२५३००	३१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००			
४.१	स्वास्थ्य चौकीको स्तर उन्ती	वटा	१	२०००		२०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	-
४.२	फोहर व्याबस्थापन : -डस्टबिन कुहिने र नकुहिने	वटा	१००	१०		१०००	५०	५००	२०	२००	१०	१००	१०	१००	१०	१००	-	- एैरेनी
४.३	एक घर एक धारा निर्माण , खानेपानी शुद्धीकरण ,फिल्टर	वटा	४५०	६		२७००	३००	१८००	१५०	९००	०	०	०	०	०	०	-	वडा नं ५ का सबै बस्तिहरु ।
४.४	नालाको व्याबस्थापन: ढल निकास	कि.मी	५	१०००		५०००	३	३०००	२०	२०००	०	०	०	०	०	०	-	वडा नं ५ का सबै बस्तिहरु ।
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन						१०८००	२८००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००	२०००			

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
५.१	तटबन्ध, बृक्षारोपण	पटक	०	०		०	१	०	१	०	१	०	१	०	१	०	-	- वडा कार्यालय
५.२	दमकलको व्याबस्थापन	वटा	१	८०		८००	१	८००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
५.३	आपतकालीन कोषको व्याबस्थापन	पटक	१	१०००		५०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	-	"
५.४	विपद् व्याबस्थापन सम्बन्धि तालिम	पटक	५	१०००		५०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	-	"
जलस्रोत तथा उर्जा						५६००		६०००		५०००		०		०		०		
६.१	साना जलविद्युत आयोजना निर्माण	वटा	१	६००		६०००	१	६०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	घडा खोला
६.२	वायु उर्जा निर्माण	वटा	१	५०००		५०००	०	०	१	५०००		०		०		०	-	फान चौर
पर्यटन एवम सास्कृतिक सम्पदा						७७००		४८००		८००		०		१५००		६००		
७.१	देबदियार: संरक्षण तथा गार्डेन निर्माण	पटक	वटा :१	३०००		३०००	१	३०००	०	०	०	०	०	०	०	०		- वडा कार्यालय र अन्य सबै निकायहरु ।
७.२	मन्दिर निमाण, घेरबार,तडबन्ध व्याबस्थापन	वटा	१०	३००		२७००	१	३००	१	३००	१	०	५	१५००	२	६००		"

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
७.३	छुन्चेली ओडार: व्यावस्थित पर्यटकिय ,भुदुली ओडार क्षेत्र घोषण गर्ने, सैलेपानी ओडार	वटा	३	५००		१०००	१	५००	१	५००	१	०	०	०	०	०		"
७.४	देबल डांडा देबल मन्दिर	पटक	१	१०००		१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०		"
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						७२५००		२४१००		१२६००		११६००		१७६००		६६००		
८.१	सयाउ प्रशोधन उद्योग	वटा	२	५०००	४५०	१००००	०	०	०	०	१	५०००	१	५०००	०	०	-	-प्रत्येक बस्ति
८.२	फनिर्चर उद्योग	वटा	५	५००	४५०	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	-	-लाम्रा
८.३	सिपमुलक तालिम: सिलाई,कटाई र बुनाई	पटक	५	१००	४५०	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	-	-लाम्रा ,श्रीनगर
८.४	गार्मेन्ट उद्योग	वटा	१	५०००	४५०	५०००	०	०	०	०	०	०	१	५०००	०	०	-	-प्रत्येक बस्ति
८.५	ग्रील उद्योग	वटा	२	५०००	४५०	१००००	१	५०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०	-	-लाम्रा ,श्रीनगर
८.६	ग्रामिण सडक निर्माण	कि.मी	५	१०००	४५०	५०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	-	"
८.७	कृषि सडक निर्माण	कि.मी	३०	१०००	४५०	३००००	१०	१००००	५	५०००	५	५०००	५	५०००	५	५०००	-	"

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
८.८	विद्यालय भवन निर्माण : भुकम्प रहित	बटा	२	१०००	४५०	२०००	०	०	१	१०००	०	०	१	१०००	०	०	-	"
८.९	वडा कार्यालय भवन निर्माण: भुकम्प रहित	बटा	१	१०००	४५०	१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
८.१०	तालिम हल निर्माण: भुकम्प रहित	बटा	१	५००	४५०	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
८.११	प्राफीट निर्माण: चढ्ढभुकम्प रहित	बटा	१	६०००	४५०	६०००	१	६०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
लैंगिक समानता र क्षमता विकास						१५००	३००	३००	३००	३००	३००	३००	३००	३००	३००			
९.१०	जलवायु परिवर्तन सचेतनामुलक कार्यक्रम	बटा	५	१००		५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००		
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	बटा	५	२००		१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००		
योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास						६२५	१६५	११५	११५	११५	११५	११५	११५	११५	११५			
१०.१०	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी	ओटा	५	२५		१२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवा

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
																	ला निकाय	
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	४	५०		२००	०	०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.३०	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	१०	२०		२००	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००		१००	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
कुल जम्मा						२१ ४० ५५		११२ ४७ ५		६१ ५७ ५		५६ ४२ ५		३३ १७ ५		१३४ २५		

७. वडा नं ६ को कार्यक्रम तथा बजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा						२४८ ६०	९६६ ०	५३ ६०	६६ ४०	१५६ ०	१६४०							
१.१	नर्षरीको स्थापना	वटा	६	८००	३५ ०	४८ ००	१	६००	२	१६ ००	१	६० ०	१	६००	१	६००	हियाखोला, धौलापानी, जेठीबाडा, बालुघट्ट खुकबाडा, धौलापानी ज्यूला, कुडी सम्म	
१.२	नदि कटान क्षेत्रमा तडबन्ध र वृक्षारोपण	कि.मी	२	५००	३५ ०	१०० ०	१	५००	१	५० ०	०	०	०	०	०	०	बाविरा देखी कुडी सम्म वडा नं ६ आवस्यक ठाउमा वडा नं ६ मा रहेका सा.स बन	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
																		तथा भिरालो जमिनमा वडा नं ६
१.३	कृषि औजार वितरण (पावर टिलर थ्रेसर मेसिन)	बटा	१०	१००	३५०	१०००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००		वडा नं ६
१.४	सिँचाई कुलो निर्माण	कि.मी	२००	१५०	३५०	३०००	१	१५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०		वडा नं ६
१.५	हिउ पोखरी निर्माण	बटा	१०	१००	३५०	१०००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००		वडा नं ६
१.६	ग्रहा सुधार	हे	५	१००	३५०	५००	३	३००	२	२००	०	०	०	०	०	०		वडा नं ६
१.७	माटो परिक्षण	पटक	५	२०	३५०	१००	१	२०	१	२०	१	२०	१	२०	१	२०		वडा नं ६
१.८	उन्नत जातको विउ वितरण	पटक	५	२०	३५०	१००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००		वडा नं ६
१.९	बेमौषमी तकारी खेती	बटा	२०	८	३५०	१७६०	१०	८००	१	८००	१	८००	०	०	१	८०		वडा नं ६

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
१.१०	शंकलन केन्द्र (Rustic store & Cold store) स्थापना	बटा	२	५०००	३५०	१०००	१	५०००	०	०	१	५०००	०	०	०	०		वडा नं ६
१.११	प्राङ्गारीक मल तथा भोल मल तयारी तालिम	पटक	१०	७००	३५०	७००	२	१४००	२	१४००	२	१४००	२	१४००	२	१४००		वडा नं ६
वन तथा जैबिक विविधता						१००७५		२७५५		२५८०		२५८०		१०८०		१०८०		स्यार गाउा
२.१	जनचेतना अभियान संचालन	पटक	५	३००	३५०	१५०	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००		वडा नं ६
२.२	वृक्षारोपण कार्यक्रम	हे	१५	५००	३५०	७५०	३	१५००	३	१५००	५	२५००	२	१०००	२	१०००		वडा नं ६
२.३	उपभोक्त समितिको क्षमता अभिवृद्धी तालिम	पटक	५	५००	३५०	२५०	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००		वडा नं ६
२.४	सुधारीएको चुलो वितरण	बटा	२५	७००	३५०	१७५	२५	१७५	०	०	०	०	०	०	०	०		वडा नं ६
२.५	बन नर्षरीको स्थापना गर्ने	बटा	४	५००	३५०	२००	२	१०००	२	१०००	०	०	०	०	०	०		पशुपती, सा.ब गैरा भवानी, सानी

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
४.५	फोहर व्याबस्थापनका लागी फोहर कन्टेनरको व्याबस्था (कुहिने र नकुहिने)	बटा	५०	१०	३५०	५००	२५	२५०	५	२५०	०	०	०	०	०	०		प्रत्यक टोल
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन						५९५०	१४५०	११५०	११५०	११००	११००							
५.१	विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्याबस्थापन सम्बन्धित तालिम ।	पटक	५	५०	३५०	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०		धौलापानी वडा कार्यालय
५.२	आकस्मिक कोषको व्याबस्थापन ।	बटा	१	३०	३००	३००	१	३००	०	०	०	०	०	०	०	०		धौलापानी वडा कार्यालयका सबै बस्तिहरु ।
५.३	विपद् व्याबस्थापन सुचना केन्द्र स्थापना	बटा	१	१०००	५०००	५०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००		
५.४	विपद् व्याबस्थापन सम्बन्धित सुचना प्रवाह गर्ने (रेडियो कार्यक्रम होडिड बोर्ड)	पटक	८	५०	४००	४००	२	१००	२	१००	२	१००	१	५०	१	५०		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
जलस्रोत तथा उर्जा						६२५ ०	६२५ ०	०	०	०	०	०	०	०	०			
६.१	साना जल बिधुत आयोजना	बटा	१	६० ००	३५ ०	६०० ०	१	६०० ०	०	०	०	०	०	०	०			
६.२	सौर्य उर्जा व्यावस्थापन	पटक	५	५०		२५०	५	२५०	०	०	०	०	०	०	०			
पर्यटन एवम सास्कृतिक सम्पदा						१५० ०	५००	५० ०	५० ०	०	०	०	०	०				
७.१	मठ मन्दिरको मर्मत सम्भार	बटा	१ ५	१० ०	३५ ०	१५० ०	५	५००	५	५० ०	५	५० ०	०	०	०		प्रत्यक टोल	
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						२३७ ००	५१० ०	४५ ५०	४७ ५०	४७५ ०	४५५०							
८.१	स्याउ प्रशोधन उद्योग स्थापना	बटा	२	२० ०	३५ ०	४००	०	०	०	१	२० ०	१	२००	०	०		धौलापानी / हियांखोला धौलापानी वडा कार्यालय	
८.२	सिपमुलक तालिम संचालन (सिलाई कटाई, हाजारी,राडी पाखी, ओटो मोटर साईकल,	बटा	६	५५ ०	३५ ०	३३० ०	२	११० ०	१	५५ ०	१	५५ ०	१	५५०	१	५५०	वडा नं ६ सबै गांऊ	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
	फनिचर, मोबाईल मर्मत)																	
८.३	ग्रामिण सडक निर्माण तथा स्तरोन्नती	कि.मी	१ ०	२० ००	३५ ०	२०० ००	२	४०० ०	२	४० ००	२	४० ००	२	४०० ०	२	४०००		वडा नं ६ सबै गाऊ
लैंगिक समानता र क्षमता विकास						१६० ०		५००		३० ०		३० ०		३००		२००		
९.१	जलवायु परिवर्तन सचेतनामुलक कार्यक्रम	वटा	४	१० ०	३००	४००	१	१००	१	१० ०	१	१० ०	१	१००	०	०		
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	वटा	५	२० ०	२५०	१०० ०	१	२००	१	२० ०	१	२० ०	१	२००	१	२००		
९.३	विपन्न महिलाहरुलाई आयमुलक तालिम	पटक	१	२० ०	२०	२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास						६२५		१६५		११ ५		११ ५		११५		११५		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
१०.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	ओटा	५	२५		१२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	४	५०		२००	०	०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	१०	२०		२००	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
१०.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००		१००	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
कूल जम्मा						१०५ ९६०		३६२ ५०		२० ४२ ५		२१ ६५ ५		१३९ २५		१३७० ५		

द. वडा नं ७ को कार्यक्रम तथा वजेट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
	कृषि तथा खाद्य सुरक्षा					७४६ ४८१ ६		२५० १९		१५ ६० ०		१५ ९० ०		१४६ ३०		३५००		
१.१	सिँचाईको कुलो निर्माण	बटा	४	१० ०० ०	७०३	४०० ००	१	१०० ००	१	१० ०० ०	१	१० ०० ०	१	१०० ००	०	०		समी, सुर्की ताम्ती र वारागाँउ
१.२	कृषि नर्सरी स्थापना गर्ने	बटा	४	१० ०	७०३	४००	१	१००	१	१० ०	१	१० ०	१	१००	०	०		समी, सुर्की ताम्ती र वारागाँउ
१.३	माटो परिक्षण गर्ने	पटक	१ ०	१० ०	७०३	१०० ०	२	२००	२	२० ०	२	२० ०	२	२००	२	२००		समी, सुर्की ताम्ती र वारागाँउ
१.४	पशु स्वास्थ्य सिविर चलाउने	पटक	१ ०	५० ०	७०३	५०० ०	२	१०० ०	२	१० ००	२	१० ००	२	१०० ०	२	१०००		समी, सुर्की ताम्ती र वारागाँउ
१.५	रोग किराको लागि औषधि व्यवस्था गर्ने	पटक	१ ०	५० ०	७०३	५०० ०	२	१०० ०	२	१० ००	२	१० ००	२	१०० ०	२	१०००		समी, सुर्की

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
																		ताम्ती र वारागाँउ
१.६	खडेरी सहन सक्ने बालिको विउ वितरण	पटक	५	५००	७०३	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००		समी, सुर्की ताम्ती र वारागाँउ
१.७	भोलमल तालिम दिने	पटक	२	३००	७०३	६००	१	३००	०	०	१	३००	०	०	०	०		कयारकोट
१.८	बेमौसमी तरकारी खेतिको लागि ग्रीन हाउस	पटक	७०३	१०	७०३	७०३०	२००	२०००	२०	२०००	२०	२०००	१०	१०३०	०	०		सवै गाँउ
१.९	उन्नत जातको विउ सहयोग	पटक	१०	४००	७०३	४०००	२	८००	२	८००	२	८००	२	८००	२	८००		सवै गाँउ
१.१०	कृषि सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने	वटा	१	५०००	७०३	५०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०	०	०		कयारकोट
१.११	ताम्ती रस्टिक स्टोर निर्माण	आयोजना	१	२,१९३		२१९३२५	१	२,१९३										पेश नेपाल/WFP
१.१२	सामुदायिक बिउँवैक स्थापना	आयोजना	१	८०५		८०५	१	८०५										पेश नेपाल/WFP
१.१३	गह्व सुधार तथा माटो संरक्षणका विधिहरुको उपयोग	हेक्टर	१	१६		१६६१६६७	१	१६७										पेश नेपाल/WFP

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
				७														
१.१४	गोठ तथा भकारो सुधार कार्यक्रम	आयोजना	१	१५०		१५०	१	१५०										पेश नेपाल/WFP
१.१५	ब्यवसायिक तरकारी खेतीका लागि प्लास्टिक टनेल सहयोग	बटा	५	३३३		३३३	५	३३३										पेश नेपाल/WFP
१.१६	करेसावारी स्थापनाका लागि विजैकट सहयोग	प्याकेट	१५०	३०		३०	१५०	३०										पेश नेपाल/WFP
१.१७	पशुपालनका लागि नश्ल सुधार	बटा	१	५०		५०	१	५०										पेश नेपाल/WFP
१.१८	पशु उपचार तथा खोप क्याम्प	बटा	१	५०		५०	१	५०										पेश नेपाल/WFP
१.१९	कृषकहरुलाई बाली तथा पशु विमाको लागि सचेतना	बटा	१	२५		२५	१	२५										पेश नेपाल/WFP
१.२०	पशुउपचारका लागि डिपिङ्ग ट्यांक निर्माण	बटा	१	२४२		२४२	१	२४२										पेश नेपाल/WFP
१.२१	कृषक पाठशाला संचालनका लागि स्थानिक स्रोत	जना	१	४०		४०	१	४०										पेश नेपाल/WFP

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
	ब्यक्तिहरुको विकास																	
१.२२	स्याउ बगैँचा काटछाँट तथा उपचार तालिम	वटा	१	३३		३३३ ३३३	१	३३										पेश नेपाल/WFP
वन तथा जैबिक विविधता						१४२ ५८३		४६५ ८३		३५ ५०		३३ ५०		१८५ ०		८५०		स्यार गाडा
२.१	जनचेतना अभियान कार्यक्रम गर्ने	पटक	४ ०	५०	७०३	२०० ०	८	४००	८	४० ०	८	४० ०	८	४००	८	४००		सुकी समी र बारागाउँ
२.२	जडिबुटी नर्सरी स्थापना गर्ने	वटा	४	५० ०	७०३	२०० ०	१	५००	१	५० ०	१	५० ०	१	५००	०	०		आवश्यक ता अनुसार विपन्न वर्गलाई वितरण
२.३	आधुनिक चुलो वितरण कार्यक्रम	वटा	३ ० ०	७	७०३	२१० ०	२००	१४० ०	१० ०	७० ०	०	०	०	०	०	०		बारा पाल्ता सुकी ताम्ती काला मुगा सम्म

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
२.४	वृक्षारोपण गर्ने	पटक	५०	१००	७०३	५०००	१०	१०००	१५	१५००	२०	२०००	५	५००	०	०		
२.५	उपभोक्ता समितिलाई क्षमता अभिवृद्धि तालिम दिने	पटक	१५	१५०	७०३	२२५०	३	४५०	३	४५०	३	४५०	३	४५०	३	४५०		सामुदायिक वनमा
२.६	समुदायिक वन वृक्षारोपण	आयोजना	१	८८३		८८३१३३३	१	८८३									पेश नेपाल/WFP	
२.७	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	वटा	१	२५		२५	१	२५									पेश नेपाल/WFP	
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						४६०००		१५०००		१९०००		६०००		६०००		०		ओदि टोल
३.१	जडिबुटी पशोधन स्थापना	वटा	१	१०००	७०३	१००००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०		कयारकोट
३.२	ग्रामिण सडकको निर्माण	वटा	४	५०००	७०३	२००००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	०	०		सवै गाँउ
३.३	स्याउ संकलन केन्द्र	वटा	२	३०००	७०३	६०००	१	३०००	१	३०००		०		०		०		गुठीचौर लामाचौर सुकी सर्मी ताम्ती

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
																		बारागाँउ
३.४	आधुनिक घट्ट निर्माण	वटा	८	५००	७०३	४०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	०	०		प्रत्येक गाउँमा २ वटा
३.५	भुकम्प प्रतिरोधि विद्यालय भवन	वटा	१	६०००	३५०	६०००	१	६०००	०	०	०	०	०	०	०	०		ताम्ती जनजागृति मा.वि
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ						२७२०९		१३७४०		४७४०		४४४९		४१४०		१४०		
४.१	शुद्ध खानेपानी एक घर एक धारो कार्यक्रम तथा मर्मत	वटा	७३	३७०३	२१०९	४००	१२००	२००	६००	१०३	३०९	०	०	०	०	०		सर्मी, सुर्की, ताम्ती र बारागाँउ
४.२	ढल निकास तथा ब्यवस्था कार्यक्रम	वटा	४	४०००	७०३	१६०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	०	०		वडा नं ७ का सबै टोलमा
४.३	स्वास्थ्य सरसफाई अभियान संचालन गर्ने	पटक	२०	३०७०३	६००	४	१२०	४	१२०	४	१२०	४	१२०	४	१२०	४	१२०	वडा नं ७ का सबै टोलमा
४.४	स्वास्थ्य चौकीमा गुणस्तरीय औषधिको व्यवस्थापन	पटक	१०	१०७०३	१००	२	२०	२	२०	२	२०	२	२०	२	२०	२	२०	लामाबगड स्वास्थ्य चौकीमा

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय	
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट			
४.५	बारागाउँ खानेपानी आयोजना	आयोजना	१	५,४००		५४००	१	५,४००										पेश नेपाल/WFP	
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन						१०००		२५०		२५०		२५०		२५०		०			
५.१	जनचेतनामुलक तालिम संचालन गर्नु	पटक	८	१००	७०३	८००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००	०	०			सवै गाउँमा
५.२	सम्भावित जोखिमको पचान गर्नु	पटक	४	५०	७०३	२००	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	०	०			समी सुर्की ताम्ती र बारागाउँ
जलस्रोत तथा उर्जा						३७७००		२५१००		४२००		४२००		४२००		०			
६.१	वृक्षारोपण गर्ने पानीको मुहान नजिक	वटा	४	२००	७०३	८००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	०	०			सवै गाउँमा
६.२	बैकल्पिक उर्जा निर्माण गर्ने	वटा	४	३०००	७०३	१२०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	०	०			सवै गाउँमा
६.३	तडबन्धन ब्यवस्थापन गर्ने	किमी	५	४०००	७०३	२००००	५	२००००		०		०		०		०			समी मेलखोला देखि बारागाउँबालघाट

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
६.४	साना जलविद्युत मर्मत	वटा	४	१०००	७०३	४०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	०	०		सबै गाउँमा
६.५	जल प्रदुषण लाई विज्ञबाट परिक्षण तथा विशेषज्ञबाट रेखदेख जनचेतना अभियान डस्विनको व्यवस्थापन	पटक	५	१००	७०३	५००	५	५००	०	०	०	०	०	०	०	०		सबै गाउँमा
६.६	सुधारीएको घट्ट सहयोग	आयोजना	१	३००		३००	१	३००									पेश नेपाल/WFP	
६.७	सोलार ड्रायर सहयोग	वटा	१	१००		१००	१	१००									पेश नेपाल/WFP	
पर्यटन एवम सास्कृतिक सम्पदा						०												
						०												
उच्चोग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						१०३६०		५३६०		५०००		०		०		०		
८.१	प्रत्येक गाउँमा वृक्षारोपण गर्ने	पटक	४	३०	७०३	१२०	४	१२०	०	०	०	०	०	०	०	०		वडा नं. ७ का सबै टोलमा
८.२	सुरक्षित आवास बनाउने कार्यक्रम	वटा	२	५०००	२००	१००००	१	५०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०		वडा नं. ७ का सबै

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
																	टोलमा आवश्यक अनुसार	
८.३	विभिन्न वन तथा कृषिमा आधारित व्यवसायहरु स्थापना गर्नका लागि शुरुवाती सहयोग	बटा	२	२४०		२४०	२	२४०										
लैंगिक समानता र क्षमता विकास						१६००	५००		३००	३००		३००		२००				
९.१	जलवायु परिवर्तन सचेतनामुलक कार्यक्रम	बटा	४	१००		४००	१	१००	१	१००	१	१००	०	०				
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	बटा	५	२००		१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००				
९.३	विपन्न महिलाहरुलाई आयमुलक तालिम	पटक	१	२००		२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय	
योजना अनुगमन, मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास						६२५	१६५		११५	११५		११५		११५				
१०.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठी	ओटा	५	२५		१२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	वडा स्तरमा	गा.पा.,		

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
																		वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	४	५०		२००	०	०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	१०	२०		२००	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१००		१००	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा

							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
कृषि तथा खाद्य सुरक्षा						९८० ६५१६	३४२० ५१६	२७ ३५ ०	२०५ ००	५५ ००	७५१०								
१.१	माटोको परिक्षण ।	पटक	२	५०	४१५	१००	१	५०	१	५ ०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
१.२	सेवा केन्द्र स्थापना गर्ने	बटा	३	१५ ००	४१५	४५० ०	१	१५००	१	१५ ० ०	१	१५० ०	०	०	०	०	०	-	"
१.३	खडरी सहन सक्ने उन्न जातका विउ विजन वितरण ।	पटक	५	३० ०	४१५	१५००	१	३००	१	३० ०	१	३००	१	३० ०	१	३००	४५००, गा.पा.पेश, किर्डाक	-	"
१.४	प्राङ्गारीक मलको वितरण ।	पटक	२	२० ०	४१५	४००	१	२००	०	०	१	२००	०	०	०	०	०	-	"
१.५	सिँचाईको व्यावस्था गर्ने ।	बटा	७	७० ००	४१५	४९० ००	२	१४० ००	२	१ ४ ० ० ०	१	७०० ०	१	७० ००	१	७०००	-	"	
१.६	बेमौसमी तरकारी खेती	बटा	५ ० ०	१०	४१५	४०१ ०	१० ०	१०० ०	१० ०	१० ० ०	१० ०	१०० ०	१० ०	१० ००	१	१०	-	"	
१.७	संकलन केन्द्र स्थापना गर्ने ।	बटा	३	३० ०	४१५	९००	१	३००	१	३० ०	१	३००	०	०	०	०	०	-	"

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.८	कोल्ड स्टोरको व्यावस्था गर्ने ।	बटा	३	१०००	४१५	३०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	०	०	०	०	-	"
१.९	पशु तथा बालीको विमा गर्ने ।	पटक	५	२००	४१५	१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	-	"
१.१	हिउँ तथा वर्षापानी संकलन पोखरी	आयोजना	१	१,५५०		१५५०	१	१,५५०									पेश नेपाल/WFP	"
१.११	सामुदायिक पानी पोखरी	आयोजना	१	१,५००		१५००	१	१,५००									पेश नेपाल/WFP	"
१.१२	समुदाय तथा सहकारीको ब्यवस्थापनमा कृषि उपकरणको कस्टम हायरिङ्ग सेन्टर स्थापना	बटा	१	४००		४००	१	४००									पेश नेपाल/WFP	"
१.१३	कृषि तथा जडिबुटी संकलन केन्द्र निर्माण	आयोजना	१	१,५६९		१५६८ १५७२	१	१,५६९									पेश नेपाल/WFP	"
१.१४	च्याउटाकुरी सामुदायिक ओखरखेती सहयोग	विरुवा	१५००	१,०००		१०००	१५००	१,०००									पेश नेपाल/WFP	"

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय	
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट			
१.१५	उत्पादनमा आधारित समुह तथा सहकारी स्थापना तथा प्रवर्द्धन सहयोग	बटा	१	१६७		१६६६ ६६७	१	१६७										पेश नेपाल/WFP	"
१.१६	करेसावारी स्थापनाका लागि विजैकिट सहयोग	प्याकेट	१५०	३०		३०	१५०	३०										पेश नेपाल/WFP	"
१.१७	पशुपालनका लागि नश्ल सुधार	बटा	१	५०		५०	१	५०										पेश नेपाल/WFP	"
१.१८	पशु उपचार तथा खोप क्याम्प	बटा	१	५०		५०	१	५०										पेश नेपाल/WFP	"
१.१९	कृषकहरुलाई बाली तथा पशु विमाको लागि सचेतना	बटा	१	२५		२५	१	२५										पेश नेपाल/WFP	"
१.२	पशुउपचारका लागि डिपिङ्ग ट्यांक निर्माण	बटा	१	२४२		२४२	१	२४२										पेश नेपाल/WFP	"
१.२१	कृषक पाठशाला संचालनका लागि स्थानिक स्रोत ब्यक्तिहरुको विकास	जना	१	४०		४०	१	४०										पेश नेपाल/WFP	"
१.२२	स्याउ बगैँचा काटछाँट तथा उपचार तालिम	बटा	१	३३		३३३३ ३३३	१	३३										पेश नेपाल/WFP	"
वन तथा जैबिक विविधता						१०९२ ५		८३२५		१० ५		१०५ ०		२५ ०		२५०		स्यार गाँउ	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
									०									
२.१	बनमा लागेको डढेलो नियन्त्रण गर्ने ।	पटक	५	५०	४१५	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	-	वडा नं -८ का सबै बस्तिहरु जस्तै - टोप्ला, मुछालदेउ, काठे ओडार, भडा चौर, नाई बाडा, थल ले, हाकुरी, आदि सबै बस्तिहरु ।
२.२	वृक्षारोपण गर्ने	बटा	५	२००	४१५	१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	-	"

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.३	गोबर ग्यास र आधुनिक चुलो वितरण ।	बटा	१ ० ०	७०	४१५	७०० ०	१० ०	७०० ०	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
२.४	जडी बुटी नर्षरी	बटा	६	४० ०	४१५	२४० ०	२	५००	२	५ ० ०	२	५००	०	०	०	०	-	"
२.५	उपभोक्त समितिको अभिवृद्धी तालिम ।	बटा	५	५०	४१५	२५०	५	२५०	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
२.६	सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता अभिवृद्धी तालिम	बटा	१	२५		२५	१	२५									पेश नेपाल/WFP	
ग्रामिण तथा शहरी बसोबास						२१०७ ५		१०६७ ५		१० १० ०		१००		१० ०		१००		ओदि टोल
३.१	आचार संहिताको पालाना गर्ने	बटा	छ	१० ०	४१५	५००	१	१००	१	१० ०	१	१००	१	१० ०	१	१००	-	"
३.२	सुरक्षित आवास	बटा	२ ० ०	१० ०	४१५	२०० ००	१० ०	१०० ००	१० ०	१० ० ०	०	०	०	०	०	०	-	"
३.३	जलवायुमैत्री गाउँ विकास गर्न सहयोग गर्ने	गाउँ	१	२०		२००	१	२००									पेश नेपाल/WFP	

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभान्वितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय	
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२				
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट			
				०															
३.४	जलवायुमैत्री गाँउ विकासका लागि सुधारीएको चुल्हो सहयोग	बटा	५०	३७५		३७५	५०	३७५										पेश नेपाल/WFP	
स्वास्थ्य खानेपानी तथा सरसफाइ						४४३५०	१९८५०	६३५०	६०५०	६०५०	६०५०	६०५०	६०५०	६०५०					
४.१	शुद्ध खानेपानीको व्यावस्थापन।	बटा	६०००	४१५	३६०००	२	१२०००	१	६०००	१	६०००	१	६०००	१	६०००	-		- सुड खोला, टोपला, थलाले, र वडानंका सबै बस्ति हरु।	
४.२	स्वास्थ्य चौकिको स्थापना	बटा	३००	४१५	६००	१	३००	१	३००	०	०	०	०	०	०	-		"	
४.३	सरसफाई अभियान चलाउने	पटक	५०	४१५	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	-		"	
४.४	सोघखोला टोप्ला खानेपानी आयोजना	आयोजना	१	७,५००	७५००	१	७,५००									पेश नेपाल/WFP			

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
विपद् जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापन						१०५०	२१०		२१०		२१०		२१०		२१०			
५.१	जोखिम व्यावस्थापन तालिम	पटक	५	२००	४१५	१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	-	"
५.२	स्थानिय सरकार संग समन्वय गर्ने ।	पटक	५	१०	४१५	५०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	१	१०	-	"
जलस्रोत तथा उर्जा						१९५०	११३०		२३०		३३०		२३०		३००			
६.१	तडबन्ध गर्ने	बटा	१०	१०००	४१५	१००००	३	३०००	२	२०००	३	३०००	२	२०००	०	०	-	"
६.२	लघु जलबिधुत आयो जना	बटा	१	५०००	४१५	५०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
६.३	आधुनिक घट्टको निर्माण गर्ने	बटा	५	३००	४१५	१५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	-	"
६.४	बायु उर्जा	बटा	१	३०००	४१५	३०००	१	३०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
पर्यटन एवम सास्कृतिक सम्पदा						४००	३०००		०		१००		०		०			

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष बजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित बजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
७.१	नदाई डाबको घेरबार तथा सडक निर्माण	वटा	१	२०००	४१५	२०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
७.२	अन्य नयां पर्यटकीय स्थलको निर्माण	वटा	२	१०००	४१५	२०००	१	१०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	-	"
उद्योग यातायात तथा भौतिक पूर्वाधार						११५२४०		८५२४०		१५००		१५०००		०		०		
८.१	जडीबुटी प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्ने ।	वटा	१	१०००	४१५	१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
८.२	ग्रामिण सडकको स्तर बृद्धी गर्ने ।	वटा	३	१५००	४१५	४५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००		०		०	-	"
८.३	नमस्तेको टावरको निर्माण गर्ने ।	वटा	१	६०००	४१५	६०००	१	६०००	०	०	०	०	०	०	०	०	-	"
८.४	विभिन्न वन तथा कृषिमा आधारित व्यवसायहरु स्थापना	वटा	२	२४		२४०	२	२४०										

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
	गर्नका लागि शुरुवाती सहयोग			०														
	लैंगिक समानता र क्षमता विकास					१४००		३००		३००		३००		३००		२००		
९.१	जलवायु परिवर्तन सचेतनामुलक कार्यक्रम	बटा	४	१००		४००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	०	०		
९.२	महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम	बटा	५	२००		१०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००		
	योजना अनुगमन , मूल्यांकन तथा संस्थागत विकास					६२५		१६५		११५		११५		११५		११५		
१०.१	वार्षिक योजना तर्जुमा गोष्ठि	ओटा	५	२५		१२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	बडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारवाला निकाय
१०.२	सरोकारवालाहरुबाट संयुक्त अनुगमन तथा मूल्यांकन	ओटा	४	५०		२००	०	०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	कार्यक्रम संचालन भएका स्थानहरुमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP,

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
																		अन्य सरोकारव ला निकाय
१०.३	चौमासिक समिक्षा गोष्ठि	पटक	१ ०	२०		२००	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	२	४०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारव ला निकाय
१०. ४	वडा कार्यालयको संस्थागत विकास	पटक	१	१० ०		१००	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०	वडा स्तरमा	गा.पा., वडा कार्यालय, WFP, अन्य सरोकारव ला निकाय

क्र.स	अनुकूलन तथा जोखिम न्यूनिकरण कार्यहरु	इकाई	परिमाण	प्रति इकाई लागत (हजारमा)	लाभाम्बितको संख्या	आर्थिक वर्ष वजेट रु हजारमा (०००)	कुल अनुमानित वजेट रु हजारमा (०००)										कार्यान्वयन हुने स्थान	जिम्मेवारी सहकार्य र समन्वय
							२०७७/७८		२०७८/७९		२०७९/८०		२०८०/८१		२०८१/८२			
							परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट	परिमाण	वजेट		
कूल जम्मा						३५२२३१		२००२७१		६२७७५		५६६२५		१७८२५		१४७३५		